

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi:
Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi

Medyada Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Haritalama ve İzleme Çalışması

Prof. Dr. Seçil Bükler

CEİD YAYINLARI: 8

Medyada Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması
ISBN: 978-605-64847-7-3

Kaynak gösterilmek kaydıyla yararlanılabilir.

CEİD ADRES

Cinnah Caddesi, No:75/7 Çankaya, 06690
Ankara, Türkiye
Tel: 0 312 440 04 84
www.ceid.org.tr
www.ceidizleme.org

1. Basım:
Aralık 2018

Kapak/İç Tasarım/Baskı: Elma Teknik Basım Matbaacılık Tic. Ltd. şti.
İvedik OSB Matbaacılar Sitesi
1516/1 Sokak No:35
Yenimahalle/Ankara
Tel: +90.312 • 229 92 65

Düzeltili: Nika Yayınevi

"Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği'nin sorumluluğu altındadır. Avrupa Birliği ve T.C. Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı'nın görüşlerini yansıtmak zorunda değildir."

PROF. DR. ATİYE SEÇİL BÜKER, 1982’den 2000’e kadar Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi, Sinema ve Televizyon Bölümü’nde, 2000-2014 yılları arasında da Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Sinema ve Televizyon Bölümü’nde öğretim üyesi olarak görev yaptı. Bükör’in, sinemada temsil, sinemada anlatı kalıpları ve anlam yaratma, yıldız imgesi, kadına yönelik şiddet, göstergebilim gibi konularda kitapları, makaleleri ve bilimsel sunumları bulunmaktadır.

ÖNSÖZ

Elinizdeki rapor *Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi* kapsamında hazırlanan bir dizi tematik haritalama ve toplumsal cinsiyet eşitliğini (TCE) izleme göstergeleri geliştirme çalışmalarının sonucudur. Söz konusu proje 2013-2017 tarihleri arasında, çok sayıda kişi ve kurum ile yapılan yoğun toplantılar ve görüş alış verişi ile şekillendi. Bu görüşmelerde üzerinde birleşilen ortak görüş, TCE politikalarının Türkiye’de geldiği noktada bağımsız izleme ve değerlendirme mekanizmalarını geliştirmenin gerekliliği oldu. TCE’yi hayata geçirmeye yönelik bugüne kadar geliştirilmiş ulusal mevzuat ve eylem planları uygulamasının yerindeliğini ve etkinliğini ölçme ve değerlendirmeyi gerçekleştirecek bağımsız bir izleme mekanizmasının kurulması bu gereksinmeye karşılık geliyordu. TCE’yi gerçekleştirmeye ilişkin uygulamaların siyasi ve ideolojik polemiklerden uzak, bilimsel ve teknik gereklere uygun ve sistematik olarak izlenebilmesini kolaylaştıracak araçların geliştirilmesi gerekiyordu. Bu izleme çalışmalarının uluslararası normlarla uyumlu ve sürdürülebilir olması için önceden izleme göstergelerinin geliştirilmesini; bu göstergelerin haritalama ve periyodik raporlama yoluyla değerlendirmesini sağlama amacı, bu projenin yol haritası oldu. Bu çabaların sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için gerekli olan kurumsallaşmanın başlangıç adımlarının atılması da bu projenin amaçları içinde yer aldı.

Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi, kendi faaliyet alanını tanımlarken toplumsal cinsiyete duyarlı hak temelli izleme yaklaşımını benimsedi. Proje, temel olarak, TCE için geliştirilmiş uluslararası norm ve standartların Türkiye’deki mevzuat, uygulama ve izleme politikalarına içerilmesini desteklemeyi; TCE ile ilgili sorun alanlarını haritalama çalışmaları ile raporlamayı; bu alanlara özgü izleme göstergeleri geliştirerek bağımsız, bilimsel ve ana-akımlaştırılmış bir izleme stratejisinin Türkiye’de kurumsallaşmasına katkıda bulunmayı; TCE’yi izleme alanında kamu-sivil işbirliğini ve bilimsel izleme kapasitesini geliştirmeyi hedefledi.

Proje Mart 2017 tarihinde uygulanmaya başlandı ve 24 aylık bir sürede tamamlanması planlandı. AB tarafından finanse edilen projenin yararlanıcı kurumu Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, sözleşme makamı Merkezi Finans ve İhale Birimi ve uygulayıcı kurumu Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği’dir. Projenin hedef grubunu cinsiyet odaklı sivil toplum örgütleri, hak temelli izleme yapan diğer sivil örgütler, ilgili diğer kamu kurumları, valilikler ve büyük şehir belediyeleri ve eşitlik birimi olan ilçe belediyeleri oluşturdu. Proje paydaşları ise Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK), Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), Kamu Denetçiliği Kurumu’dur (KDK).

Projenin amacı doğrultusunda seçilen on tematik alanda (kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddetle mücadele, siyasal kararlara katılımı; eğitime, istihdama, din, spor, sağlık ve kentsel haklar/hizmetlere erişimde; medyada cinsiyetçilikle ve kadın/insan ticareti ile mücadelede toplumsal cinsiyet eşitliği) **haritalama raporları** ve **izleme göstergeleri** hazırlandı. Bunun yanı sıra, projenin çıktılarının ve ilgili alanlarda sayısız kaynak ve verinin kamu, sivil, bütün toplum kesimlerince ulaşılabilir olacağı **Cinsiyet Eşitliği İzleme Merkezi** kuruldu ve e-kütüphanesi ile birlikte kullanıma hazır hale geldi. On tematik alanda hazırlanan Haritalama Raporları ve özetleri ilgili okurlara sunulmak üzere elektronik kullanıma açıldı; Türkçe olarak basıldı; geniş özetleri de İngilizce ve Türkçe olarak yayınlandı. Hazırlanan Haritalama Raporları kapsamında geliştirilen 515 adet hali hazırda verisi olan veya verisine ulaşılabilen gösterge, 822 adet geliştiri-

rilmesi öngörülen gösterge olmak üzere toplam 1337 TCE izleme göstergesi, kullanılmak üzere kamuoyuna sunuldu.

Projenin önemli bir bileşeni de hazırlanan rapor verilerinin ve geliştirilen göstergelerin yerel düzeyde paylaşılabilmesi için seçilen pilot illerde yoğun bir çalışmayı gerçekleştirmesi oldu. Seçilen yedi pilot ilde toplumsal cinsiyete duyarlı hak temelli izleme eğitimi, haritalama raporları ve izleme göstergeleri eğitimi ve yerel eşitlik izleme eylem planı hazırlık atölyesi gerçekleştirildi. **Yerel Eşitlik İzleme Platformları** oluşturma ve sürdürme çalışmaları yapıldı. Pilot iller olan Adana, Ankara, İstanbul, İzmir, Kars, Gaziantep ve Trabzon’da yerellerde sunulan hizmetlerin cinsiyet eşitliğini gözetip gözetmediğini ölçmek, değerlendirmek ve izlemek amacıyla **Yerel Eşitlik İzleme Planları** hazırlandı ve bu çalışmaların tüm Türkiye’ye yaygınlaşması, geleceğe taşınarak sürekliliğinin sağlanması amacıyla da **Ulusal Eşitlik İzleme Planı** oluşturuldu.

Proje sonuçlarının uzun dönemde kalıcı olması, sürdürülebilir desteklerin varlığı ile olacaktır. Bu desteklerin de, proje çıktılarının geniş toplumsal kesimlerce kullanılabilir ve geliştirilir olması ile oluşacağına inanıyoruz.

Projenin gerçekleşmesinde sayısız kişi ve kurumun emeği var, bu katkılar olmasaydı bu proje hayata geçemezdi. Bu süreçte yoğun bir özveriyle çalışan proje ekibine, haritalama raporlarını ve göstergelerini uzun yorucu çalışmalarla tamamlayan uzmanlara, süreci baştan sona uyum içinde çalışarak yönetilmesine destek veren CEİD üyelerine çok teşekkür ederiz. Projenin merkezde ve yerelde sayısız çalışmasını gerçekleştiren CEİD yerel koordinatörleri, eğitim uzmanları projenin hayata geçirilmesini kolaylaştırdılar. Yerel İzleme Platformları çalışmalarına katılarak Yerel Eşitlik İzleme Planlarını hazırlayan kamu görevlileri ve sivil örgütlerin temsilcileri bu çalışmayı yerellerde hayata geçirdiler. Bu projenin bir başarısı varsa burada sayabildiğimiz ve sayamadığımız sayısız kişinin emeği sayesinde. Hepsine *Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi*’ne kattıkları değerler için içten teşekkürlerimizi sunarız.

Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği

Yönetim Kurulu

İÇİNDEKİLER

Tablolar Listesi	9
Kutular Listesi	10
Şekiller Listesi	12
Kısaltmalar Tablosu	13
Yönetici Özeti	19
I. GİRİŞ	23
II. NORMLAR VE STANDARTLAR	27
A. NORMLAR	27
A.1. Uluslararası Belgeler	27
A.1.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi	29
A.1.2. Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi	30
A.1.3. İnsan Hakları Yüksek Komiserliği 2012 Ortak Bildirgesi	32
A.1.4. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu	32
A.1.5. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi	34
A.1.6. Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi	35
A.1.7. Çocuk Hakları Sözleşmesi	36
A.1.8. Engelli Hakları Sözleşmesi	36
A.1.9. Binyıl Bildirgesi	37
A.1.10. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	37
A.1.11. Avrupa Sosyal Şartı ve Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı	37
A.1.12. Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi	38
A.1.13. Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi	39
A.1.14. AB ve Avrupa Komisyonu Belgeleri	39
A.2. Normların Belirlenmesi	40
A.2.1. Eşitlik	40
A.2.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	41
A.2.3. Ayrımcılık Yasağı	42
A.2.4. Güçlenme	43
B. STANDARTLAR VE İYİ ÖRNEKLER	44
B.1. Standartlar	44
B.2. İyi Örnekler	46

III. TÜRKİYE'DE MEVCUT DURUM ANALİZİ: NORMATİF-POLİTİK YAPI	49
A. MEVZUATIN HARİTALANMASI: MEVZUATIN İLGİLİ İNSAN HAKLARI BELGELERİYLE UYUMUNUN TESPİTİ (YAPISAL İZLEME)	52
A.1. Mevzuat	52
A.1.1. Anayasa	52
A.1.2. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 Sayılı Kanun	54
A.1.3. Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında 6112 Sayılı Kanun	54
A.1.4. Basın Kanunu	56
A.1.5. 2954 Sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu	56
A.1.6. Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	56
A.1.7. Akıllı İşaretler Uygulama Esas ve İlkeleri	57
A.1.8. Yayıncılık Etik İlkeleri	57
A.1.9. Anadolu Ajansı Genel Müdürlüğü Mevzuatı	58
A.1.10. Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler Genelgesi	58
A.1.11. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu	59
A.2. Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Hazırlanan Diğer Belgeler ve Yapılan Çalışmalar	60
A.2.1. Kadın ve Medya Politika Dokümanı	60
A.2.2. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması	61
A.2.3. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planları	62
A.2.4. Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu	62
A.2.5. Kadın Hakları ve Ombudsmanlık Çalıştayı	65
A.2.6. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Üniversite Çalıştayı	66
A.2.7. Medya Okuryazarlığı Çalışmaları	66
B. İLGİLİ POLİTİKALARIN HARİTALANMASI: POLİTİKA BELGELERİNİN İNSAN HAKLARI BELGELERİYLE UYUMUNUN TESPİTİ (YAPISAL İZLEME)	69
C. SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN VE DİĞER KAMUSAL AKTÖRLERİN KAPASİTELERİNİN HARİTALANMASI	71
C.1. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti	71
C.2. Basın Konseyi	73
C.3. Türkiye Gazeteciler Sendikası	73
C.4. Parlamento Muhabirleri Derneği	75
C.5. IPS İletişim Vakfı: Bağımsız İletişim Ağı	75
C.6. Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği	75
C.7. Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği	76

C.8. Pembe Hayat Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transseksüel, Travesti Dayanışma Derneği	76
C.9. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	76
C.10. Cinsomedyia.Org	77
C.11. Kadınların Medya İzleme Grubu: MEDİZ	77
C.12. Uçan Süpürge	79
C.13. Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği	79
IV. GÖSTERGE VE VERİ KAYNAKLARI	81
A. GÖSTERGE KAYNAKLARININ HARİTALANMASI	81
B. İLGİLİ VERİLERİN HARİTALANMASI	85
V. TÜRKİYE’DE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ HARİTALANMASI: MEDYA	87
VI. GÖSTERGELER	101
VII. İLGİLİ TEMATİK ALAN İÇİN KAVRAMLAR VE TEKNİK TERİMLER LİSTESİ	119
KAYNAKÇA	123
EK 1: ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER	129
EK 2: ULUSLARARASI BELGELER	129
EK 3: MEVZUAT LİSTESİ	130
EK 4: TEMATİK ALANDA ÇALIŞAN CİNSİYET TEMELLİ ÖRGÜTLER	130
EK 5: TEMATİK ALANDA ÇALIŞAN HAK TEMELLİ ÖRGÜTLER	130

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Mevzuatın İlişkili Norm Bazında Dökümü	68
Tablo 2. Kamu Kurum ve Kuruluşları İzleme	69
Tablo 3. Kamu Kurumlarının Yürüttüğü Projeler	70
Tablo 4. Kadın Örgütleri İzleme Raporu	79
Tablo 5. LGBTİ Örgütleri İzleme Raporu	80
Tablo 6. Hak Temelli Örgütler İzleme Raporu	80
Tablo 7. Medya Alandaki STK’ların Yönetim Yapısı	80
Tablo 8. BM–İGE Verilerine Göre Ülkelerin Sıralaması (2015)	81
Tablo 9. BM–TCEE Verilerine Göre Ülkelerin Sıralaması (2015)	82
Tablo 10. Dünya Ekonomik Forumu Küresel Cinsiyet Uçurumu Verileri (2017)	83
Tablo 11. İlgili Endekslerin Listesi	84
Tablo 12. Ulusal Kaynaklar ve Medya Alanına İlişkin Kaynaklar	85
Tablo 13. Yıllara Göre Gazete ve Dergi Sayısı	87
Tablo 14. Kasım 2016 İtibariyle Yazılı Basında Çalışan Kadın Erkek Sayısı	87
Tablo 15. Düzenleyici Kurullardaki ve Devlete Bağlı Medya Kuruluşlarındaki Personelin Cinsiyete Göre Dağılımı	88
Tablo 16. Hanehalkı Bazında Bilgisayar ve İnternet Kullanımı Cinsiyete Göre Dağılımı	88
Tablo 17. Medyada Kadınlarla İlişkili Haber/Yazı Sayısı (2011)	89
Tablo 18. İletişim Fakültelerinde Verilen TCE ve Hak Temelli Dersler Listesi	92
Tablo 19. Çeşitli İletişim Fakültelerinde Düzenlenen TCE Atölyeleri	94
Tablo 20. İletişim Fakülteleri Akademik Personel Sayısı	94
Tablo 21. İletişim Fakültelerinde Yönetici Olan Kadın Akademik Personel Sayısı	96
Tablo 22. Medyada Yer Alan TCE Farkındalık Kampanyalarından Örnekler	98
Tablo 23. Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan ve Kullanılan Medya Alanına İlişkin Göstergeler	101
Tablo 24. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler	110

KUTULAR LİSTESİ

Kutu 1.	İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi İlgili Maddeleri (1)	29
Kutu 2.	İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi İlgili Maddeleri (2)	30
Kutu 3.	Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi İlgili Maddeleri	31
Kutu 4.	Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu İlgili Maddeleri (1)	33
Kutu 5.	Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu İlgili Maddeleri (2)	33
Kutu 6.	Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu İlgili Maddeleri (3)	34
Kutu 7.	Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi İlgili Maddeleri	35
Kutu 8.	Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi İlgili Maddeleri	36
Kutu 9.	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İlgili Madde	37
Kutu 10.	Küresel Medya İzleme Projesi	46
Kutu 11.	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Kontrol Grubu	46
Kutu 12.	Kadınlar İçin Küresel Fon Sosyal Medya Kampanyaları	46
Kutu 13.	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı’nın SOS Timi	47
Kutu 14.	BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, Bir İnsan Hakkı İhlali Olarak Toplumsal Cinsiyete İlişkin Önyargılar El Kitabı	47
Kutu 15.	Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 Sayılı Kanun İlgili Madde	54
Kutu 16.	Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler Genelgesi D Bölümü (1)	59
Kutu 17.	Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler Genelgesi D Bölümü (2)	59
Kutu 18.	Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kuruluş Kanunu	60
Kutu 19.	Aile İçi Şiddet Araştırması İlgili Bölüm	62
Kutu 20.	Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Meclis Araştırması Komisyonu Raporu Eğitim Bölümü	63
Kutu 21.	Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Meclis Araştırması Komisyonu Raporu Medya Okuryazarlığı Bölümü	63
Kutu 22.	Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu Araştırmalar Bölümü	63
Kutu 23.	Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu Özdenetim Bölümü	64
Kutu 24.	Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu İçerik Sınıflandırma Bölümü	64

Kutu 25. Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Meclis Araştırması Komisyonu Raporu Medya İzleme Bölümü	64
Kutu 26. Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu Farkındalık Arttırma Bölümü	65
Kutu 27. Medyada Çeşitlilik Kılavuzu Kadın ve Cinsel Yönelim Başlığı	73
Kutu 28. Medyada Çeşitlilik Kılavuzu Medya Kuruluşlarına Düşen Görevler	73

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Gazete Manşetlerinde ya da Sürmanşetlerinde Kadınların Yer Alma Oranı.....	90
Şekil 2. Kadınlarla İlgili Haberlerin Konularına Göre Dağılımı.....	90
Şekil 3. Baş Sayfalarda Kadınların Temsil Biçimi.....	91
Şekil 4. Gazetecilerin Stres Düzeyi.....	92

KISALTMALAR TABLOSU

AA	Anadolu Ajansı
AB	Avrupa Birliği
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
ASPB	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
ASŞ	Avrupa Sosyal Şartı
ASTS	Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi
ATCEE	Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü
BİA	Bağımsız İletişim Ağı
BM	Birleşmiş Milletler
BM-İGE	Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Endeksi
BM-TCDE	Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi
BM-TCEE	Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitsizlik Endeksi
BYEGM	Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü
BTK	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
CEİD	Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
CŞMD	Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği
DB	Dünya Bankası
DEF	Dünya Ekonomik Forumu
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
EHS	Engelli Hakları Sözleşmesi
GKK	Gazetecileri Koruma Komitesi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü

İGR	İnsani Gelişme Raporları
İHD	İnsan Hakları Derneği
İHEB	İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
İPTG	İşgücü Piyasası Temel Göstergeleri
KADEM	Kadın ve Demokrasi Derneği
KAGİDER	Kadın Girişimcileri Derneği
Kaos GL	Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği
KDK	Kamu Denetçiliği Kurumu
KEFEK	Kadın–Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu
KİHEP	Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı
KİH-YÇ	Kadının İnsan Hakları - Yeni Çözümler Derneği
KİKF	Kadınlar İçin Küresel Fon
KMİP	Küresel Medya İzleme Projesi
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
LGBT	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender
LGBTİ	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender, İnterseks
LGBTT	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transseksüel veya Travesti
LGBTİQA+	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender, İnterseks, Queer, Aseksüel, Agender, Aromantic
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MEDİZ	Kadınların Medya İzleme Grubu
MTM	Medya Takip Merkezi
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
PAB	Parlamentolar Arası Birlik
PMD	Parlamento Muhabirleri Derneği

PEGI	Pan–Avrupa Oyun Bilgi Sistemi
RTÜK	Radyo Televizyon Üst Kurulu
SHÇEK	Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCE	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
TGC	Türkiye Gazeteciler Cemiyeti
TGS	Türkiye Gazeteciler Sendikası
TİHEK	Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UGF	Uluslararası Gazeteciler Federasyonu
UDHB	Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNDESA	Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İlişkiler Departmanı
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

Kurum İsimleri Konusunda Bilgilendirme

Bu raporun yazılması aşağıdaki kararnamelerden önce tamamlandığı için kurumların isimleri ve yapıları ile ilgili değişiklikleri yansıtmamaktadır. 703 Sayılı “Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” 9 Temmuz 2018 Tarihli ve 30473 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Kararname ile bazı bakanlık ve kurumların teşkilat yapıları ile görevleri değiştirilmiştir.

10 Temmuz 2018 tarih 1 numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ve 15 Temmuz 2018 tarih ve 4 Numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile bazı bakanlık ve kurumların teşkilat yapıları ile görevleri değiştirilmiştir.

Değişiklik yapılan bakanlık ve kurumlar aşağıda listelenmektedir:

- Avrupa Birliği Bakanlığı kapatılarak, Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Avrupa Birliği Başkanlığı kurulmuştur.
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Kalkınma Bakanlığı birleştirilmiş ve ismi Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı şeklinde değiştirilmiştir.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Ekonomi Bakanlığı birleştirilmiş ve ismi Ticaret Bakanlığı şeklinde değiştirilmiştir.
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı birleştirilmiş ve ismi Tarım ve Orman Bakanlığı şeklinde değiştirilmiştir.
- Maliye Bakanlığı’nın ismi Hazine ve Maliye Bakanlığı şeklinde değiştirilmiş ve Başbakan Yardımcılığına bağlı Hazine Müsteşarlığı yeni yapılanmada Hazine ve Maliye Bakanlığı çatısı altına geçmiştir.
- Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının yeni adı ise Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı olmuştur.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı birleştirilmiş ve ismi “Çalışma Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı” şeklinde değiştirilmiştir.

4 Ağustos 2018 Tarihli Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (no:15) ile Bakanlığın ismi “Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı” olarak değiştirilmiştir.

Medyada Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Haritalama ve İzleme Çalışması

Yönetici Özeti

1. Toplumsal cinsiyet eşitliği, temel bir insan hakkı olarak en temel uluslararası belgeler, sözleşmeler ve taahhünamelerde yer alıyor. Sözü geçen belgelere taraf olan devletler de toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda taahhütte bulunuyorlar. Türkiye Cumhuriyeti de imzaladığı bu metinler aracılığıyla bu yükümlülüğü üstlendi.
2. Başka birçok alanda olduğu gibi, medya alanı da cinsiyet eşitsizliklerinin yoğun olarak yaşandığı bir alandır. Medya alanındaki eşitsizliğin iki yönü vardır: Birincisi medyanın iç örgütlenmesinde, istihdam koşullarında ve içerik hazırlama sürecinde yaşanan eşitsizliklerdir. İkincisi ise medya aracılığıyla yaratılan, desteklenen, yeniden üretilen ya da pekiştirilen eşitsizliklerdir. Ancak, medya sektörü büyük ölçüde özel sermayenin elinde bulunduğundan ve sektörde rekabet koşulları çok çetin olduğundan, medyaya devletin müdahalesi zordur. Bunun yanında, medya siyasi mücadelelerin aracı olarak da kullanıldığından, hükümetler özellikle büyük medya gruplarıyla ters düşmemek ve gerektiğinde onların desteğinden yararlanmak gereği hissederler, bu da medyaya müdahaleyi zorlaştırır. Medyanın kitlelere ulaşan bir araç olması, onun kitlesel etki yaratmasına yol açar. Bundan dolayı medyanın toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında bir aktör olarak işlevi çok önemlidir.
3. Bu raporun amacı, temel bir insan hakkı olan cinsiyet eşitliğinin hem medya sektöründe, hem de medya çıktılarında nasıl deneyimlendiğini ve medya alanında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için yapılan uluslararası ve yerel çalışmaların neler olduğunu belirlemektir. Raporun bir diğer amacı ise medya sektöründe toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve medya çıktılarının bu yönde bir eşitliğin sağlanması için kullanılması amacıyla üretilen politikaların ve yapılan eylemlerin sonuçlarının belirlenen göstergelerle izlenmesidir. Bu nedenle Türkiye özelinde geçerli olabilecek göstergeler geliştirmek bu çalışmanın amacıdır. Bu göstergelerin geliştirilmesiyle ortaya çıkan sonucun, medya alanında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için geliştirilecek mevzuata katkı yapacağı düşünüyor kuşkusuz. Alandaki tarihsel sürecin ve var olan eksikliklerin ortaya çıkması, sivil toplum kurumlarının bu yöndeki hak talepleri için de yol gösterici olacaktır.
4. Birinci bölümde, tarih boyunca medya ve kadın ilişkisine dair bir genel bakış yer alıyor. Kadınların hem medyada etkin olarak, açıkçası içerik üretici ve yönetici olarak bulunmalarının, hem de medya içeriklerinde yer alma biçimlerinin tarihine bakıldı bu bölümde. Ayrıca medyadaki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ortadan kaldırmaya veya medyayı toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için araç olarak kullanmaya yönelik uluslararası düzenlemeler de ele alındı. Başta, **Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyanname**si olmak üzere, **Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi**, **Pekin Deklarasyonu** ile Avrupa çapında düzenlemeler getiren **Avrupa Konseyi** ve **Avrupa Birliği** kararları tarandı. Bunlardan medya alanında en önemlisi, **Pekin Deklarasyonu**’dur. Bu belgelerde temel olan öge eşitlik normudur. Toplumsal cinsiyet eşitliğini de içeren bu normu, ayrımcılık yasağı izler. Söz konusu normlar, ırk, dil, din gibi ayrımları yasaklamanın

ve herkes için insanca yaşama hakkını şart koşmanın yanı sıra, kendini ifade etme ve eşit temsil hakkını da içerdikleri için medya alanındaki düzenlemeler bu normlardan yola çıkılarak gerçekleştirilebilir.

5. En önemli insan hakları belgesi olan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, **Kuruluş Anlaşması**’nı 1945’te imzalayan **Birleşmiş Milletler** tarafından hazırlandı. Ayrımcılık yapmama, herkes için insan haklarına ve özgürlüklerine saygı gösterilmesi ve eşitliğin gerekliliği **Kuruluş Anlaşması**’nda yer aldı. Anlaşmaya taraf olan devletler de bu ilkeleri benimseme, kendi kanunlarını bu ilkelerle uyumlu hâle getirme ve bu ilkelerin uluslararası alanda yaygınlaşmasına katkıda bulunma sorumluluğunu da kabul etti. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1948’de **Birleşmiş Milletler Genel Kurulu**’nda kabul edildi. Beyannamenin 1. maddesi “Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar” ifadesiyle cinsiyet eşitliğini diğer bütün alanlarla birlikte garanti altına alındı. Ayrıca, herkesin, garanti alınan haklardan özgürce ve herhangi bir ayrımcılığa uğramadan yararlanması şart koşuldu. Ancak, bu ilk metin, kadınların hak ve eşitlik taleplerine tam olarak karşılık veremediği için bu doğrultudaki taleplerle şekillenen **Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi** 1979’da, **Birleşmiş Milletler Genel Kurulu**’nda kabul edildi. Türkiye’nin 1985’te imzaladığı sözleşme, kadına kamusal ve özel alanlarda tüm özgürlük ve haklardan erkeklerle eşit olarak yararlanma hakkı veriyor. Sözleşme, eşitlik ve ayrımcılık yasağı normlarını da temel alıyor.
6. **Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu**, 4–15 Eylül 1995 tarihleri arasında Pekin’de gerçekleştirilen **Dördüncü Dünya Kadın Konferansı**’nda kabul edildi ve **Birleşmiş Milletler Genel Kurulu**’nun 15 Eylül 1995 tarihindeki 16. kurul toplantısında onaylandı. **Pekin Deklarasyonu**, taraf hükümetleri, kadının güçlendirilmesi ve ilerlemesi, kadın–erkek eşitliğinin artırılması, toplumsal cinsiyet perspektifinin politika ve programlara yerleştirilmesi konularında hükümetleri yükümlü kılıyor ve **Eylem Platformu**’nun yaşama geçirilmesini öngörüyor. **Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu**’nda hükümetler, 12 kritik alanda stratejik eylemler yapmaya çağırılıyorlar. Medya, ilk kez **Pekin Deklarasyonu Eylem Platformu** tarafından stratejik bir alan olarak tanımlanıyor. Bildirge eşitsiz koşulların ve kadına yönelik şiddetin bildirgenin temel dayanağı olan barış kavramını tehdit ettiğini özellikle vurgular. Bu metinde, geçmişteki bildirgelerden farklı olarak, kadınların medyada karar alıcı pozisyonlarda yer alıp kendilerini ifade edebilecekleri medyalara sahip olmaları gerekliliği vurgulanıyor.
7. **Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi**, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi**’nde madde 10’da yer alan haber alma ve ifade özgürlüğü ilkesi çerçevesinde hazırlanan, uluslararası bir sözleşme niteliğindedir. **Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi**’nin amacı, sınır ötesi televizyon yayınlarının belirlenen ortak kurallara uygun olarak taraf devletle arasında serbestçe dolaşabilmesini sağlamak ve üye devletler arasında, televizyon yayıncılığı alanında, ilke, esas ve uygulamalarda birlik ve beraberliği sağlamaktır. Türkiye sözleşmeyi 1992’de imzaladı ve 1 Mayıs 1993’te de onayladı. Sözleşmeye genel olarak bakıldığında, sözleşmenin, “ifade özgürlüğünü” demokratik toplumun temel ilkesi olduğunu vurguladığını görüyoruz. Bu ilke toplumun ilerlemesi, kişinin gelişmesi için ön koşuldur. Buna göre, Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi’nin, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi**’ni temel aldığı açıktır.

Türkiye’deki televizyon yayıncılığı düzenlemeleri, bu sözleşmedeki ölçütlere büyük oranda uyuyor.

8. Yukarıda sözü geçen belgeler, medya açısından dört temel norma ilişkin düzenleme gerçekleştirilmiştir.

- **Eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği:** a) hukukî eşitlik, b) fiilî eşitlik, c) dönüştürücü eşitlik.
- **Ayrımcılık yasağı:** a) doğrudan ayrımcılık yasağı, b) dolaylı ayrımcılık yasağı, c) fiilî eşitsizliklerin üstesinden gelmek üzere geçici özel önlem alınması, d) çoklu ayrımcılıkların göz önünde tutulması.
- **Temsil**
- **Güçlenme**

9. Bu normlar doğrultusunda medya alanı açısından önemli olan standartlar ise, genel anlamıyla çalışma yaşamındaki eşitsizliklerin ortadan kaldırılması, medya içeriklerinin cinsiyet ayrımcılığı ve nefret söyleminden arındırılması, medyada cinsiyet kimliklerinin hakkaniyetli biçimde ve eşit olarak temsil edilmesi ve medyanın topluma cinsiyet eşitliği perspektifinin benimsetilmesi adına işbirliği yapması için kararlar alınıp eylem planları yapılarak uygulamaya konulması şeklinde özetlenebilir.

10. Bu çalışmanın, Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliği ve medya ilişkisinin kurulduğu ikinci bölümünde, ilk olarak Türkiye’de kadınların medya alanında yer alma ve kendilerini ifade etme mücadelesinin tarihi ele alındı. Osmanlı İmparatorluğu’ndan Cumhuriyet’e geçiş sürecinde, gerek İmparatorluk döneminde, gerekse erken Cumhuriyet döneminde kadınların okuma–yazma becerilerine bile sahip olma oranının çok düşük olduğu hesaba katılarak, önce medyanın takipçisi olabilme mücadelesi verdikleri, sonra da medya içeriklerine katkıda bulunmak, kendilerini kabul ettirmek için ne denli çabaladıkları anlatıldı. İşgücü piyasasından, genel anlamda uzun süre dışlanan kadınların, erkeklere ait olduğu düşünülen böyle bir alana girişleri çok uzun sürmüş ve hâlâ da istenilen düzeye gelememiştir. Medya çıktılarında ise kadınlar, ya ayrımcılıkla örülü bir dil ve söylemle yer bulmuşlar ya da hiç yer alamamışlardır. Bu bölümde **Anayasa** başta olmak üzere, eşitlik ilkesini yaşama geçirmeyi hedefleyen **Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu** gibi kanunlar, **Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı**’nın mevzuatı ve destekleyici yan örgütlerin mevzuatı, medya ile ilgili kurumların mevzuatı, ilgili raporları ve çalışmaları, üstlenilen özel görevlere ve görüş açlarına ilişkin belgeler ile varsa eylem planları incelendi. Sivil toplum örgütleri ile hak temelli kurumların alandaki çalışmaları da değerlendirmeye alındı.

11. Üçüncü bölümde, medya ile ilgili, toplumsal cinsiyet eşitliği alanındaki, medyayla bağlantılı olabilecek endeksler sıralandı. Bunun yanında uluslararası kuruluşların sağladığı veri kaynakları ve göstergelere de yer verildi. Bunlar, **Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı**, İnsani Gelişme Raporları, **Birleşmiş Milletler, Dünya Ekonomik Forumu** gibi kurumların ekonomi, sağlık, güçlenme, yaşam kalitesi konularında ürettiği standartlar doğrultusunda belirlendi.

12. Medya alanıyla ilgili göstergeler, daha çok, **Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü** tarafından hazırlanan **Medya İçin Cinsiyet Duyarlı Göstergeler** (*Gender Sensitive Indicators For The Media*) başlıklı göstergeler setinden yararlanılarak oluşturuldu. Alanda izleme ve değerlendirme yapabilmek için gerekli olan bu göstergeler, Medya Örgütlerinde Cinsiyet Eşitliği ve Medya İçeriklerinde Temsil olmak üzere iki başlık altında toplandı. İlk başlıkta medyada mesleğe giriş, istihdam süreçleri ve yükselme gibi konular yer aldı. İkinci başlıkta ise, medya içerikleri, dil, üslup gibi konulara yer verildi. Göstergeler, hem medya örgütlerinde, hem de toplumda toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırılması için bir ön hazırlık niteliğindeki izleme etkinliklerinde kullanılmak üzere geliştirildiler.
13. Göstergelerden bir kısmı, medya sektöründe istihdam politikalarına ilişkin verileri ortaya çıkarmaya çalıştı. Kadın ve LGBTİ bireylerin istihdam süreçlerine eşit şekilde dâhil olamamaları, eşit işe eşit ücret alamamaları, yönetici kademelerinde bulunamamaları ve sektörün itibarlı sayılan alanlarının ve konularının dışında bırakılmaları gibi sorunları sergiledi. Örgüt içi hak ihlalleri, taciz, sistematik duygusal saldırı, yıldırma (*mobbing*) gibi sorunlar da göstergelerin konu edindiği diğer sorunlardır. Bunun yanında, hem örgüt içinde, hem de toplumda, medya aracılığıyla cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırılmasına ilişkin veriler toplandı. Medya içeriklerinde farklı cinsel kimliklerin temsili, nefret söylemi, şiddete teşvik, hak ihlalleri de göstergelerin yardımıyla sayısallaştı.
14. Çalışmanın sonunda, göstergeler aracılığıyla, Türkiye’nin medya ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki durumu haritalandı. İlgili mevzuatta öngörülenler doğrultusunda gerçek yaşam koşullarında nelerin gerçekleştiğine ilişkin saptamalar ortaya çıkarıldı. Ayrıca, çalışmada uluslararası sözleşmeler, hukukî metinler ile ulusal mevzuat ve bu mevzuatı uygulamakla görevli kurumların ve sivil toplum örgütlerinin listeleri yer alıyor.

I. Giriş

Bu çalışmanın konusu Türkiye’de medya alanında toplumsal cinsiyet eşitliği (TCE) ve medya ilişkisidir. Medyanın kapsamına sadece haber medyası veya medya metinlerinin içindeki haber niteliği taşıyan metinler/görseller girmektedir. Bu amaç doğrultusunda Türkiye’nin de taraf olduğu uluslararası mevzuatta hak temelli, cinsiyet eşitliğini öngören normlar tarandı ve bu normların yerel mevzuatta bir karşılığının bulunup bulunmadığı, buna bağlı olarak eylem planları veya düzenlemeler yapıp yapılmadığı saptanan göstergelere bağlı olarak haritalandı. Öte yandan, medya alanında hak ve TCE temelli talepleri dillendiren, bunun için eylem planları, projeler ve kampanyalar gerçekleştiren sivil toplum kuruluşları (STK) ve meslek örgütleri de izlendi.

Amaç

Hak temelli izlemenin amacı, çok sayıda devlet tarafından onaylanmış insan hakları eksensiz her türlü metnin yerel mevzuatlara ne ölçüde ve nasıl yansımış olduğunu saptamaktır.

Vatandaşlarının uluslararası hukukta da yeri olan haklarını yaşama geçirmek devletin yükümlülüğüdür. Bu nedenle, insan hakları temelli başat sözleşmelere taraf olan bir devletin vatan-daşı, devlet eliyle hak ihlâline uğradığı savıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne (*European Court of Human Rights*, AİHM) başvurma hakkına sahiptir. Devletin yaşama geçirmekle yükümlü olduğu düzenlemelerden biri de TCE’dir. Böylesi bir eşitlik yaşama geçirildiğinde cinsiyet ayrımcılığı ve cinsiyet temelli hak ihlâlleri, nefret söylemleri söz konusu olamaz. Açıkçası şiddetin değişik çeşitlemeleri de yok olur. Bu çalışmada gerçekleştirilen hak temelli izleme ve haritalama, medya sektöründe ve medya sektörü aracılığıyla tüm toplumda TCE’nin yaşama geçirilmesini sağlayabilecek düzenlemelerin yapıp yapılmadığını da ortaya çıkarmayı amaç edindi.

Bu çalışmanın sonunda ortaya çıkan rapor yalnızca yasal mevzuattaki düzenlemeleri ortaya çıkarmayı ve TCE’nin oluşturulması konusundaki gereksinimleri ortaya çıkarmayı amaç edindi. Rapor, ayrıca, hak temelli veya TCE temelli çalışan STK’ların hedeflerinden biri olan toplumsal değişim ve dönüşüm sürecinin hızlandırılmasına da katkı getirmeyi amaçladı. Türkiye’de, medya sektöründe ve medya aracılığıyla TCE’ye ilişkin farkındalık yaratılması ve bir dönüşümün sağlanması için çalışan sayıları azımsanmayacak STK ve gönüllü kuruluş vardır. Devletin TCE konusunda atacağı adımlar, STK’ların önerileri ve katkılarıyla daha etken olabilir. Bundan dolayı bu öneriler göz ardı edilmemelidir.

Hedef/İşlev

Uluslararası normlara göre, medya sektörünün işleyişi ve bu işleyişin sonunda ortaya çıkan medya içeriğinin TCE ve insan haklarıyla bağdaşması, sektörde yaşanan hak ihlâllerinin de, kitle iletişim sürecinin yaratacağı sorunların da önüne geçebilecektir.

Bu çalışmanın hedeflerinden biri de haklar konusunda ortak anlayış geliştirmenin gerekliliğini vurgulamaktır. Medya sektöründeki istihdam koşullarının ve çalışma yaşamındaki, eşit haklar ve âdil iş bölümünün belirli ilkeler çerçevesinde standart hâle getirilmesi çok önemlidir. Çalışma uluslararası ve ulusal hak temelli mevzuatın sözünü ettiği temel hakları ve TCE’nin oluşturulması için öngördüğü düzenlemeleri bir araya getiren bir rehber niteliği taşıyor.

Bu çalışma haklar konusunda yeni kazanımlar sağlanmasına destek olabilir, hakların korunması ve var olan hakların yeni düzenlemelerle yitirilmesi eğilimlerini önleyebilir. Katılımcı demokrasi için cinsiyet eşitliğinin hak temelli izlenmesi, TCE alanında çalışan STK’ların güçlenmelerine de yol açacaktır.

Bu çalışmada medya sektöründe istihdam, çalışma yaşamında TCE’nin anaakımlaştırılması ve medya içeriklerinin TCE ve haklar temelinde oluşturulması konusundaki mevzuat, kararlar ve eylem planları tarandı. Ek olarak, medyanın, TCE’nin toplumun genelinde anaakımlaştırılması için pasif ve aktif destek konusunda neler yapabileceği de, önerilerle birlikte ele alındı. Dolayısıyla, TCE alanında çalışan STK’lar, çalışmadan yola çıkarak, resmi kurumlardan, ilgili mercilerden, yeni kararlar almalarını ve eylemlerde bulunmalarını isteyebilir. Bu çalışma rehberliğinde, TCE’ye duyarlı hak temelli bir izleme yapmanın kolaylaşacağı da açıktır. Ayrıca TCE’nin mevzuata dâhil edilmesi ve toplumsal kültüre yerleştirilmesi konusunda verilen sözlerin tutulup tutulmadığı da izlenebilir. Konuya ilişkin hak ihlalleri saptandığında ilgili mercilere itirazlar yapılabilir ve beklentiler dile getirilebilir.

İzleme, alandaki yerel mevzuatın uluslararası hak temelli mevzuata uygun hâle getirilmesi ve STK’ların etkinliğinin artmasına yol açarak ihlalle ilişkin olumlu dönüşümün gerçekleşmesine yardım edebilir.

Kısa Tarihçe

Gelişen teknoloji kitle iletişim araçlarının da gelişmesine yol açtı kuşkusuz. Gutenberg’in 1438’de matbaayı geliştirmesiyle özellikle Fransa ve İngiltere’den başlayarak pek çok ülkede kitaplar, gazeteler ve dergiler basıldı. Haber almak, haberi okumak yaşama girmişti artık. Öncelikle bu çalışmanın odağına aldığı haber medyasına ilişkin şu söylenebilir. “Haber Medyası” diye nitelendirilen gazete ve dergi formatındaki süreli yayınlar ve ilerleyen yıllarda da elektronik yayınlar, hak taleplerinin, özgürlükçü hareketlerin, siyasi ve muhalif örgütlenmelerin temsil arayışlarında ve kamuoyu baskısı oluşturma çabalarında önemli birer araç oldular. Bunların yanı sıra, medya, enformasyon akışı ve farkındalık yaratma, motive etme gibi işlevleri nedeniyle, toplumsal mücadelerde stratejik önemi olan bir araç hâline de geldi.

Başlangıçta ticaret yapan az sayıda kişinin, ekonomik gelişmelerden haberdar olmak için kendi aralarında mektuplaşmaları sayılabilecek haber mektubu alışverişi, bu mektupların gazeteleere dönüşmesiyle birlikte, siyasetin ve gündelik yaşamın vazgeçilmez unsurlarından birisi oldu. Medyanın haber ve bilgi sağlama, güdüleme, bütünleştirme gibi işlevleri de gündemdedi artık. Unesco MacBride raporu (1980) ile bu işlevleri sekiz başlık altında topladı. Kuşkusuz iktidar sahipleri (hem siyasî hem ekonomik iktidarı ellerinde tutanlar), medyayı da tekellerine almak için tarih

boyunca çaba harcadı. Öte yandan medyanın demokrasinin önemli unsurlarından biri olduğuna inanan kesimler ise kamunun bilme hakkı, haber alma hakkı, ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü gibi kavramlarını gündeme getirerek özgürlükçü tutumlarını sergilediler ve farkındalık yaratmaya çalıştılar. Bu çabalar hiç bitmeyecek gibi görünüyor. Yine de birtakım evrensel nitelikli hukukî düzenlemelerle ifade ve basın özgürlüğü ile iletişim hakkının korunması güvenceye alındı. Demokrasinin ve çoksesliliğin yaşama geçirilmesi bir ölçüde gerçekleşti. Bunlardan en önemlisi, Birleşmiş Milletler (*United Nations* – BM) tarafından hazırlanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’dir (*Universal Declaration of Human Rights* – İHEB). Daha sonra Avrupa kıtasındaki uluslararası hukuk mevzuatında da bu hak ve özgürlüğe ilişkin benzer düzenlemeler yapıldı.

Ancak, basın ve ifade özgürlüğü ile iletişim hakkının genel bir kazanım olması tek başına yeterli değildi. Özgür basın, ayrımcılığa, nefret söylemine maruz kalanların da beklentilerine yanıt vermeliydi. Üstelik temsil edilemeyenler de ayrı bir sorundu. Basın kuruluşlarının rekabetçi bir piyasada, tecimsel amaçlarla var olmaya çalışmaları bu beklentilere yanıt vermelerini güçleştiriyordu. Cinsiyetçi bir yayın politikası oluşturmak daha kolaydı ve tecimsel olmanın gereğiymiş bir bakıma. Medya ayrımcılık karşıtı ve hak temelli eğilimlerin, etkinliklerin en fazla dirençle karşılaştığı alanlardan biri oldu.

Kadın hareketinin eşitlik ve hak taleplerine dayalı birinci dalgası, tüm siyasi oluşumlar gibi, sesini duyurmak için kitle iletişim araçlarına, özellikle de dönemin temel kitle iletişim araçları olan gazete ve dergilere gereksinim duydu. Kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği için gerek bireysel, gerekse örgütlü olarak mücadele eden kadınlar, mevcut yayın organlarında yer bulmalarının zor olduğunu fark ettiklerinde, kendi yayınlarını çıkardılar. Bildiri niteliğindeki içerikleriyle bu yayınlar, eşit işe eşit ücret, seçme ve seçilme hakkı, kamusal alanda temsil gibi konulara yoğunlaştı. Kadın hareketinin güçlü figürlerinin çabaları ve dünya siyasetindeki açılımlar, kadın hareketinin hâkim medyada da görünür olmasını bir ölçüde sağladı ama bu kazanımlar her zaman korunamadı. Konjonktüre bağlı olarak, kadınlar kitle iletişim araçlarından dışlandılar veya medya metinlerinde magazin yıldızı, arzu nesnesi olarak ya da eş/evlat/anne olarak yer aldılar. Kadının nasıl temsil edileceği de egemen olanın seçimine kalmıştı. Kadın hareketinin sınıf mücadelesiyle birleştiği örneklerde, sosyalist feministlerin hak mücadeleleri, kimi zaman yer altında sürdürülen basın–yayın faaliyetleriyle sürüp gitti. İkinci ve üçüncü dalga feminizm, birincisinden farklı olarak, medyada sesini daha fazla duyurabildi. Öte yandan, kendi yayın organlarına da sahip olabildi. Eşitlik talepleri, özgürlük talepleriyle yer değiştirmeye başladıkça hâkim medya içeriklerinde eleştirel bir yaklaşımla temsil edilen kadın hareketi, taleplerini daha çok, kendi çıkardığı dergilerle dile getirdi. Dergicilik, tüm dünyadaki kadın hareketinin tamamlayıcı bir parçasıydı artık.

Soğuk Savaş döneminin sonunda, üçüncü dalga feminizmin de etkisiyle kadınlar daha cesurca taleplerde bulunmaya ve eşitlikçi, ayrımcılık karşıtı bir düzenin oluşması için daha gür bir ses çıkarmaya başladılar. Kamu kurumlarına ve iş dünyasına yönelik baskılarla ayrımcılık yasağının gerekliliğini gündeme getirildiler. Eşitliğe ilişkin hukukî düzenlemelerin yapılmasını sağladılar. Ayrıca pozitif ayrımcılık ve kadın kotasının daha çok konuşulur ve yaşama geçirilir olmasını sağladılar. Hukukî mevzuata, hükümet politikalarına müdahale etmek, medya içeriklerine müdahale etmekten daha kolaydı kuşkusuz.

Hem medyadaki istihdam politikalarında, hem içerik üretiminde hem de medyada temsil konusunda eşitlik temelli bir düzenin hâkim kılınması için mücadele eden kadınlar, artık eskisinden daha güçlüydüler ve birçok kazanım elde etmişlerdi. Ancak, medya endüstrisinin rekabetçi yapısı ve cinsiyetçi geleneği, elde edilen kazanımların istenilen düzeyde olmasını engelledi. STK’ların çalışmalarıyla yapılan medya izlemeleri, hâlen cinsiyetçi ve ayrımcı yapının baskın olduğunu gösteriyor. Hak temelli alternatif yayıncılık ise ulaşılabilirliği artan teknolojik yeniliklerle kadınların seslerini duyurabilecekleri, taleplerini dile getirebilecekleri bir mecra yaratmayı başardı. Feminist hareket ile işbirliği içindeki LGBTİ hareketi de kazanımların artmasında pay sahibidir. Uluslararası hukuk mevzuatına, sözleşmelere ve eylem planlarına dâhil edilen medyada ayrımcılık yasağı, yaşama geçirilmesi çok zor olsa da, TCE alanında mücadele eden örgütlerin taleplerini yükseltmelerini kolaylaştırıyor.

Medya oldukça geniş bir endüstridir ve farklı türlerdeki içerikler kadar farklı iletişim araçlarını ve bunlarla ilişkili hizmet ve içerikleri kapsar. Bu çalışmada, haber medyası ve enformasyon aktarma işlevi olan sosyal medya kanalları ele alındı. Eğlence endüstrisi kapsamında sayılabilecek radyo–televizyon yayınları (diziler, dramalar, dokü–dramalar gibi medya metinleri), sinema ve tiyatro eserleri ile reklamcılık sektörü kapsamlı başka bir araştırmanın konusu olacağı için bu araştırmanın dışında bırakıldı. Medya sektörüne eleman yetiştiren meslek okullarının akademik faaliyetleri ve kamuoyunu toplumsal cinsiyet eşitliği temelli bilgilendirme ve yönlendirmeye yönelik medya kampanyaları da çalışmaya dâhil edildi.

II. Normlar ve Standartlar

Medya alanı ile ilgili temel özgürlük arayışları, basın ve ifade özgürlüğü temel alınarak yürütüldü. Bu konudaki ana metinlerden biri de İHEB’dir. Ayrıca Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği (*European Union – AB*) düzeylerinde de uluslararası bildirgeler vardır. Bu metinlerde, ifade özgürlüğü, temel bir insan hakkı olarak tanımlanır. Basın özgürlüğü tartışılırken, asıl motivasyon, medyanın bir başka deyişle kitle iletişim araçlarının devlet veya herhangi bir çıkar grubu tarafından denetim altına alınmamasını sağlamaktır. Çokseslilik bunun ardından gelen hedeftir. Bütün bu mücadele kamunun bilme hakkına dayandırılır. Ancak, medyada TCE’ye dair bir düzenleme, çok uzun yıllar, herhangi bir evrensel veya yerel sözleşmeye, bildirgeye ve benzeri belgelere giremedi. Bunun nedeni TCE’nin uluslararası düzeyde kabul görmesinin görece yeni bir durum olmasıdır.

TCE ve medya ilişkisine yönelik düzenlemeler, genellikle, Türkiye Cumhuriyeti’nin de imzaladığı, uluslararası sözleşmelerin içine gömülü olarak yer alır. Ulusal nitelikli çeşitli belgeler ve yasal düzenlemelerde medya ve toplumsal cinsiyet ilişkisine doğrudan göndermeler yapılması henüz çok yeni bir olgudur. Yapılan göndermeler daha çok kadına yönelik şiddet bağlamındadır. Medyadaki yaygın ayrımcılık, temsil krizi, ötekileştirme ve nefret söylemine ilişkin bir farkındalıktan söz etmek ne yazık ki olanaksızdır. Öte yandan, medyada istihdam edilen kadınların eşitlik ve hak talepleri de herhangi bir özel düzenlemeye tâbi değildir. İstihdam ve haklar konusundaki mücadeleler için daha kapsamlı metinlere dayanmak gerekiyor.

Bu bölüm iki ana alt bölümden oluşuyor. İlk bölümde normların belirlenmesini sağlayan uluslararası belgeler aktarıldı ve normlar ele alındı. Medya ile ilgili belirlenen normlar eşitlik, TCE, ayrımcılık yasağı ve güçlenme olarak belirlendi. İkinci bölümde ise alanla ilgili standartlar yer alıyor. Standartlar uluslararası belgelere başvurularak saptandı. Medya alanının kendine özgü niteliklerinden dolayı alana ilişkin standartları uluslararası belgelerden belirlemek de çok kolay olmadı. Medya alanına ilişkin stratejik hedefler, standart olarak ele alındı ve bu bölümde ulusal ve uluslararası iyi örneklerle de yer verildi.

A. Normlar

A.1. Uluslararası Belgeler

Daha önce de vurgulandığı gibi insan hakları konusunda en temel metin 1948 tarihli, Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan, İHEB’dir. Geçen yıllara karşın beyanname hâlâ, hak ihlalleri ile ilgili temel metin olma özelliğini koruyor. Bunun açık bir nedeni var kuşkusuz. İHEB dünya çapında kabul gören birincil bir metindir. Metnin önerdiği yükümlülükler uymayı da pek çok ülke taahhüt etti. Temel insan hakları arasında kabul edilen eşitlik ilkesi, TCE’yi de içeren bir ilkedir. Beyannamenin de ilk maddesidir. Bunun yanında, düşünce ve ifade özgürlüğü, bilgi edinme ve haberleşme özgürlüğü de temel insanî değerler olarak metinde yer alır.

Birleşmiş Milletler bu beyannamenin ardından hak temelli birçok sözleşmeyi de imzaya açmıştır. Bunlar arasında dezavantajlı gruplar olarak nitelenen ve olumlu ayrımcılıkla desteklenmesi de kitlesel onay gören kadınları, çocukları, engellileri kapsayan daha özel düzenlemeler bulunmaktadır.

İHEB’den bu yana farklı ideolojilerin temsilcisi olan kurumlar hak ve eşitlik talepleri üzerine çalışmalar yaptılar, etkinlikler düzenlediler gerek zorlayıcı, gerekse tavsiye niteliğinde kararlar alacak uluslararası girişimlerin ortaya çıkmasını sağladılar. Üniversiteler, STK’lar, siyasî partiler ve düşünürlerin de katkılarıyla geliştirilen hak temelli hareketler, insan hakları kavramını çoğullaştırmış, kadın haklarından hayvan haklarına kadar uzanan birçok alanda yönetsel, hukukî, tıbbî, sosyal düzenlemeler yapılmasını sağlamıştır. Galtung (2013: 12), insan haklarının, “insanların acılarının azaltılmasıyla ilgili bir barış projesinin parçası” olduğunu savunur. Ancak bu projenin her zaman sorgulanması ve gereksinim ve isteklere göre yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini de ekler. Ona göre, uluslararası insan hakları belgeleri paketi, önemli bir başarıdır ama bu pakete her zaman yeni normlar eklemek olanaklıdır ya da kimi normlar paketten çıkartılabilir. Bu süreçte, diğer uygarlıkların insana özgü gereksinimleri ve değerleri yeni normlar oluşturmak için yol gösterecektir. Ayrıca, Galtung’a (2013: 16) göre ne Birleşmiş Milletler Genel Kurulu evrensel norm gönderici, ne de devletler norm alıcılar olarak sonsuza kadar tekel oluşturamazlar. İnsan hakları alanı öylesine yaşayan bir alandır ki bu alanda değişmezlik söz konusu olamaz.

Kadın hareketinin, kadınların hak, eşitlik ve özgürlük taleplerinin karşılık bulmasında çok büyük etkisi vardır. Dördüncü Dünya Kadın Konferansı’nda kabul edilen 1995 tarihli Pekin Deklarasyonu, birçok ülkede hak temelli mevzuat hazırlanırken temel alındı. Bu toplantıda belirlenen stratejik hedefler, öncelikle Batı ülkelerinde ve ardından yavaş yavaş Batı dışı ülkelerde de uygulamaya kondu. Bu önemli gelişmeyi hazırlayan tarihsel arka plan, ABD ve Kıta Avrupa’sındaki güçlü kadın hareketi ve hak talepleridir. En temel eşitlik taleplerinden özgürlükçü bir kadın hareketine geçiş uzun ve zorlu bir süreç oldu. Eril kültürün görmezlikten geldiği, yok saymaya çalıştığı talepler giderek geniş kesimlerin ilgi odağı oldu. Bunu ikinci dalga feminizmin başarısı olarak nitelendirmek gerekir.

Avrupa çapında hak temelli çalışmalar ise, çoğunlukla Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği tarafından yürütülüyor. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (*European Convention on Human Rights–AİHS*) (1954) ve Avrupa Sosyal Şartı (*European Social Charter – ASŞ*) (1961) gibi metinler, hak, eşitlik ve şiddete karşı güçlendirici politikalar üzerine kurulu.

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (*Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence*) (2011), Avrupa Konseyi’nin girişimiyle ortaya çıkan bir sözleşme. Daha güncel bir metin olması ve daha kapsamlı tanımlar, eylemler ve önlemler önerdiği için sözleşmeye imza atan ülkelerin daha çok başvurduğu bir metin olma özelliğini taşıyor.

Normların ve standartların gelişmesi ile uluslararası insan hakları belgelerinin oluşturulması, birbirleriyle ilişkili süreçlerdir. Uluslararası belgelerin en temel normları, eşitlik ve ayrımcılık yasağıdır. Bu normların eşitsizlikleri engellemekte yeterli olmaması nedeniyle, ayrımcılık yasağı normu tıpkı adalet ve hakkaniyet normu gibi zaman içinde daha da ayrıntılandırıldı. İnsan hak-

ları ve TCE alanındaki temel yasal standartlar ise, uluslararası sözleşmeler ve ilgili belgelerdir. Aşağıda, bu uluslararası sözleşmeler temel normlar çerçevesinde ele alınmıştır.

A.1.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Birleşmiş Milletler Kuruluş Anlaşması, 1945’te imzalandı. Anlaşmada eşitlik, ayrımcılık ve insan hak ve özgürlüklerine saygı gösterilmesi gibi konular yer aldı. Anlaşmaya taraf olan devletler de bu ilkeleri benimseme, kendi kanunlarını bu ilkelerle uyumlu hâle getirme ve bu ilkelerin uluslararası alanda uygulanmasına katkıda bulunma sorumluluğunu kabul etti.

İHEB, 1948’de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edildi. 1. maddesi “Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar” ifadesiyle de cinsiyet eşitliğini diğer bütün alanlarla birlikte garanti altına aldı. Ayrıca, herkesin, garanti alınan haklardan özgürce ve herhangi bir ayrımcılığa uğramadan yararlanması bu anlaşmanın ön koşuludur (bkz. Kutu 1).

Kutu 1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi İlgili Maddeleri (1)

Madde 1:

Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar.

Madde 2:

Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir.

Madde 3:

Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.

Madde 5:

Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez.

Madde 7:

Herkes yasa önünde eşittir ve ayırım gözetilmeksizin yasanın korunmasından eşit olarak yararlanma hakkına sahiptir. Herkesin bu bildirgeye aykırı her türlü ayırım gözetici işleme karşı ve böyle işlemler için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı vardır.

Bu genel hükümlere ek olarak, İHEB, kişisel ve kitle iletişim alanını kapsayan maddeler de içerir. Madde 12, 18 ve 19’da, herkesin, eşitlik, bilgi edinme özgürlüğü, gizlilik, güvenlik ve insan onuruna saygı haklarından yararlanması güvence altına alındı. Ayrıca düşünce ve ifade özgürlüğü yasal olarak koruma altına alındı (bkz. Kutu 2).

Kutu 2. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi İlgili Maddeleri (2)

Madde 12:

Kimsenin özel hayatına, ailesine, konutuna ya da haberleşmesine keyfi olarak karışılmaz, şeref ve adına saldırılmaz. Herkesin bu gibi karışma ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 18:

Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak, din veya topluca, açık olarak ya da özel biçimde öğrenim, uygulama, ibadet ve dinsel törenlerle açığa vurma özgürlüğünü içerir.

Madde 19:

Herkesin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın, bilgi ve düşünceleri her yoldan araştırmak, elde etmek ve yaymak hakkını gerekli kılar.

Birleşmiş Milletler Haziran 2016 yılında internet gibi yeni iletişim teknolojilerini de kapsayacak biçimde bu haklara yeniden değindi. Politik, ekonomik, sosyal ve kültürel hakların geliştirilmesi ve korunması belgede (A/HRC/32/L.20 Article 19) vurgulandı. Ayrıca belgede internet ve diğer iletişim teknolojilerinin kullanımı sırasında, ifade özgürlüğü hakkının da korunması gerekliliği belirtildi. Bütüncül bir insan hakları bakışıyla internet kullanımının güçlenmesinin ve erişilebilirliğin artırılmasının gerekliliği vurgulandı.

A.1.2. Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi

1947 yılında Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi bünyesinde, Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu kuruldu. Amaç ayırım gözetmeden kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığın yaşamın tüm alanlarında ortadan kaldırılması olarak belirlendi. Kuruluşundan, 1960'ların ortalarına kadar sözleşme kadınlarla ilgili konular üzerine farkındalık yaratmaya çaba gösterdi. Komisyon ayrıca, Birleşmiş Milletler Kuruluş Anlaşması'nı ve İHEB'i temel alarak kadın haklarını uluslararası alanda düzenleyen sözleşmeler hazırladı ya da hazırlanmasına katkıda bulundu.

Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu, kadınlara yönelik ayrımcılığın izlenmesi ve tasfiyesiyle ilgili çalışmalarını, Dünya Kadın Konferansları ile sürdürdü. 1980'de Kopenhag'da düzenlenen ikinci konferansta, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women – CEDAW*) hazırlandı ve imzaya açıldı. Sözleşme yirmi üyenin imzasıyla, 1981'de yürürlüğe girdi. Kadınlara yönelik eşitsizliklerin yalnızca yasalarla değil gerçek yaşam koşullarında da ortadan kaldırılması, CEDAW'da bağlayıcı hüküm hâline getirildi. Bu edimi gerçekleştirme sorumluluğu da devletlere verildi. Sözleşme temel insan haklarına ve özgürlüklerine ilişkin düzenlemeleri içerdiği için doğrudan iletişim hakkını ve ifade özgürlüğünü de gündeme getirdi.

Eşitsizlikler ve ayrımcı uygulamalarla mücadelede daha güçlü adımlar atabilmek için Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 6 Ekim 1999'da CEDAW İhtiyari Protokolü'nü kabul etti ve aynı yılın Aralık ayında yirmi ülkenin taraf olması ile İhtiyari Protokol yürürlüğe girdi. CEDAW İhtiyari Protokol ile taraf devletlerin CEDAW'ı ihlal etmeleri durumunda, kişilere ve gruplara CEDAW Komitesi'ne başvuru hakkı tanıdı. Protokol ile birlikte, Komite'ye, uygulamaları denetlemek üzere yapılacak şikâyetleri kabul etme ve inceleme yetkisi tanıdı. CEDAW İhtiyari Protokolü, Türkiye tarafından 30 Temmuz 2002 tarihinde onaylandı, 29 Ocak 2003 tarihinde yürürlüğe girdi.

Medya ve toplumsal cinsiyet ilişkisi bağlamında bakıldığında, temsil ve iletişim hakkı gibi konular somut olarak yer almasa da, CEDAW’da medya ile ilişkilendirilebilecek maddeler vardır. Bu konuya ilişkin madde 11’i örnek verebiliriz: “Taraf Devletler, istihdam alanında kadınlara karşı ayrımı önlemek ve kadın–erkek eşitliği esasına dayanarak eşit haklar sağlamak için özellikle aşağıda belirtilen konularda bütün uygun önlemleri alacaklardır”. Bu madde doğrudan çalışma yaşamına katılımı düzenlemektedir. Maddede, kadınların, ayrımcılığa uğramadan, fırsat eşitliği olan ortamlarda çalışabilmesi, yükselmesi, eşit ücret alması, güvenli çalışma koşullarına sahip olması gündeme getirilir. Ayrıca sözleşmede kadının annelik ve evlilik nedeniyle çalışma hakkını ve sosyal güvenlik hakkını kaybetmemesinin, hamilelik döneminde zararlı olduğu belirlenen işlerden korunmasının gerekliliği de vurgulanır. Bu düzenlemelerin medya endüstrisini de kapsadığı kuşku götürmez.

Madde 5 ise, toplumda yerleşmiş olan kültürel değerleri ve kadınlara ve erkeklere yüklenen kalıplaşmış rolleri kapsadığı için, medya ile ilişkilendirilmesi gereken bir diğer maddedir. Çünkü toplumda önyargıların, kalıplaşmış rollerin ve değerlerin, geleneksel uygulamaların, kültürel ve sosyal kalıpların yaygınlaşmasında, meşrulaşmasında ve yeniden üretilmesinde, medya metinleri, bu metinlerde kadınların temsil biçimleri etkili oluyor. Böylesine etkili olan medya yukarıda sözü edilen kalıp yargıların ortadan kaldırılmasına da katkı getirebilir. Bunun için de diğer yasal düzenlemelerin yanı sıra, hem medyanın yasal çerçevesinin yeniden düzenlenmesi hem de medya içeriğinde ayrımcılığa karşı bir dilin kurulması önemlidir. CEDAW sözleşmesinde medya ile ilişkilendirilebilecek diğer maddeler ise, kültür, sanat ve eğlence alanlarına kadınların katılımıyla ilgili maddelerdir. Ayrıca sözleşmede kadınların siyasal yaşama katılmasına ilişkin maddeler de vardır. Siyasal katılım bağlamında iletişim hakkı ve ifade özgürlüğü, medyada eşit koşullarda temsil edilme hakkı gibi haklar sözleşmede vurgulanır. CEDAW sözleşmesinde madde 14’te de haberleşme hakkı ayrıca vurgulanır (bkz. Kutu 3).

Kutu 3. Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi İlgili Maddeleri

Madde 3:

Taraf Devletler kadınların tam olarak gelişmelerini ve ilerlemelerini sağlamak üzere, erkeklerle eşitlik temelinde dayanan insan haklarını ve temel özgürlüklerini güvence altına almak ve kullanmalarını sağlamak amacıyla, mevzuat çıkarmak da dahil her alanda ve özellikle siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda gerekli her türlü tedbiri alır.

Madde 5:

Taraf Devletler aşağıdaki konularda gerekli tedbirleri alırlar:

- a) Her iki cinsten birinin aşağı veya üstün olduğu veya erkekler ile kadınların basmakalıp rollere sahip oldukları düşüncesine dayanan bütün önyargılar ve gelenekler ile her türlü uygulamayı tasfiye etmek amacıyla erkeklerin ve kadınların sosyal ve kültürel davranış tarzlarını değiştirmek;

Madde 7:

Taraf Devletler ülkenin siyasal ve kamusal hayatta kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır ve özellikle kadınların erkeklerle eşit şekilde aşağıdaki haklarını güvence altına alır.

Madde 14: 2/h– Özellikle konut, sağlık, aydınlanma, içme suyu, ulaşım ve iletişim hizmetleriyle ilgili yeterli hayat standartlarından yararlanma hakkı.

A.1.3. İnsan Hakları Yüksek Komiserliği 2012 Ortak Bildirgesi

Bu bildirgeyi Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (*Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights*) hazırladı. Bu bildiri ilgili kolluk görevlileri ve askerî personelin, “toplumsal cinsiyete özgü suçlar da dâhil olmak üzere ifade özgürlüğüne yönelik suçlar” ile ilgili olarak eğitimden geçirilmeleri gerekliliğini vurguladı. Ayrıca bu tür suçların “mağduru hâline gelme riski bulunabilecek” kişilerin de devlet destekli eğitime erişimlerinin sağlanmasının gerekliliği gündeme getirildi. Bu sorunlar üniversitelerdeki gazetecilik ve iletişim derslerinde de ele alınmalı ve tartışılmalıdır. Ancak bu tür eğitim süreçlerinden geçen bireyler toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım benimseyebilirler. Bu açıdan bildirge çok önemlidir. Bu bildirgede ifade özgürlüğünü kullanan herkesin ve özellikle cinsiyetçi saldırılara maruz kalabilecek kadın ve LGBTİ’lerin başvurabilecekleri önlemler değerlendirildi. Ayrıca yukarıda sözü edilen bireylerin siber suçlara karşı farkındalık kazanmaları için girişimlerin gerçekleşmesi de vurgulandı.

A.1.4. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu

Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu (*Beijing Declaration and Platform for Action*), 4–15 Eylül 1995 tarihleri arasında Çin’in başkenti Pekin’de gerçekleştirilen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı’nda kabul edildi ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 15 Eylül 1995 tarihindeki 16. kurul toplantısında onaylandı. Pekin Deklarasyonu, taraf hükümetleri, kadınların güçlendirilmesi ve ilerlemesi, kadın–erkek eşitliğinin artırılması, toplumsal cinsiyet perspektifinin politika ve programlara yerleştirilmesi konularında yükümlü kıldı ve Eylem Platformu’nun yaşama geçirilmesini önerdi. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu’nda, hükümetler, kurumlar, sivil toplum örgütleri on iki kritik alanda stratejik eylemler yapmaya çağırıldılar. Medya ilk kez Pekin Deklarasyonu Eylem Platformu tarafından stratejik bir alan olarak tanımlandı. Deklarasyon eşitsiz koşulların ve kadına yönelik şiddetin deklarasyonun temel dayanağı olan barış kavramını tehdit ettiğini özellikle vurguladı.

Pekin Eylem Platformu’nun Kadınlar ve Medya başlığı altındaki bölümün iki temel stratejik hedefi vardır. Belgede bu hedeflere ulaşılabilmesi için yapılacak eylemler ile bunların kimler tarafından yapılacağı da belirtilmiştir. Stratejik hedeflerden ilki kısaca belirtmek gerekirse medyaya kadının tam ve eşit katılımı üzerine (bkz. Kutu 4 ve Kutu 5). Bu hedef, hem kadınların medya kuruluşlarında karar alabilecek konumlarda istihdam edilmesinin önündeki engellerin kaldırılmasını ve kadınların bu bağlamda ayrımcılığa uğramamasını, hem de kadınların iletişim araçlarına erişiminin önündeki ekonomik, kültürel ve siyasi engellerin kaldırılmasını açıkça dile getirir. İlgili maddede bu hedef için, devlete, medya kuruluşlarına ve meslek örgütlerine de görevler yüklenmiştir.

Kutu 4. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu İlgili Maddeleri (1)

Hükümetler:

- Medyanın bütün alanlarına ve düzeylerine eşit ulaşabilmelerini sağlamak ve yaygınlaştırmak için kadınların eğitimi, öğrenimini ve istihdamını desteklemek;
- Dikkat ve eylem gerektiren alanları belirlemek için kadın ve medyanın bütün alanlarında araştırmaları desteklemek ve cinsiyete dayalı bakış açısı yerleştirmek amacıyla hali hazırdaki medya politikalarını gözden geçirmek;
- Yönetim, programlama, eğitim, öğretim ve araştırma dahil kadınların medyaya tam ve eşit katılımlarını yaygınlaştırmak;
- Kadın ve erkeklerin, özel, Devlet veya kamusal medyayla bağlantılı olanlar dahil, bütün danışma, idare, düzenleme ve izleme organlarına atanmasında, cinsiyetler arası denge oluşturmayı hedeflemek;
- İfade özgürlüğünün izin verdiği ölçüde, kadının ihtiyaç ve düşüncelerinin gerektiği gibi ele alınmasını sağlamak amacıyla, bu organları, kadınlar için ve kadınlar tarafından hazırlanan programların sayısını artırmaya teşvik etmek;
- Elektronik ağlar ve diğer yeni iletişim teknolojileri dahil kadınların medya ağlarını uluslararası ve diğer düzeylerde bir bilgi dağıtma ve görüş alışverişinde bulunma aracı olarak kabul etmek ve teşvik etmek ve bu amaçla medyaya ilişkin bütün alanlarda ve iletişim sistemlerinde faaliyet gösteren kadın gruplarını desteklemek;
- Ulusal medyadaki programların, yerli halkın çeşitli kültürleri ve ulusal yasalar çerçevesinde sosyal ve eğitime ilişkin konuların gelişimi hakkında bilgi yayarak yaratıcı bir biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla araçlar ve ödüller oluşturmak ve teşvik etmek;
- Medyanın özgürlüğünü ve bunu takiben ulusal yasalar çerçevesinde korunmasını garanti altına almak ve ifade özgürlüğüne uygun olarak medyanın kalkınmaya ve sosyal konulara olumlu ilgisini teşvik etmek;

Ulusal ve uluslararası medya sistemleri:

Medya ve uluslararası iletişim sistemlerinin, kadınlara ilişkin dengeli ve farklı imajlar yaymasını sağlayacak ve kadınlarla erkeklerin prodüksiyon ve karar alma süreçlerine katılımlarını artıracak, ifade özgürlüğüne uygun, gönüllü ve diğer türden düzenleyici mekanizmalar geliştirmek.

Kutu 5. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu İlgili Maddeleri (2)

Uygun olduğunda Hükümetler veya kadının ilerlemesine yönelik ulusal mekanizmalar:

- Deneysel çabalar için fon sağlama dahil, kitle iletişim araçlarına bilgi sağlamak amacıyla, kadınlara yönelik eğitim ve öğrenim programları geliştirmeyi ve ister kamu ister özel sektörde olsun, yeni iletişim teknolojilerinin, siberetik uzay ve uyduların kullanılmasını teşvik etmek;
- Yeni teknolojiler dahil iletişim sistemlerinin, kadınların demokratik süreçlere katılımlarını güçlendiren bir araç olarak kullanılmasını teşvik etmek;
- Kadın medya uzmanlarının yer aldığı bir rehberin hazırlanmasını kolaylaştırmak;
- Medyanın, kadının dengeli ve klişeleşmiş olmayan imajlarına yer vermesini sağlamak amacıyla, kadınların mesleki standartlar ve idari kuralların veya diğer iç işleyişine ilişkin mekanizmaların geliştirilmesine katılımlarını teşvik etmek;

Hükümet dışı kuruluşlar ve medyaya ilişkin meslek birlikleri tarafından:

- Medyayı izleyebilecek ve kadının ihtiyaçlarıyla düşüncelerinin gerektiği gibi yansıtılması konusunda medyaya görüş alışverişi yapabilecek medya gözlem gruplarının kurulmasını teşvik etmek;
- Uluslararası düzey dahil iletişimde bilgi teknolojilerinden ve medyadan daha çok yararlanmaları için kadınları eğitmek;
- Medyadaki kadınların özel ihtiyaçlarını belirlemek için, hükümet dışı kuruluşlar, kadın örgütleri ve mesleki medya örgütleri arasında ağlar oluşturmak ve onlar için bilgilendirme programları geliştirmek ve kadınların insan haklarıyla, erkekle kadın arasındaki eşitliği yaygınlaştırmak amacıyla bu örgütler arasındaki Güney–Güney ve Kuzey–Güney diyalogunu destekleme açısından, özellikle uluslararası düzeyde kadınların iletişimi daha çok katılmalarını kolaylaştırmak;
- Medya endüstrisinin, eğitiminin ve medya enstitülerinin geliştirilmesini, uygun dillerde öykücülük, drama, edebiyat ve şarkı gibi geleneksel, yerli halka ait ve diğer etnik kültür biçimlerini yansıtan programlara yer verilmesini teşvik etmek ve bu tür iletişimi kalkınma ve sosyal konulara ilişkin bilgileri yaymak için kullanmak.

Pekin Eylem Platformu’nun Kadınlar ve Medya başlığı altındaki bölümün ikinci temel stratejik hedefi ise “medyada kadınların dengeli ve klişeleşmiş olmayan görüntülerini yaygınlaştırmak” olarak belirtilmiştir. Bu hedef, kadınların medyada temsili ile ilişkilidir ve medya metinlerindeki temsilde kadınların ayrımcılığa uğramadan, cinsiyetçi bir dil kullanılmadan temsil edilmesini istenmektedir. Bu hedef için de devlete medya kuruluşlarına, meslek örgütlerine roller yüklenmiştir (bkz. Kutu 6).

Kutu 6. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu İlgili Maddeleri (3)

Hükümetler ve uluslararası örgütler tarafından, ifade özgürlüğünün izin verdiği ölçüde:

- (a) Kadınların ve kız çocuklarının ve onların farklı rollerinin, dengeli bir biçimde yansıtılmasını yaygınlaştırmayı hedef alan bir bilgilendirme, eğitim ve iletişim stratejisinin araştırılmasını ve uygulanmasını sağlamak;
- (b) Medya ve reklam ajanslarını, Eylem Platformu konusunda bilinci artıracak özel programlar geliştirmeye teşvik etmek;
- (c) Medyada kadınların klişeleşmiş olmayan, dengeli ve farklı görüntülerinin yaratılmasını ve kullanılmasını teşvik etmek için, medya şirketleri sahipleri ve yöneticileri dahil, medyaya ilişkin mesleklerden olanlara, cinsiyete duyarlılık kazandıracak eğitim verilmesini teşvik etmek;
- (d) Medyanın, kadınları aşağı dereceden insanlar olarak sunmaktan ve seks objesi ya da eşyası olarak göstererek istismar etmekten kaçınmasını, bunun yerine kadınları yaratıcı, kalkınma sürecine katkıda bulunan ve ondan yararlanan önemli insanlar olarak sunmasını teşvik etmek; (e) Medyada sergilenen, cinselliği ön plana çıkaran klişelerin, cinsiyet ayrımcılığı yaptığı, doğası gereği küçültücü olduğu ve hakaret içerdiği kavramını yerleştirmek;
- (f) Medyada kadın ve çocuklara yönelik şiddetin yansıtılmasını ve pornografiyi önlemek için uygun yasalar çıkarmak dahil, etkili önlemler almak veya bu tür önlemler oluşturmak,

Kitle iletişim araçları ve reklam örgütleri tarafından:

- (a) Kadınların klişeleşmiş olmayan görüntülerinin sunulmasını yaygınlaştırmak için, ifade özgürlüğüne uygun mesleki standartlar, idari kurallar ve iç işleyişe yönelik diğer türden düzenlemeler geliştirmek;
- (b) Reklamlar dahil medyada yer alan, kadını küçültücü, şiddet içeren veya pornografik materyale ilişkin olarak, ifade özgürlüğü ile uyumlu mesleki standartlar ve idari kurallar oluşturmak;
- (c) Toplulukları, tüketicileri ve sivil toplumu ilgilendiren bütün konularda cinsiyete dayalı bir bakış açısı geliştirmek;
- (d) Medyanın bütün düzeylerindeki karar alma süreçlerine kadınların katılımını artırmak.

Medya, hükümet dışı kuruluşlar ve özel sektör tarafından, uygun olduğunda kadının ilerlemesine yönelik ulusal mekanizmalarla işbirliği yaparak:

- (a) Cinsiyet eşitliğini ve kadınla erkeğin aile içinde, klişeleşmiş olmayan cinsiyet rollerini vurgulayan ve ev içi şiddet dahil kadına yönelik şiddetin bütün türlerini, eş ve çocuk tacizini ortadan kaldırmayı hedefleyen bilgiler yayan medya kampanyaları yoluyla aile sorumluluklarının eşit paylaşımını yaygınlaştırmak;
- (b) Özellikle genç kadınlara model oluşturması için; anne, eş, meslek sahibi kadın, yönetici ve girişimci olarak iş ve aile sorumluluklarını dengelemeye ilişkin tecrübeleri dahil, ama bunlarla sınırlı olmayan pek çok değişik hayat tecrübesini liderlik pozisyonlarına taşımayı başarmış kadın liderlerle ilgili medya materyalleri hazırlamak ve/veya yaymak;
- (c) Kadınların insan haklarına ilişkin bilgi yaymak ve bu alandaki bilinci artırmak için, toplumsal ve özel eğitim programlarının da kullanıldığı geniş kampanyalar düzenlemek;
- (d) Kadınlara ve konularına ilişkin bilgi yaymak için, uygun olduğunda alternatif medyanın gelişmesini ve bütün iletişim araçlarının kullanılmasını desteklemek ve finanse etmek;
- (e) Cinsiyet analizlerini medya programlarına uygulamak için yaklaşımlar geliştirmek ve uzmanları eğitmek.

A.1.5. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (*International Convention on Economic, Social and Cultural Rights*), BM Genel Kurulu’nda, 1966’da kabul edildi ve 1976’da yü-

rürlüğe girdi. Türkiye ise sözleşmeyi 2000’de imzaladı. Sözleşme, Genel Hükümler başlığı altındaki 2. maddesinde, “sözleşmeye taraf devletler, bu sözleşmede beyan edilen hakların ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya diğer bir fikir, ulusal veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum gibi her hangi bir statüye göre ayrımcılık yapılmaksızın kullanılmasını güvence altına almayı taahhüt ederler” ifadesini içerir. Böylece sözleşme ayrımcılık yasağını ve ayrımcılığı engellemenin gerekliliğini açıkça vurgular. Sözleşmenin, asıl toplumsal cinsiyet eşitliği vurgusu ise, 3. maddede yer alır: Taraf olan devletler kadın ve erkeklere eşit ekonomik, sosyal ve kültürel haklar sunmak zorundadır. Sözleşme bu olguyu güvence altına alır. Bu durumda sözleşmenin eşitlik normunu içerdiği vurgulamak gerekiyor. 15. madde ise kültürel yaşama ilişkindir. Kitle iletişim araçlarına erişim ve medya okuryazarlığı becerilerine odaklanır. Ayrıca haber alma ve düşüncüyü ifade etme haklarına değinir. Sözleşme toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında çok önemlidir (bkz. Kutu 7).

Kutu 7. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi İlgili Maddeleri

Madde 15: Kültürel hayata katılma hakkı

1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, herkese aşağıdaki hakları tanırlar:
 - a) Kültürel hayata katılmak;
 - b) Bilimsel gelişmelerin nimetlerinden ve sonuçlarından yararlanmak;
 - c) Kendisinin yaratıcısı olduğu bilimsel, edebi ve sanatsal ürünlerden kaynaklanan maddi ve manevi menfaatlerin korunmasından yararlanmak.
2. Bu hakkın tam olarak gerçekleştirilmesi için Sözleşmeye Taraf olan Devletler tarafından alınacak önlemler, bilimin ve kültürün korunması, gelişmesi ve yayılması için gerekli tedbirleri de içerir.
3. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, bilimsel araştırma ve yaratıcı faaliyetler için zorunlu olan özgürlüğe saygı göstermeyi taahhüt ederler.
4. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, bilimsel ve kültürel alanlarda uluslararası ilişkilerin ve işbirliğinin teşvik edilmesinden ve geliştirilmesinden üretilen menfaatleri tanımayı kabul ederler.

A.1.6. Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi

Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi (*International Covenant on Civil and Political Rights*) ve Ek Protokolü BM Genel Kurulu’nun Aralık 1966 tarihli ve 2200 A (XXI) sayılı kararıyla kabul edildi. 1976 yılında yürürlüğe girdi. Türkiye sözleşmeyi 2000 yılında imzaladı. 2003 yılında da Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) sözleşmeye onay verdi. Sözleşmede doğrudan medyadaki ayrımcılığa değinilmez. Ancak yine de bu çalışma için önemlidir. Çünkü sözleşme ayrımcılığın her türünü yadsır ve ivedi olarak engellenmesi gerektiğine inanır. Bireyin ve siyasal haklarının gözetilmesi konusunda da duyarlıdır. Kadınlar da eşit koşullarda görüşlerini ifade edebilmeli ve kamusal alanda ayrımcılığa uğramadan medyayı kullanabilmelidirler. Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin 19. maddesi ise doğrudan ifade özgürlüğünü ve bilgiye erişimi gündeme getirir (bkz. Kutu 8).

Kutu 8. Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi İlgili Maddeleri

Madde 3: Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, bu Sözleşmede yer alan bütün kişisel ve siyasal hakların kullanılmasında eşit haklar sağlamayı taahhüt eder.

Madde 19: Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir; bu hak bir kimsenin ülke hudutlarıyla sınırlanmaksızın sözlü, yazılı veya basılı veya sanatsal ürün şeklinde veya kendi tercih ettiği başka bir iletişim vasıtasıyla her türlü bilgi ve düşünceyi arama, edinme ve ulaştırma özgürlüğünü de içerir.

A.1.7. Çocuk Hakları Sözleşmesi

Çocuk Hakları Sözleşmesi (*Convention on the Rights of the Child*) 1990 yılında yürürlüğe girdi. Türkiye, Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni 1995’te uygulamaya başladı. Sözleşmenin amacı çocuk haklarını korumaktır. Bu amaç doğrultusunda taraf devletlerin sözleşme maddelerine kesinlikle uymaları gerektiği hükme bağlandı. Madde 2/1’de ayrımcılığın yapılamayacağı açıkça dile getirildi: “Taraf Devletler, bu sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanımakla yükümlüdürler”. Sözleşmenin 12., 13. ve 14. maddeleri, düşünce ve ifade özgürlüğüyle ilgilidir. 16. madde çocuğun iletişim özgürlüğünü korumaya yöneliktir. Madde 17 ise bu çalışma açısından önemlidir: Bu maddede taraf devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederler ve çocuğun özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlâkî esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlama yükümlülüğünü üstlenirler. Madde 31’in 2. fıkrası ise, çocukların kültür ve sanat faaliyetlerine katılma hakkından söz eder. Madde 33’te sözü edilen önlem amaçlı etkinlikler arasında, kamu spotları, bilgilendirme kampanyaları da bulunduğundan, bu madde doğrudan medya ile ilgilidir. Madde 34’te yer alan, çocuğun her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suiistimale karşı korunması güvencesi ise doğrudan medyaya ilintilidir. Özellikle medya metinlerinde çocukların temsil edilme biçimlerini gündeme getirdiği için çok önemlidir.

A.1.8. Engelli Hakları Sözleşmesi

Engelli Hakları Sözleşmesi (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities – EHS*) 2006 yılında BM Genel Kurulu tarafından kabul edildi ve 2008’de yürürlüğe girdi. Bu sözleşme, taraf olan devletlere, engellilere karşı ayrımcılığı ortadan kaldırma ve onların yaşam koşullarını yükseltme yükümlülüğü getiriyor. Sözleşmenin P bendinde çoklu ayrımcılık da vurgulanır. Sözleşmenin V bendi medya ve iletişimi gündeme getirir. Bilgiye ve iletişim araçlarına erişimi dahası kültürel çevreye erişimi de medya ile ilişkilendirir. Sözleşme, ayrıca, medya ve diğer iletişim araçlarının ulaşılabilir ve kullanıcı dostu olmasını sağlamaya yönelik önlemlerden söz eder. EHS, engelli kadınlar ve çocuklar konusunda olumlu ayrımcılıktan yanadır. Sözleşme bilinç yükseltme ya da farkındalık yaratma konularında medyanın üstleneceği görevler olduğunu dile getirir. Sözleşme bu konu ile ilgili önlemleri de sıralar. Ayrıca medya okuryazarlığının önemine değinir. Çevre düzenlemesi ve medyaya erişilebilirlik konularına da yer verir. Madde 21 medyaya doğrudan ilişkilidir. Bu madde, düşünce ve ifade özgürlüğünü kapsar. Engellilerin ayrımcılığa uğramadan düşünce ve ifade özgürlüğü haklarını kullanmaları bir gerekliliktir. Ayrıca bilgiye ve iletişim araçlarına kolayca erişmeleri için düzenlemeler yapılmalıdır. Bilgiye ve iletişim araçlarına kolayca ulaşabilmelerinin gerekliliği de sözleşmede yer alır.

A.1.9. Binyıl Bildirgesi

2000 yılında toplanan BM Genel Kurulu’nda 189 üye ülkenin katılımıyla Binyıl Bildirgesi (*Millennium Declaration*) dünya kamuoyuna açıklandı. Bildirge insan onurunun güçlenmesinin gerekliliğini bir kez daha vurguladı. Eşitlik ilkesi yeniden gündeme getirildi. Ayrıca bildirmede yer alan ilkelerin yaşama geçirilmesi için sekiz hedef belirlendi. Bu hedeflere kısaca göz atmakta yarar var: Kadın ve erkek eşitliğini sağlama, kadınlar için fırsat eşitliğini sağlama, yoksulluk, açlık ve hastalıklarla mücadele aracı olarak kadın-erkek eşitliğini güçlendirme, kadınların etkenliğini artırma, kadınlara yönelik her tür şiddetle mücadele etme, vb. Bildirmede Birleşmiş Milletler ile Parlamentolar Birliği’nin aralarındaki iş birliğini güçlendirmeleri gerekliliği de özellikle vurgulandı. Bildirmenin 25. maddesi medya ile ilgili doğrudan bir düzenleme içerir. Bu madde ile halkın bilgi alma hakkı güvence altına alınır. Medyanın ayrımcılık yapmadan bilgilendirmesinin bir görev olduğu vurgulanır.

A.1.10. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa Konseyi kurulduğu yıl olan 1950 yılında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini hazırladı. Sözleşme 1953 yılında yürürlüğe girdi. Türkiye sözleşmeyi 1954’te onayladı. Ancak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne bireysel başvuru hakkı 1987’de, mahkemenin zorunlu yargı yetkisi de 1990’da kabul edildi.

Sözleşmenin temel aldığı normlar şunlardır: insan haklarına saygı, insanlık dışı muamele ve ayrımcılık yasağı, eşitlik normu, yaşam hakkı, kişi güvenliği, ifade özgürlüğü, toplantı özgürlüğü, dernek kurma özgürlüğü, vb.

Ayrıca madde 14’te ayrımcılığın engellenmesi özellikle vurgulanır. Madde 8’de haber alma özgürlüğü ve hakkı vurgulanır. Madde 9 düşünme, vicdan ve din özgürlüğünü düzenler. Madde 10 ifade özgürlüğü açısından önemlidir (bkz. Kutu 9).

Kutu 9. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İlgili Madde

Madde 10: Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.

A.1.11. Avrupa Sosyal Şartı ve Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı

Avrupa Konseyi’nin sosyal alandaki temel belgesi niteliğinde olan bu belge 1961 yılında imzaya açıldı ve 1965 yılında uygulamaya kondu. Türkiye metni 1961’de imzaladı ve 1989 yılında yürürlüğe koydu. 1996 yılında imzaya açılan Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı ise Türkiye tarafından 2004 yılında imzalandı ve 2007 yılında yürürlüğe girdi.

Bu metin, insan hakları ve temel özgürlükleri konu edindiğinden, bu çalışma için çok önemlidir. Madde 20 çalışanlara istihdam ve mesleki konularda cinsiyete dayalı ayrımcılık yapılmaksızın fırsat eşitliği ve eşit muamele görme hakkını gündeme getirir. Bunun yanı sıra, metnin çalışma ilişkilerini düzenleyen tüm maddeleri, dolaylı da olsa, eşit çalışma ilişkileri öngördüğü, aile ve ebeveynlik söz konusu olduğunda çalışma koşullarını yeniden düzenlemeyi şart koştuğu için

bu çalışma için çok önemlidir. Örneğin, madde 8, çalışan kadınların annelik haklarını korumaya ve bundan kaynaklı çalışma yaşamında ayrımcılığa uğramamalarına yönelir. Madde 20’de yer alan cinsiyete dayalı ayrımı önleme şartı ise, cinsiyet ayrımına ve suiistimale en fazla rastlanan alanlardan biri olan medya sektörüne yöneliktir. Onurlu Çalışma Hakkı başlıklı madde 26, taciz, ayrımcılık ve her tür şiddetin önlenmesi konusunda bir düzenleme getirir. Asıl önemlisi çalışma yaşamında kadınların tacize, şiddete maruz kalmamaları için işverenin de sorumlu olduğunu belirtir. Madde 27 ise ailevi sorumlulukları olan çalışanların fırsat eşitliğinden ve eşit muamele görme hakkından yararlanmaları gerektiğini vurguladığı için bu araştırma ile doğrudan ilişkilidir.

A.1.12. Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi,¹ 2011 yılında İstanbul’da imzalandı. 2014 yılında yürürlüğe girdi. Türkiye, sözleşmeyi 2011 yılında imzaladı ve 2014 yılında yürürlüğe soktu. Sözleşmenin 4. Maddesi kadınlara yönelik şiddeti kınamanın, bu konuyla ilişkili olarak anayasalara ve ilgili mevzuata kadın erkek eşitliğini vurgulayan maddeler koymanın gerekliliğini vurgular. Ayrıca yaptırımlar aracılığıyla kadına yönelik şiddetin yasaklanmasını öngörür. Kadınlara ayrımcılık yapan yasa ve uygulamaların yürürlükten kalkmasının gerekliliğini de gündeme getirir.

Bu çalışma açısından madde 12/1 de önemlidir ve madde aşağıdaki sorunlara ilişkin önlemler alınmasını öngörür: Kadınların daha aşağıda olduğu düşüncesini ortadan kaldıracak önlemler, klişeleşmiş rollerine dayalı ön yargıların dönüştürülmesi için önlemler, kültürel davranış kalıplarının değiştirilmesine yardımcı olabilecek önlemler. Bu bağlamda, metin, kadınların maruz kaldığı her türlü ayrımcılığa ve eşitsizliğe karşı çıkıyor ve devletlere bu konuda görevler yükliyor. Kuşkusuz söz konusu görev yasaların, yönetmeliklerin değiştirilmesini de kapsar. Belge kültürel kodlara ve yerleşik değerlere dayalı ayrımcılığa karşı çıktığı için çok önemli. Dönüşümü öngördüğü için metin medya ile de ilişkili.

İstanbul Sözleşmesi kendinden önceki uluslararası metinlerden oldukça farklı. Çünkü madde 4’te cinsel kimlikle ilgili ayrımcılığı da kapsıyor ve taraf devletlere sorumluluk yüklüyor. Medyaya da yüklenen sorumluluklar var metinde. Madde 13 ve 14’te taraf devletlere, her türlü şiddetin önlenmesi için toplumda farkındalığın artırılmasının gerekliliği anımsatılır. Bilginin kamu genelinde yayılması için başta kadın örgütleri olmak üzere ulusal insan hakları kurumları ve sivil toplum ve STK’lar ile iş birliği içinde düzenli aralıklarla ve her seviyede kampanyalar yapma sorumluluğunu da yüklenir. Bu maddeler çerçevesinde medyaya rol yüklediği açıktır. Bundan dolayı İstanbul Sözleşmesi de bu çalışmanın kapsamı içindedir.

İstanbul Sözleşmesi’nde, medya katılımına ilişkin ayrı bir başlık vardır: “Özel Sektör ve Medyanın Katılımı”. Madde 17: “Taraflar, ifade özgürlüğüne ve bağımsızlıklarına gerekli saygıyı göstererek özel sektör, bilgi ve iletişim teknolojileri sektörü ve medyayı, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve kadın onuruna duyulan saygının artırılması için politika geliştirme, uygulamaya katılma ve yönergeler ile öz düzenleyici standartlar geliştirme hususlarında teşvik eder”.

¹ Çalışmanın ilerleyen sayfalarında İstanbul Sözleşmesi kullanılacaktır.

A.1.13. Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi

Daha önce de belirtildiği gibi Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi (*European Convention on Cross-Border Television ASTS*), ifade özgürlüğü ilkesi çerçevesinde hazırlanan uluslararası bir sözleşmedir. Sözleşme yayıncıların sorumlulukları, cevap hakkı, haber hakkı gibi konularda düzenlemeler getirir. Ayrıca yayınların içeriğinin yayıncının sorumluluğunda olduğunu vurgular. Bu bağlamda Madde 7 örnek olarak gösterilebilir: “Program hizmetlerinin sunuş ve içeriğinin bütün unsurları insan onuruna ve temel insan haklarına saygılı olacaktır”. Sözleşme yayınların içeriğinde ve sunuş biçiminde eşitlik ilkesini gözetir. Bu bağlamda, sözleşme, en temelde insan haklarına ve insan onuruna saygılı olma ilkesi üzerine kurulu olduğu için, TCE’ye duyarlı bir metindir. Maddenin devamında ise yayınların pornografi içermeyeceği, edebe aykırı olmayacağı, şiddet eğilimini körüklemeyeceği de ayrıca vurgulanır. Ancak bu durumda yayın içerikleri aracılığıyla toplumdaki yerleşik değerleri ve normları yeniden üretme tehlikesi de içermektedir. Bunu düşündüren, “edebî aykırılık” başlığıdır. “Edep” kavramı, farklı yorumlara yol açabilecek bir kavram olduğu için uygulamada yanlış anlaşılmalara yol açabilir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, sözleşme, 2000 tarihinde yenilendi. Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesini Değiştiren Protokol başlığı altında yayınlanan değişikliklerin temelinde, gelişen teknolojiye kaynaklı ortaya çıkan, tele satış (telefon yoluyla pazarlama), uydu, frekans gibi konulardaki sorunların aşılması amaçlandı. Bu çalışma açısından önemli sayılabilecek bir düzenleme ise, çoğulculukla ilgilidir. Ek madde ile yayıncılara, medyada çoğulculuğu koruma görevi yüklenir ve onlardan bu ilkeyi korumaları istenir. Bu da medyada kadınların ve farklı cinsel kimliklerin temsili açısından önemlidir.

A.1.14. AB ve Avrupa Komisyonu Belgeleri

1995 yılında, Pekin Eylem Platformu’na taraf olarak, toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısını plan ve programlarına yerleştirmeyi taahhüt edenler arasında Avrupa Birliği de vardır. Avrupa Birliği, topluluğun kuruluşundan itibaren, kadın ve erkeklere eşit muameleyi temel bir ilke olarak benimser. 1957 yılında imzalanan Avrupa Ekonomik Topluluğu’nun kurucu antlaşması olan Roma Antlaşması’nda madde 119’da kadınlar ve erkekler için eşit işe eşit ücret önkoşul olarak yer alır. Aynı ilke, Avrupa Birliği ve Avrupa Topluluğu antlaşmalarını yenileyen Amsterdam Antlaşması’nda (1999) da 141. madde ile korunuyor.

Toplumsal cinsiyet eşitliği, Avrupa Birliği belgelerinde ilk kez 1989 yılında Danimarkalı bir eşit fırsatlar uzmanı olan Helle Jacobsen’in Avrupa Birliği adına gerçekleştirdiği “AB’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesi: Hollanda, Romanya ve Türkiye Örneklerinin İrdelenmesi” başlıklı çalışmasıyla yer aldı. Jacobsen, bu çalışmada, “eşit fırsatlar politikalarının yerleştirilmesi” kavramını kullandı. Daha sonra, 1991–1995 yıllarını kapsayan Kadın Erkek Fırsat Eşitliği için Üçüncü Topluluk Eylem Programı’nda, TCE’nin anaakımlaştırılması kavramına yer verildi.

Pekin Eylem Platformu’nun ardından, 1996 yılında, Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan Kadın Erkek Fırsat Eşitliğini Tüm Topluluk Programları ve Eylemleri ile Bütünleştirme başlıklı tebliğ ile TCE’nin anaakımlaştırılması kavramı Avrupa Komisyonu tarafından bir strateji olarak kabul edildi. Söz konusu tebliğde, TCE’nin anaakımlaştırılması da tanımlandı. Daha sonra 1999

yılında gerçekleştirilen Amsterdam Antlaşması’ndaki 2. ve 3. Maddeler TCE’nin anaakımlaştırılması kavramına Avrupa Birliği’nde yasal bir zemin kazandırdı. Her tür etkinlikte kadın–erkek fırsat eşitliğinin sağlanması gündeme gelmiş oldu. Bu maddelere ek olarak, Amsterdam Antlaşması’nda madde 13 altı temel alanda ayrımcılık yasağı getirdi. Bu yasaklardan biri de ayrımcılık yasağıdır. Madde 137 ve 141’de yer alan istihdama yönelik eşit muamele ilkeleri ile birlikte kadın erkek eşitliği kurucu antlaşmalarda hukukî alt yapı kazanmış oldu.

Bugün, Avrupa Birliği’nde toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının yürütülmesi ve TCE’nin anaakımlaştırılması için en güncel belgenin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Topluluk Çerçeve Stratejisi üzerine inşa edilmiş olan ve 2006–2010 dönemini kapsayan toplumsal Cinsiyet Eşitliği Yol Haritası olduğu söylenebilir.

A.2. Normların Belirlenmesi

Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD) tarafından 2014 yılında yayınlanan *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması İzleme Modeli* başlıklı çalışmada, normlar, standartlar ve göstergeler tanımlandı. Buna göre, norm, “izlemeye konu olan alana ilişkin, hak temelli mücadele içinde üretilen, üzerinde uzlaşmış ve geniş kesimlerce kabul görmüş temel değerler” olarak tanımlandı (CEİD, 2014: 27). Normlar daha çok anlaşmalar, sözleşmeler, kararlar ve tavsiye niteliğindeki metinlerde bulunur. Normların, demokratik ve eşitlikçi bir toplum düzeni ve yönetim yapısının kurulmasındaki önemi hukuksal çerçevenin oluşturulmasına destek vermesinden kaynaklanır. Demokratik ve eşitlikçi normlarla düzenlenmiş bir idarî ve hukuk mekanizma ise, bu konuda uzun veya kısa vadeli toplumsal dönüşümlerin gerçekleşmesine de katkıda bulunur. Normlar, çoğu kez uluslararası hukuka yansıyan ve hukuksal metinlerde (anlaşmalar, sözleşmeler, tavsiyeler, mahkeme kararları) yer bulan değerlerdir. CEİD’in gerçekleştirdiği çalışmada tanımlanan temel normlar ve kimi standartlar ve göstergeler bu çalışmada da kullanıldı.

Temel insan hakları belgelerinde yer alan belli başlı normlar, tarihsel olarak aşağıdaki sıralanabilir:

A.2.1.Eşitlik

Eşitlik ilkesi, yukarıda da sıraladığımız, uluslararası nitelikteki, yaptırımı olan veya tavsiye niteliğindeki tüm metinlerin temelini oluşturur. İnsan hakları konusunda tarih içinde alınan yol, eşitlik ilkesinin tartışma konusu edilmesini bile izin vermez. Uygulamada ise her alanda eşitlik ihlallerine çok sık rastlanmaktadır. Söz konusu metinlerde, eşitliğin oluşturulmasının bir gereklilik olduğu sıkça vurgulanır. Söz konusu alanlar şunlardır: ırk, din, dil, politik görüş, sosyal köken, etnik kimlik vb. Bunlar içinde cinsiyet de vardır. Cinsiyet eşitliği normu uluslararası belgelerin çoğunda var ama BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi doğrudan cinsiyet eşitliğini konu edinir. Cinsiyet eşitliği normunun sınırlayan olgu başlangıçta kadın–erkek kategorileri üzerine kurulmuş olmasıdır. Zaman içinde hak temelli kuruluşların çabalarıyla, LGBTİ’lerin eşitlik talepleri de cinsiyet eşitliği normunun içinde sayıldı.

A.2.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

TCE, hukukî eşitlik (aynılık eşitliği), farklılık eşitliği ve dönüştürücü eşitlik olarak üç alt kategoriye ayrılır.

Hukukî Eşitlik (Aynılık Eşitliği): Kanunlar önünde eşitlik anlamına gelir. Cinsiyet kimliklerini kadın ve erkek olmak üzere ikili kategori üzerinden kuran bu eşitlik türü, kadınların fiilî eşitsizliklere maruz kalmasını dikkate almaz.

Farklılık Eşitliği (Fiilî Eşitlik): Bu eşitlik anlayışında, kadın ve erkek kanunlar önünde eşittir. Ancak hukukî eşitlikten farklı olarak, her iki cinsi aynı kabul etmez. Yine ikili bir cinsiyet kategorisi üzerinden işler.

Dönüştürücü Eşitlik: Bu eşitlik anlayışı, toplumsal yapıda, iktidar mekanizmasında kökten bir dönüşüm olmadan cinsiyetler arası eşitliğin gerçek anlamda kurulamayacağı savını geliştirmiştir.

BM–İHEB, eşitlik konusunda ilk ve temel metin olmakla birlikte toplumsal cinsiyet eşitliği CEDAW’da daha güçlü olarak karşımıza çıkar. Medya özelinde bakıldığında, eşitlik normu, istihdamda eşitliği ifade eder. Temsilde eşitlik de bu çalışma bakımından önemli olmakla birlikte, sayısal eşitlik tek başına yeterli değildir. Medya içeriklerinde ayrımcılık karşıtı bir duruşun sergilenmesi gerekir. Bu konuda önce nefret söyleminden vazgeçmenin gerekliliği vurgulanmalıdır. Kadınlar ve LGBTİ’ler nefret söyleminin nesnesi olarak temsil edilmemeli, söylemin öznesi olmalı. Gerçek eşitlikçi temsil ancak sözü edilen bu koşulda olanaklıdır. CEDAW’da, kadınların, fırsat eşitliği koşullarının sağlandığı ortamlarda çalışabilmesi, yükselebilmesi, eşit ücret alması, güvenli çalışma koşullarına sahip olması, annelik ve evlilik nedeniyle çalışma hakkını ve sosyal güvenlik hakkını kaybetmemesi düzenlemeleri yer alıyor. Bu koşulların tümü medya söz konusu olduğunda da geçerlidir. Kadınların, medyada herhangi bir ayrımcılığa uğramadan, erkeklerle eşit fırsatlarla ve koşullarla istihdam edilmesi gerekir. Oysa medyada kadınların ve LGBTİ’lerin belli uzmanlık alanlarına (kültür, sanat, magazin, kadın sayfaları, eğlence) yönlendirilmeleri sıkça gözlemlenen bir olgudur. Üst konular cam tavan nedeniyle medyada kadınlara kapalıdır.

Eşitlik normundan söz ederken medyada, kadınların ve LGBTİ’lerin işe alınırken ayrımcılığa uğradıklarını gözlemlemek olanaklıdır. İşe alındıktan sonra da eşit işe eşit ücret almamaları, karar alıcı konumlara getirilmemeleri eşitlik normunun göz ardı edildiğinin kanıtlarıdır. Bunun yanında, kadınların ve LGBTİ’lerin haberlerde doğru, aşağılanmadan, doğru temsil edilmeleri, haberin nesnesi değil, öznesi olmaları eşitlik normunun yaşama geçirilmesine bağlıdır.

Pekin Deklarasyonu medyada eşitlik normunu kapsamlı olarak ele alan, medyayı ilk kez stratejik bir alan olarak tanımlayan ilk belgedir. Belge, medya ve yeni iletişim teknolojileri içinde kadınların karar alma konumlarına gelmelerini vurguladığı için çok önemlidir.

TCE ve cinsiyet ayrımcılığı üzerine farkındalık geliştirmek gerekiyor. Bu konuda neler yapılabilir? Tüm eğitim kurumları ve medya bu konuda duyarlı olmalıdır. Dahası popüler kültür ürünleri aracılığıyla da farkındalık yaratılabilir. Bu süreç ve etkinlikler dönüştürücü eşitlik olarak nitelendirilebilir. Bu konuda, toplumun farklı kesimlerine yönelik farkındalık eğitimleri verilmesi ve

medya işbirliğiyle kampanyalar düzenlenmesini öngören Pekin Deklarasyonu pek çok ülkede yerel mevzuatın dönüştürücü eşitlik doğrultusunda düzenlenmesi için öncü oldu.

Avrupa Konseyi’nin toplumsal cinsiyetin anaakımlaşırılması raporunda da kadınlar ve erkekler arasında mevcut eşitliksiz güç ilişkilerinin dönüştürülmesi temel hedeftir. Metin güçlenme hem özel hem de kamusal alanda gerçekleşmesi, gerektiğini vurgular. Cinsiyet, ırk, etnisite, din, mezhep gibi konularında ayrımcılık yapılmaması gerektiğini dile getirir.

A.2.3. Ayrımcılık Yasağı

Ayrımcılık yasağı, birbirinden farklı bireyler arasında (dahası insanlarla diğere canlılar arasında) var olan, eşit muamele görme durumunu tanımlar. Ayrımcılık yasağının birkaç boyutu vardır. Doğrudan ayrımcılık, yine kadın–erkek olmak üzere iki cinsiyet kategorisi üzerinden ilerleyerek, kadınların dezavantajlı olduğu, erkeklerden farklı ve olumsuz muamele gördüğü her durumu tanımlar. Medya sektörü bağlamında bir örnek vermek gerekirse: Kadınların bedenlen dayanaksız ve duygusal yaradılışlı oldukları savıyla gazetecilik mesleğine, özellikle de muhabirliğe uygun bulunmamaları doğrudan ayrımcılık için iyi bir örnektir.

Dolaylı ayrımcılık ise, yine bu ikili kategori içinde, kadınlarla erkekler arasındaki eşitsiz güç ilişkilerini görmezden gelen, “cinsiyet körlüğü” diyebileceğimiz bir ayrımcılık türüdür. Hukukî mevzuatta, devlet politikalarında vb. herhangi bir ayrımcı ibare, karar bulunmazken, fiilî olarak ayrımcılığın söz konusu olması dolaylı ayrımcılıktır. Dolaylı ayrımcılık, genellikle pozitif ayrımcılık ile kadınlar için kotalar belirleyerek aşılımaya çalışılıyor. Ancak, medya, özel sektörün egemenliğinde olduğundan ve rekabetçi bir yapıya dayandığından medyada kadın kotası ile ilgili öneriler pek karşılık bulmuyor.

Fiilî eşitsizliklerin üstesinden gelmek için gerçekleştirilen edimler, hem farklılık eşitliği, hem de dönüştürücü eşitlik içinde düşünülebilir. Bu konuda devletlere yüklenen ilk görev, CEDAW Komitesi’nce 1999’da kabul edilen 25 Sayılı Genel Tavsiye Kararı gereğince, yasalarla dolaylı ve dolaysız eşitliğin gerçekleşmesini sağlamaktır. Bunun yanında, fiilî eşitliği etken kılmak için politika ve programları *gerçekten* uygulamak gerekir. Devletlere, var olan cinsiyetçi önyargılarla mücadele ederek toplumsal dönüşüme katkıda bulunma görevi bildirgelerle yüklendi. Devletler yükümlülükler konusunda sorumluluk almak zorundalar.

Toplumsal ve kültürel değerler kadınları edilgen, duygusal, kırılğan olarak nitelendiriyor. Açıkçası akıl erkeğe atfedilen bir özellik. Tüm bu önyargılarla mücadele edilmesi bu normun gereğidir. Özel alanda, toplumsal yaşamda kısacası yaşamın tüm alanlarına kadınların önüne çıkarılan engeller pozitif ayrımcılıkla ortadan kaldırılabilir. Önyargıların dönüştürülmesi için farkındalık çalışmaları, eğitimler ve bilinç yükseltme etkinlikleri ile gerçekleştirilebilir. Buna ilişkin öneriler, Pekin Deklarasyonu, BM Ekonomik Kültürel Sosyal Hakları Uluslararası Sözleşmesi gibi metinlerde dile getirilmiştir.

Çoklu ayrımcılık, bir kişinin birden çok nedenle ayrımcılığa maruz kalması olarak tanımlanabilir. Kadınlar bedensel olarak güçsüz olarak tanımlanıyor ve ikincil cins olarak konumlandırılıyorlar. Dahası ait oldukları sınıf, etnik köken, politik duruş ve mezheplerinden ötürü de ayrımcılığa uğruyorlar. Üstelik bu aidiyetlerden dolayı şiddet görüyorlar. Son yıllarda, LGBTİ’lerin uğradıkları

çoklu ayrımcılık da eşitlik normlarından söz edilirken gündeme getirilmesi gereken bir sorundur. Engelli olmak da bir ayrımcılığa yol açan bir olgu. EHS engelleri korumayı amaç ediniyor.

Medya alanındaki ayrımcılık yukarıda aktarılan uluslararası belgeler çerçevesinde temsil kavramıyla birlikte ele alınmalıdır. Medyada ayrımcılık yasağı dendiğinde ne anlaşılmalıdır. Medyada yer alan kişilerin (sunucu, program yöneticisi, konuk, vb.) ayrımcı olmayan bir dil kullanmaları gerekir. Kadını aşağılayan söylemlerden, erkek bakışının nesnesi olarak gösteren sinematografik dilden sakınmaları gerekir.

Ayrıca medya haksız yere itham etmekten ve söz konusu kişinin kötü bir biçimde ünlenmesine yol açacak her tür etkinlikten, davranıştan ve sözden kaçınmalıdır. Kısaca masumiyet karinesi ihlâl edilmemeli. Genelde kadınlar ve LGBTİ’lerin ana akım medyada çoğu kez olumsuz temsillerle gündeme geliyorlar. Ayrımcılığın, önyargıların, yerleşik değerlerin ve eşitsizliğin, medya metinleri aracılığıyla doğallaştırılıp yeniden üretilmemesi için yukarıda da saydığımız önlemlerin (eşitlikçi sözel ve görsel dil, vb.) alınması gereklidir. Televizyon Sözleşmesi, Avrupa Konseyi Siber Suçlar Sözleşmesi, Ekonomik Sosyal Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, temsilde eşitliği güvence altına almaya yönelik maddeler içeriyor. Daha önce sözünü ettiğimiz gibi Pekin Deklarasyonu ve CEDAW da temsil konusunu ele alıyor.

A.2.4. Güçlenme

Güçlenme, kadınların ve LGBTİ’lerin ekonomik kaynaklara erişim, siyasal katılım, karar alma süreçlerinde yer alma konularında olanaklara sahip olmaları anlamına gelir. Bu olanakları şöyle sıralayabiliriz: kurumsal bir desteğe gereksinim duymadan kamusal ve özel alanda görünür olma, mülk edinebilme, kendini ifade edebilme. Bunlarla ilgili düzenlemeler eşitlik ve ayrımcılık yasağı ile karşılaştırıldığında daha yeni tarihlidir.

Medya alanında güçlenme, olumsuz temsilin başat olduğu ana akım medya içeriklerini dönüştürmekle olanaklıdır. Bir başka seçenek alternatif yayıncılıktır. Ana akım medyaya nüfuz etmek her dönem zor olduğu için, alternatif yayıncılık aracılığıyla eşit temsil ve ayrımcılık karşıtı bir içerik üretmek, güçlenmenin yollarından biri olarak görülebilir. Bu konuda, STK’lar ve hak temelli diğer kurumlar çok önemli çalışmalar yapıyorlar. Pekin Deklarasyonu’nun 183. başlığının f bendinde de, kadınlara ait/yönelik medya ağlarının tanınması ve desteklenmesi öngörülmüyor.

Güçlenme normunun bir uzantısı da erişimdir. Politika belgelerinde ve düzenlemelerde, iletişim teknolojilerine ve bu teknolojiler dolayısıyla üretilen/dağıtılan içeriğe erişim çok önemlidir.

Medya okuryazarlığı, yeni medya okuryazarlığı ve eleştirel medya okuryazarlığı ile ilgili çalışmaların ve etkinliklerin hız kazanması, erişim normunun toplumsal cinsiyet eşitliği için de önemli olduğunun anlaşılmasıyla birlikte oldu. Pekin Deklarasyonu’nun 183. başlığının a bendi, kadınların medyaya ulaşabilmeleri için, eğitim ve öğretim görmeleri gerekliliğini vurguladı. Aynı şekilde CEDAW’da da madde 14, kadınların iletişim hizmetlerinden yararlanmalarını öngörür. BM Ekonomik ve Kültürel Haklar Sözleşmesi de kadınların kültürel yaşama (sinema, tiyatro, sosyal medya vb.) katılmalarının gerekliliğini bunun bir hak olduğunu vurgular. Bu tür etkinliklere katılım ve erişim bilgi ve beceri sahibi olmayı da gerektirir. ASTŞ’de de bu doğrultuda değiniler yer alır.

Avrupa Birliği bünyesinde özerk bir kuruluş olan Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (*European Institute for Gender Equality – ATCEE*), 2016 tarihli Toplumsal Cinsiyet ve Sayısal Gündem (*Gender and Digital Agenda*) başlıklı raporunda, özellikle yeni iletişim teknolojilerine erişimde kadın–erkek eşitsizliğinin giderilmesinin ve bu teknolojilerin kullanımının kadınların güçlenmesinin gerekliliğini vurgular. Diğer taraftan İstanbul Sözleşmesi Bölüm III – Önleme, madde 12 ve 17’de, iletişim araçların ve bu araçlar dolayısıyla kadınların güçlenmesi konusunu gündeme getirir.

B. Standartlar ve İyi Örnekler

B.1. Standartlar

İnsan hakları belgeleri ve toplumsal cinsiyet eşitliğini düzenleyen uluslararası belgelerde, ne yazık ki medya alanı için belirli stratejik düzenlemeler, sınırları belli, sayısal ve oransal ölçütler getiren standartlar yer almaz. Bunun en önemli nedeni medyanın rekabetçi bir piyasa koşulları içinde yer alıyor olmasıdır. Örneğin, siyasal katılım alanında geliştirilen kadın kotası medyada çalışan kadınlar için geliştirilmedi. Sağlık alanını düzenleyen yasal zorunluluklar da medya için geçerli olmadı.

Yine de 20. yüzyılın ilk yarısından bu yana medya alanında dikkat çekici biçimde artan TCE’nin anaakımlaştırılması çabaları, karşılığını kimi yasal düzenlemelerde ve insan hakları belgelerinde buldu. Bu çalışmanın standartları ve göstergeleri tavsiye niteliğindeki kararlar, eylem planları temel alınarak oluşturuldu. Bu tavsiye kararları devletlere, medya kuruluşlarına ve bu alana ilişkin çalışmalar yapan STK’lara, meslek örgütlerine ve hak temelli örgütlere, vb. çeşitli bildirge ve belgelerde sunuldu.

Medyada karar mekanizmalarına katılımdaki eşitsizliklerin önlenmesi cam tavanın kaldırılması ile gerçekleşebilir. Ancak o zaman kadınlar ve LGBTİ’lerin de erkeklerle eşit oranda medya kuruluşlarında yer almaları olanaklı olur. İvedi olarak medya alanında yönetim kademesindeki kadın ve erkek sayısını belirlemek, cam tavan etkisini ortadan kaldırmak için önlem alan medya kuruluşlarının var olup olmadığını saptamak gereklidir. Bunların yapılması standart geliştirmek için ön koşuldur. Bu konuda Pekin Deklarasyonu önemli. Çünkü tüm uluslararası metinler içinde medyayı ilk kez stratejik bir alan olarak tanımlayan 1995 tarihli Pekin Deklarasyonu’nun 183. başlığı, medyada kadınların karar alıcı konumda yer almalarını, medyada toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını bir öneri olarak getiriyor. Ek olarak başlığın altındaki bentler bu yönde düzenleme öngörüyor. Aşağıda bu öngörüler yer almaktadır:

d) Özel veya devlet veya kamusal medyayla bağlantılı olanlar dâhil tüm danışma, idare ve düzenleme, izleme organlarına atamalarda, cinsiyetler arası denge oluşturmayı hedeflemek.

Ulusal ve uluslararası medya sistemlerine yönelik düzenlemede de benzer bir konu vurgulanır. Karar alma süreçlerine katılımın, ayrımcılık yasağı konusunda da yol alınmasını sağlayacağı açıktır.

d) Medyada, kadının dengeli ve klişeleşmiş olmayan imajlarına yer verilmesini sağlamak için, kadınların mesleki standartlar ve idari kuralların veya diğer iç işleyişine ilişkin mekanizmaların geliştirilmesine katılmalarını teşvik etmek.

Medya kuruluşlarında kadın ve erkek çalışan sayısının belirlenmesi, bu sayı içinde de idare mekanizmalarında yer alanların tespit edilmesi Pekin Deklarasyonu’nun stratejilerinin yaşama geçirilip geçirilmediğini de ortaya çıkaracaktır. Bu tür bir denetimin meslek örgütleri ve sendikalar için de yapılması gerekir. Bunun yanında önemli göstergeler şöyle sıralanabilir: Medyada mesleğin itibarlı sayılan alanlarında (parlamento, ekonomi, iç politika, dış politika gibi) iş ve görev verilirken kadın ve erkek çalışanlar arasında ayırım yapıp yapılmadığı, kadın ve erkek çalışanları eşit işe eşit ücret alıp almadıkları ve kadın çalışanların özel gereksinimlerinin karşılanıp karşılanmadığı çok önemli sorunlardır.

Avrupa Komisyonu’nun CM/REC (2013)1 Tarih ve Sayılı TCE ve medya ile ilişkili tavsiye kararı da bu çalışmanın standartlarının belirlenmesi açısından önemli bir kaynaktır. Bu metinde, üye devletlere ve medya kuruluşlarına yönelik ilkeler ve medyada cinsiyet eşitliği hedeflerine ulaşmayı sağlayacak stratejilerin ve politikaların uygulanması için gereken mekanizmalar, uygulama ilkeleri yer alır (Council of Europe, 2015: 46–52). Buna göre üye devletler,

- Medya alanındaki düzenleyici kuruluşların karar alma ve uygulama aşamalarında cinsiyet eşitliği ilkelerine saygı duymalarını sağlamalıdır.
- Medyada toplumsal cinsiyet kalıpları ile mücadeleyle yönelik bilinçlendirme girişimlerini ve kampanyalarını desteklemelidir.
- İnsan onuru ilkesine uyulmasına ve cinsiyet temelli tüm ayrımcılığın yasaklanmasına, ayrıca medyada nefret ve cinsiyet temelli şiddetin herhangi bir biçime teşvik edilmemesi-ne yönelik yasal bir çerçeve benimsemelidir.

Medya kuruluşlarına yönelik ilkeler ise, şöyledir:

- Kadınların ve erkeklerin medyaya eşit olarak erişimi ve medyada eşit olarak temsil edilmesi,
- Kadınların ve erkeklerin yönetim görevlerine, danışmanlık, düzenleme ve de iç denetim görevlerine sahip organlara ve genel olarak da karar alma süreçlerine dengeli katılımı,
- Kadın ve erkeklerin medya metinlerinde stereotiplendirilmemiş temsili ve görünürlüğü, cinsiyetçi reklamlardan kaçınılması, cinsiyet temelinde ayrımcılıktan ve nefrete ve cinsiyete dayalı şiddete teşvik eden dil ve içerikten kaçınılması,

Tavsiye kararı niteliğindeki bu metnin uygulama ilkeleri kısmında ise, medyada cinsiyet eşitliği hedeflerine ulaşmak için aşağıdakiler sıralanmıştır:

- TCE politikasının ve mevzuatının düzenli aralıklarla gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesi,
- Medyada TCE ile ilişkili ulusal göstergelerin benimsenmesi ve uygulanması,
- Medyanın, medya metinlerine yönelik TCE ile ilişkili şikâyet mekanizmalarının bilgisini kamuya açıklaması ve cinsiyet eşitliğine yönelik iyi uygulamaların tanıtımının yapılması,
- Hesap verebilirlik kanallarının oluşturulması,

- TCE’ye ilişkin araştırma ve yayınların teşvik edilmesi,
- TCE vurgulu medya okuryazarlığının ve TCE konusunda aktif vatandaşlığın teşvik edilmesi.

B.2. İyi Örnekler

Türkiye’de, medyada TCE’nin anaakımlaştırılması bir yana, alandaki eksikliklerin ve sorunların saptanması üzerine bile çok fazla araştırma yoktur. Yine de az sayıda da olsa STK’lar kimi araştırmaları gerçekleştirdiler. Dünyada ise, iyi örnek olarak gösterilebilecek birçok proje, kampanya vardır. İyi örnekler, izleme niteliğindeki çalışmalar, medyada TCE’nin anaakımlaştırılması konusundaki girişimler ve medya aracılığıyla TCE ve hak ihlalleri konusunda farkındalık yaratacak kampanyalardan seçildi.

Kutu 10. Küresel Medya İzleme Projesi

Haberi Kim Yapıyor? Portalının Küresel Medya İzleme Projesi (*Global Media Monitoring Project – KMİP*) ilk kez 1995’te izleme yapılmaya başlanmıştır ve her beş yılda bir de izleme yenilenmektedir. Portal İsveç menşeli bir kuruluştur. KMİP, kadınların medyada temsili ve konumu bağlamında önemli veriler içeren bir çalışmadır.

Kutu 11. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Kontrol Grubu

21. yüzyıl’da haber medyasında dönüşüm sürecini takip etmek amacıyla kurulmuştur. Mart 2017’de gerçekleştirilen *Değişen Çalışma Hayatında Kadınlar: 2030’a Kadar Dünyada 50-50 projesi*, her medya kuruluşunun şu sorulara cevap vermesini talep etmektedir:

- Kurumsal bir toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışı var mı?
- Üst düzey yönetimde cinsiyet eşitliği var mı?
- Tacize karşı şikayet prosedürü var mı?

Kutu 12. Kadınlar İçin Küresel Fon Sosyal Medya Kampanyaları

Kadınlar İçin Küresel Fon (*Global Fund For Women – KİKF*), birden çok başlıkta kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda kampanya yürütmektedir. Bu kampanyalar sosyal medya üzerinden yürütülmektedir. Kampanyaların başlıkları şöyledir:

- Cinsellik ve üreme sağlığı
- Kız çocuklarının güçlendirilmesi
- Dünyanın her yerinden, baskı altındaki kadın aktivistlerle dayanışma
- Müslüman kadınlara yönelik stereotipleştirmelere son
- Mülteci kadınların sorunları

Kutu 13. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı’nın SOS Timi

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (*Organization for Security and Co-operation in Europe - AGİT*), 2011 yılında, Gazetecilerin Güvenliği için Vilnius Tavsiyeleri’ni açıkladı. AGİT Medya Özgürlüğü Temsilciliği, kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi ortamda yöneltilen tehditlerin oluşturduğu giderek büyüyen sorunlara dair hükümetler arası mekanizmalar içinde öncü bir rol oynadı. Gazetecilere yönelik saldırı ve tehditleri temel alan uluslararası ve bölgesel insan hakları belgelerine referansla bir koruma kalkanı oluşturulması için çalışmalar yaptı. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı kapsamındaki yaşam hakkının bunu vaaz ettiğini bildirdi. Kadın gazeteci, yazar ve bloggerların troller ve diğer tacizkar mesajlarla mücadelesini kolaylaştırmak için oluşturulmuş timin kullandığı yöntem, pozitif içerikli görüntü, deyiş, söylemlerle trolleri afişe edip yeni medyanın gücüyle susturmak. Bu ekip ve diğer feminist grupların çabasıyla twitter’daki şiddet içerikli tehditler konusunda ilgili sitenin sorumluları önlemler almıştır.

Kutu 14. BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, Bir İnsan Hakkı İhlali Olarak Toplumsal Cinsiyete İlişkin Önyargılar El Kitabı

Bu el kitabı, doğrudan medya uygulamalarını konu edinen bir kitap olmasa da, içeriği itibarıyla medya çalışanlarına da yol gösterebilecek, kapsamlı ve açık ifadeler içeren bir metindir.

Kitap şu bölümlerden oluşmaktadır:

- Toplumsal cinsiyete ilişkin önyargıları anlamak
- Toplumsal cinsiyete ilişkin önyargılar ve bunların inşa edilmesi
- Önyargılara dikkat çekilmesinde devletin rolü
- CEDAW (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women – Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi*)
- CRPD (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities-Engelli Hakları Sözleşmesi*)
- CAT (*Convention against Torture - İşkenceye Karşı Sözleşme*)
- ICCPR (*International Covenant on Civil and Political Rights – Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi*)
- ICERD (*The International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination – Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme*)
- ICESCR (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights – Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme*)
- ICRMW (*International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers – Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme*)

Toplumsal cinsiyete ilişkin önyargılar kadınlara nasıl zarar verir?

- Ayrımcılık
- Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet
- Yiyecek, barınma dahil, ortalama hayat standartları
- Sağlık
- Eğitim
- Evlilik ve aile ilişkileri
- Çalışma hayatı dahil, siyasi ve kamusal alan
- Toplumsal cinsiyete dair önyargılarla mücadele

III. Türkiye’de Mevcut Durum Analizi: Normatif-Politik

Türkiye’de yayıncılık 1726’da başladı. Bu diğer ülkelerden oldukça geç bir tarih. Başlangıçta gazeteler devlet eliyle çıkarıldığı için bir tür resmî gazete niteliğindedi. Topuz, gazetecilikte düşünsel çeşitliliğin başlaması ve içeriğin eleştirel/muhafif bir niteliğe bürünmesiyle birlikte, modern gazeteciliğin de başlamış olduğunu (Topuz, 2003) söyler.

Okuma oranı konusunda şunu vurgulamak olanaklı: Osmanlı topraklarında kadınların okuma–yazma oranı düşük ve kadınlar kamusal alandan da ve siyasal alandan da uzak. Bundan dolayı kadın okur da gazeteci de az. Dahası kadınların bir metni okuması, yorumlaması, tartışması yasak. Çok aykırı örnekler de var: Örneğin Abdullah Cevdet Paşa’nın kızı olan Fatma Aliye gibi. Kadın, baba ya da eş izin verdiğinde kamusal yaşamda olabiliyordu.

19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında, dünyanın birçok yerinde olduğu gibi, Osmanlı topraklarında da kadın hakları, eşitlik ve kadınların toplumsal yaşama katılımı konusunda, görece özgür bir ortam gerçekleşti. Kadınlar, yüksek eğitim kurumlarına girebildikleri için edebiyatla ilgilendiler. Gazetelerde tefrikalarla, röportajlarla yer aldılar. Cumhuriyet döneminde kadınlar toplumsal yaşama katılma, eğitim alma konularında özendirildi. Laiklik ilkesi kadınların özel alandan kamusal alana çıkmalarını sağladı. Ancak bu süreçte de erkekler kadınların geleceğini biçimlendirdiler. Bu durumda kadınların güçlenmesinden söz etmek zor. Yaprak Zihnioğlu (2003), *Kadınsız* İnkılâp isimli kitabında Nezihe Muhittin’in eşitlik isteği ile çıktığı kamusal alanda ve basın camiasında yaşadığı travmayı anlatırken, aslında Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçen kadın hareketinin düş kırıklıklarını anlatır.

Erken Cumhuriyet dönemi kadın gazetecileri, daha önce de söz ettiğimiz gibi, Osmanlı döneminde basın camiasına, tefrika yazarı, tercüman ve röportaj yazarı olarak girdiler. Muhabirlik ve gazete/dergi yöneticiliği erkeklerin işiydi. Erkek mesleği sayılan gazeteciliğe kadınlar girmişti ama ahlâk açısından bu ne kadar doğrudu? Yazma konusunda kadın yetenekli olabilir mi? Kısa bir süre sonra kadın dergilerinde kadın yönetici ve muhabir görmek olanaklı oldu (Peltekoğlu, 1995: 120–129).

Erken Cumhuriyet döneminden başlayarak dergilerin içerikleri, kadınların modern yaşam tarzına ya da Batılı yaşam tarzına uyarlanmalarını kolaylaştıracak biçimde düzenlendi. Söz konusu dergiler, yayın politikalarını, hem ideal annelik/eşlik rollerini yerine getirebilecek, hem de iyi yetişmiş, aklî melekeleri gelişmiş fakat geleneklere ve millî değerlere bağlı bir kadın tasarımı üzerine kurdular. İçerik ve biçim, kadınlar tarafından tasarlandı ve uygulandı (Cantek, 2016).

Gazetecilikte kadın sayısı, 1950’lerden sonra arttı. Semiha Es, ilk kadın savaş muhabiri olarak eşi Hikmet Feridun Es ile birlikte Kore’de, daha sonra Vietnam’da muhabirlik yaptı. Aslında kadın gazeteciler daha çok kültür–sanat ve magazin muhabiri olarak çalıştılar. Yabancı dili iyi bilenler diploması muhabiri olabildi ama bunların sayısı çok değil.

1950’lerde Demokrat Parti kısa süreli de olsa basın özgürlüğüne değer verdi. Süreli yayın sayısının artması kadın gazetecilerin de sayısını artmasına yol açtı. Artık birçok gazetede, kadın köşe yazarı, iç ve dış politika muhabiri vardı. Vasfiye Özkoçak, Sabiha Sertel, Suat Derviş, Adalet Cimcoz, Nezihe Araz, Nilüfer Yalçın, Müşerref Hekimoğlu ve Advıye Fenik öncüler olarak nitelendirilebilir. 1966 yılında İstanbul Üniversitesi’nde kurulan ilk Basın Yayın Yüksek Okulu okullu gazetecileri yetiştirmeye başladı. Artık alanda kadınlar da vardı ve geçen yıllara göre sayıları artmıştı. Altmışlı yılların ikinci yarısından başlayarak tüm dünyada özgürlük rüzgârları esmeye başladı. Muhafız duruşlar örgütlendi. Bu dönemde kadın hareketi de güçlendi. Kadınlar basın alanında da varlık gösterdiler (Cantek, 2017). 1970’lerde kadın gazeteci sayısı giderek arttı. Kadınlar eğitim, kültür–sanat, kadın–çocuk ve moda sayfalarından sorumlu olsalar da diğer alanlara daha çok katılmaya başladılar. Ne yazık ki kadın yönetici sayısı çok azdı ve ücret eşitliğinden söz etmek olanaksızdı.

1960’ların sonunda medya önemli bir dönüşüm geçirdi. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) televizyon yayınlarına başladı. Başlangıçta yayınlar deneme niteliğindeydi. Ama ilerleyen yıllarda, 1970’lerin sonu itibarıyla ve 1980’ler boyunca, televizyon satışları arttı. Türkiye’de uzun yıllar yazılı, işitsel ve görsel medyada kadın çalışan sayısı sınırlıydı. Çoğunluğu erkeklerden oluşan çalışanların ürettikleri içerikler ise toplumsal cinsiyet eşitliği ilkelerine genel anlamda uygun olmuyordu.

1980’lerin sonuna doğru, ilk özel televizyon kanalı *Magic Box’la* birlikte rekabet ortamı oluştu ve program içerikleri ve koşullar değişti. Artık çok az da olsa cinsiyetçi eğilimlerin ötesine geçen programlar ortaya çıktı. Özellikle özel radyo kanallarında çalışan kadın sayısı (spikerler başta olmak üzere) arttı. Televizyon yayıncılığında da kadınlar daha etkili sunumlar gerçekleştirdikleri düşünülerek kamera önüne yerleştirildiler. Geçmiş yıllarla karşılaştırıldığında kadın yapımcı, yönetmen, teknisyen ve muhabir sayısının arttığını da söyleyebiliriz.

Kadınların, görsel ve işitsel medyada sayıca artmış olmaları cinsiyet eşitliğine özen gösteren programların başat olmasına yol açmadı kuşkusuz. Yine de bireysel çabalarla, erkek yöneticilere karşın hak ve eşitlik taleplerini gündeme getiren programlar yapıldı. Bu tür programları yapanların çoğu kadın hareketi içinde de yer alan kadınlardı. Ana akım medyada ise, “eksik temsil” kendisini duyumsattı. Tuchman’ın (1978) ortaya attığı bu kavram, yazarın derleyenlerinden olduğu *Heart and Home: Images of Women in Mass Media* adlı kitapta kaleme aldığı bölümde yer aldı. Ona göre kitle iletişim araçları, özellikle televizyon, kadınlara yönelik simgesel yok etmenin peşindeydi, kadınlar bu araçlarda eksik temsil ediliyorlardı.

Aynı dönemde kadın hareketleri ve farkındalık çalışmalarının da etkisiyle ana akım medya grupları tarafından çıkartılan *Kadınca*, *Elele* gibi dergiler, yer yer ağır basan cinsiyetçi ya da cinsiyet körü içeriklerine karşın yayın ekibindeki kadınların ve kadın yayın yönetmenlerinin çabalarıyla alternatif bir yayıncılık yapmaya başladılar. Ana akım medyanın güdümündeki bu dergilerin öncülüğü, bağımsız kadın örgütleri tarafından yayımlanan *Kaktüs*, *Pazartesi*, *Feminist Politika* gibi dergilerin yolunu açtı. 1980’lerden başlayarak ana akım medyada kendine yer bulamayan, ayrımcılık karşıtı, hak temelli ve toplumsal cinsiyet eşitliğini, kadın özgürleşmesini benimseyen kadınlar alternatif bir medya ortamı yaratmaya başladılar. Bu yeni yapılanma, ana akım medyadaki eksik temsili bir ölçüde kırdı.

Bu dönemde hak temelli örgütlerle ortaklaşa pek çok etkinlik düzenledi. Toplumsal cinsiyet eşitliği alanındaki pek çok kadın örgütü de medya alanındaki ayrımcılığa dikkat çeken toplantılar, atölye çalışmaları yaptılar ve raporlar hazırladılar. Kadınların Medya İzleme Grubu (MEDİZ) ve Uçan Süpürge gibi kadın örgütleri medya izlemesi yaparak ayrımcılık ve hak ihlallerini görünür kıldılar.

1990’ların sonundan başlayarak bilgisayar dolayımı ile iletişimin yaygınlaşıp ucuzlaması ve erişilebilir hâle gelmesiyle birlikte sosyal medya ve web tabanlı haber portalları hem ana akım medyanın yeni mecrası oldular, hem de alternatif bir medya yaratmayı başardılar. Bu olanaktan toplumsal cinsiyet eşitliği temelli yayıncılık yapan ve ana akım medyadaki hak ihlallerini, eşitsizlikleri gündeme getirmek ve farkındalık yaratmak isteyen STK’lar, bağımsız ağlar yararlandılar. Sansür ve oto sansür baskısından bir ölçüde kurtulmayı ve daha geniş kitlelere ulaşmayı olanaklı kılan bilgisayar dolayımı ile iletişim, hak temelli alternatif yayıncılığın önemli bir aracı olmayı başardı. Bu kurumlar tüm medya metinlerinde kullanılan cinsiyetçi dili, cinsiyet körü ayrımcı uygulamaları, şiddete çağrı yapan içerikleri, haber kaynaklarının seçimini, çalışanlar arasındaki ayrımcılığı, yıldırma (mobbing) kınadılar ve tüm bunların ortadan kalkması için çaba gösterdiler ve ulusal mevzuata ve meslek örgütlerine toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alan ilkelerin dâhil edilmesini sağladılar. Medya sektöründeki ağır rekabet koşulları, program hazırlama sürecini hızlandırdığı için çalışanlar zamanla yarışıyorlar. Bundan dolayı yukarıda sıralanan olguların pek çoğu yaşama geçemedi ama bu çabaların caydırıcı bir etkisi olduğu kesin. Ayrıca bu çabaların farkındalık yaratma konusunda da katkısı var.

İlk kez 1930’larda İngiltere’de, bireyleri, özellikle de çocukları medyanın zararlı etkilerinden korumayı amaçlayan eğitsel bir araç olarak düşünülen medya okuryazarlığı (Taşkiran, 2007: 91), medyanın manipülatif doğasına karşı bir eğitim olarak nitelendirildi (Inceoğlu, 2007: 22). 1982’de, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* – UNESCO) tarafından, 19 ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen toplantının ardından bir bildiri ile medya aracılığıyla öğrenme yerine, medya hakkında öğrenme önemsenmeye başladı (Binark, 2007: 44–45). Türkiye’de, 1994 yılında kurulan RTÜK, bir denetleyici örgüt olmasının yanı sıra, medya okuryazarlığının toplum geneline yaygınlaştırılması için de görevlendirildi. RTÜK, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) işbirliğiyle, bugüne kadar ortaöğretim kurumlarıyla birçok yüksek öğretim kurumunda medya okuryazarlığı derslerinin verilmesini sağladı.

Son söz olarak şu söylenebilir: Medyanın TCE’nin dönüştürücü eşitlik kapsamında anaakımlaşması, ayrımcılık ve şiddet karşıtlığı konusunda resmî kurumlarla ve STK’lar işbirliği yapması da 1980’lere denk düştü. Hak temelli mücadelelerin önünün açıldığı bu dönemde, kitlelere ulaşabilen araçlar olarak gazete–dergiler, televizyon ve radyo kanalları ile sinema ve tiyatro gibi kitlesel sanat yapıtları, toplumsal cinsiyet farkındalığı yaratmada önemli rol üstlendi. Bu dönemde, kampanyalar, manifestolar hazırlanması, enformasyon aktarımı konusunda etkin olan hatırı sayılır medya örgütü vardı. Özellikle kadına yönelik şiddet, temel eğitim ve ayrımcılığın önlenmesi konusunda verilen olumlu mesajların sağladığı etki, günümüzde de medyanın toplumsal cinsiyet eşitliğinin oluşturulması için vazgeçilmez bir araç olduğunu gösterdi.

Türkiye’de medya ve toplumsal cinsiyet alanını doğrudan düzenleyen ve izleyen yönergeler ve resmî kurumlar yoktur. Saydığımız başlıklar altındaki yasal ve kurumsal düzenlemeler, doğrudan toplumsal cinsiyet odaklı değildir. Medya ve toplumsal cinsiyet ilişkisini düzenleme, izleme ve iyileştirme yönündeki çabalar, çoğunlukla kadın özgürleşmesini temel alan STK’lar ve üniversiteler bünyesinde kurulan ve etkisi zayıf ve kamuoyunca bilinirliği düşük olan topluluklardan kaynaklanıyor. Bunun tek istisnası, Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS) olarak belirtilebilir. TGS’nin kadın ve LGBTİ komisyonu, medya ve cinsiyet eşitliği ile ayrımcılık konusunda duyarlıdır ve bu konuda sınırlı da olsa izleme yapmaktadır.

Bütün bunların yanı sıra, medyada kadına yönelik şiddete ilişkin farkındalık yaratmaya ve kadın sağlığını korumaya yönelik kamu spotlarının, kampanyaların yer aldığını da söyleyebiliriz. Son yıllarda, medya okuryazarlığı konusunda, hem toplumun geneline yönelik hem de okullarda zorunlu hâle getirilen eğitimlerin, özellikle sosyal medyada ayrımcılık ve şiddet içeren içeriklere yönelik farkındalık yaratmayı amaçlaması ümit verici bir gelişmedir. Genel olarak baktığımızda, yaptırımı olan ulusal ve uluslararası belgelerde doğrudan medya ve toplumsal cinsiyet ilişkisini düzenleyici bölümler sınırlı sayıdadır. Ancak, bu metinlere gömülü olan ve medyayı araçsallaştıran bazı öneri ve zorunluluklarla da karşılaşmak olanaklı. Bunlar, ayrımcılığa, hak ihlallerine ve şiddete karşı medyanın kitlesel farkındalık yaratma ve eğitime işlevinden yararlanmayı öngörüyorlar. İstihdam konusunda ise kadın istihdamı alanını düzenleyen sözleşme ve yasaların öngördüğü eşitlik ilkesi, gazetecilik mesleğinin meslek ideolojisi gereği uygulanamıyor. Gazetecilerin çalışma koşullarının zorluğu, kadınlara atfedilen geleneksel rollerin toplumda geniş kabul görmesi, birçok meslek dalından farklı olarak gazetecilikte kadın istihdamını ve eşit işe eşit ücret ilkesini geçersiz kılıyor. Bu konuda STK’ların baskısı olsa da, basın–yayın kuruluşlarında kadın kotasından söz etmek ise olanaksız. Cinsiyet eşitsizliğinin iki temel nedeni var: medyanın içinde olduğu acımasız rekabet ortamı, baskı oluşturacak güçte medya izleme örgütlerinin bulunmaması.

A. Mevzuatın Haritalanması: Mevzuatın İlgili İnsan Hakları Belgeleriyle Uyumunun Tespiti (Yapısal İzleme)

A.1. Mevzuat

A.1.1. Anayasa

Anayasanın “Eşitlik ilkesi” başlıklı 10. Maddesi:

Madde 10 “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

(Ek fıkra: 7/5/2004–5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin hayata geçmesini sağlamakla yükümlüdür.

(Ek cümle: 12/9/2010–5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.

(Ek fıkra: 12/9/2010–5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürllüer, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar” şeklindedir.

Bu madde kanun önünde eşitlikle ilgilidir ve hem maddenin ilk cümlesinde hem de ek fıkralarında toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ilişkin ifadeler vardır. Öncelikle herkesi kanun önünde eşit kabul etmekte ve yargı organlarının da buna göre davranması yükümlülüğünü getirmektedir. Ayrıca kadınların ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğunun özellikle belirtilmesi de olumlu olarak görülebilir. Ek olarak da devlete bunun sağlanmasına ilişkin sorumluluk yüklenmiştir.

Madde 12 “Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder” ifadesini içerir.

Kısım II’nin ilk maddesi, temel hak ve hürriyetlerin niteliği ile ilgilidir. Maddede temel insan hak ve hürriyetleri güvence altına alınmıştır.

Madde 20 “Herkes, özel yaşamına ve aile yaşamına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel yaşamın ve aile yaşamının gizliliğine dokunulamaz” şeklindedir.

Madde 26 “Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir. Bu hürriyetlerin kullanılması, (Ek ibareler: 3.10.2001–4709/9 md.) millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve yaşamların yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir” şeklindedir.

Madde 26 düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyeti ile ilgilidir ve dolayısıyla, bu çalışma ile ilgilidir. İfade özgürlüğünün, anayasal güvenceye alındığı görülmektedir.

Madde 28 basın hürriyeti, düzeltme ve cevap hakkı, basın araçlarının korunması, süreli ve süresiz yayın hakkı konularını düzenlemiştir...

Madde 41 ailenin korunması ile ilgili maddedir ve “Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar. (Ek fıkra: 12/9/2010–5982/4 md.) Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme

hakkına sahiptir. (Ek fıkra: 12/9/2010–5982/4 md.) Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır” şeklindedir.

Maddede özellikle ailede eşlerin eşitliğinin belirtilmesi önemli kabul edilebilir. Kadınlar anne olarak öncelenmekte ve kadının ve çocuğun korunması önemsenmektedir.

A.1.2. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 Sayılı Kanun

İstanbul Sözleşmesi’nden yola çıkılarak oluşturulan Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 Sayılı Kanun, 2012 yılında kabul edildi. Kanun, radyo ve televizyonlarda bu konuda farkındalık yaratacak ve devletin aldığı önlemleri duyuracak yayınların en az doksan dakika süreyle yapılmasını zorunlu kılar. Bu bağlamda medyanın, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi ve farkındalığı için çok yararlı bir araç olarak görüldüğü açıktır. Kanun, Anayasa ile Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeleri, özellikle de Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (2011) ve yürürlükteki diğer kanunî düzenlemeleri esas alır. Kanunun Kurumlararası Koordinasyon ve Eğitim başlığının 16. Maddesinin 3. bendinde, kadına yönelik şiddet konusunda medyaya düzen görevler tanımlanır.

Kutu 15. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 Sayılı Kanun İlgili Madde

Madde 16/3: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ile ulusal, bölgesel ve yerel yayın yapan özel TV kuruluşları ve radyolar, ayda en az 90 dakika kadınların çalışma hayatına katılımı, özellikle kadın ve çocuklarla ilgili olmak üzere, şiddetle mücadele mekanizmaları ve benzeri politikalar konusunda Bakanlık tarafından hazırlanan ya da hazırlattırılan bilgilendirme materyallerini yayınlamak zorundadır. Bu yayınlar, asgari 30 dakikası 17.00–22.00 saatleri arasında yapılır ve yayınların kopyaları her ay düzenli olarak Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’na teslim edilir. Bu saatler dışında yapılan yayınlar aylık 90 dakika süreye dahil edilmez. Bu süreler RTÜK tarafından denetlenir. Televizyon kuruluşları ve radyolarda yayınlanacak bilgilendirme materyalleri Bakanlık birimleri tarafından üniversiteler, ilgili meslek kuruluşları ve STK’ların da görüşleri alınarak hazırlanır.

Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 Sayılı Kanun’da TRT, özel televizyon ve radyo kanalları ve Radyo Televizyon Üst Kurulu’nun (RTÜK) şiddet ve ayrımcılık konusunda sorumluluk üstleneceğine ilişkin bir düzenleme de bulunur.

A.1.3. Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında 6112 Sayılı Kanun

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında 6112 Sayılı Kanun 15.02.2011 tarihinde kabul edildi ve 03.03.2011 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girdi. Böylece 3984 Sayılı ve 1994 Tarihli Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun yürürlükten kalkmış oldu. 6112 Sayılı yürürlükteki kanunun 12 ayrı bölümü vardır ve bu kanun, 48 maddeden oluşur. Kanunda ayrıca 8 geçici madde yer alır.

Kanunun yayın hizmet ilkelerinin belirtildiği 3. Bölümü’nde, madde 8/1’de, “ırk, dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturamaz” ifadesi yer alır. Bu maddeye göre yayınlarda cinsiyet üzerinden kutuplaşma yaratılamaz. Ancak bu maddede farklı cinsel kimliklerden söz edilmez.

Kanunun 5 bendinde, toplumsal cinsiyet eşitliğine ters düşen, kadınlara yönelik baskıları teşvik eden ve kadınları istismar eden programların yayınlanamayacağı vurgulanır. Ancak şiddet yerine baskı kelimesinin yeğlenmesi, baskının fiziksel veya psikolojik olarak ayrıntılandırılmaması düşündürücüdür. Bu çerçeveden bakıldığında toplumsal cinsiyet eşitliği konusunun kanunda genel kavramlarla ele alındığını söyleyebiliyoruz.

Kanunun 1. bölümünde amaç, kapsam ve tanımlar yer alır. Kanunun amacının aktarıldığı madde 1’de “ifade ve haber alma özgürlüğünün sağlanması” vurgulanır. Genel esasların belirtildiği 2. bölümde, madde 7’de olağanüstü dönemlerde yapılacak yayınları düzenlenir. Bu maddenin 2. alt maddesinde “medya hizmet sağlayıcı, Cumhurbaşkanının veya Hükümetin; millî güvenliğinin, kamu düzeninin, genel sağlığının ve genel ahlâkın gerekleriyle ilgili bildirimlerini, bildirimini ulaştığı gün saat 23.30’a kadar yayınlamakla yükümlüdür” denilmektedir.

Yayın hizmet ilkelerinin belirtildiği 3. bölümü oluşturan madde 8’in 1. alt maddesinde,

b) İrk, dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturamaz.

Bu maddeye göre, yayınlarda cinsiyet üzerinden kutuplaşma yaratılamayacağı belirtilmiştir.

ç) İnsan onuruna ve özel hayatın gizliliğine saygılı olma ilkesine aykırı olamaz, kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliğinde ifadeler içeremez.

e) İrk, renk, dil, din, tabiiyet, cinsiyet, engellilik, siyasî ve felsefî düşünce, mezhep ve benzeri nedenlerle ayrımcılık yapan ve bireyleri aşağılayan yayınları içeremez ve teşvik edemez.

f) Toplumun millî ve manevî değerlerine, genel ahlâka ve ailenin korunması ilkesine aykırı olamaz denilmektedir.

s) Toplumsal cinsiyet eşitliğine ters düşen, kadınlara yönelik baskıları teşvik eden ve kadını istismar eden programlar içeremez.

Kanunun 4. bölümü yayın hizmetlerinde ticarî iletişimi düzenliyor. Genel olarak yayınlardan reklam, ürün yerleştirme, destek, tele–alışveriş (telefonda pazarlama) gibi yollarla gelir elde etmeye ilişkin düzenlemeler getiriyor. Madde 9 da genel esasları düzenler. Bu maddenin b bendinde aşağıdaki ifade yer alır:

b) “Cinsiyet, ırk, renk veya etnik köken, tabiiyet, din, felsefî inanç veya siyasî düşünce, engellilik, yaş ve herhangi bir ayrımcılığı içermemek veya teşvik etmemek” önemlidir. Aynı maddenin d) bendinde kadınların istismar edilmemesi gerekliliği vurgulanır. Alt maddelerinde ise toplumsal cinsiyet eşitsizliğini engellemeye ve ayrımcılık yapmamaya ilişkin düzenlemeler yer alır. Yayın hizmet ilkeleri bölümünde getirilen ilkeler bu bölümde de reklam, tele–alışveriş, ürün yerleştirmeye uygulanmıştır.

Kanunun 6. Bölümünde madde 22, 23 ve 24 konumuz açısından önemli. Madde 22, izleyici temsilciliği ile ilgilidir ve yayınlara ilişkin şikâyetlerin değerlendirilmesi ve takibi açısından önemlidir. Bu konuda medyadaki hizmet sağlayıcılara sorumluluk yükler. Madde 23, medya hizmet sağlayıcıların personel istihdamlarına ilişkin bir maddedir. Bu madde toplumsal cinsiyet eşitliğini ayrıca vurgulamaz.

Kanunun geri kalan bölümlerindeki maddeler teknolojik özellikler ve gereklilikler, cezai işlemler, lisansların verilmesi ve sonlanması, frekans planlaması, seçim dönemlerinde yayınlar, RTÜK’ün kendi iç işleyişi (bütçe, üst kurul, yetki sorumluluk, personel, personel nitelikleri, teşkilat yapısı) ile ilgilidir.

A.1.4. Basın Kanunu

1950 tarihli Basın Kanunu’nun ilk biçiminde toplumsal cinsiyet temelli hiçbir hüküm yoktur. Ancak, 2004 tarihinde değiştirilen 5187 Sayılı Basın Kanunu’nda madde 19, “Cinsel saldırı, cinayet ve intihara özendirmeyi” suç kabul eder. Bu madde, kadına yönelik şiddet haberlerinin sunumunda etik ilkelere uyulması konusunda olumlu bir girişim olarak kabul edilebilir. Madde 20 de önemlidir: “Cinsel saldırı, cinayet ve intihar olayları hakkında, haber vermenin sınırlarını aşan ve okuyucuyu bu tür fiillere özendirebilecek nitelikte olan yazı ve resim yayımlayanlar bir milyar liradan yirmi milyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır”. “Bu ceza bölgesel süreli yayınlarda iki milyar liradan, yaygın süreli yayınlarda on milyar liradan az olamaz” şeklindedir. Ticarî kaygıları ön planda tutan yayınlar şiddet içerikli haberleri yeğler. Kişilik haklarını, mahremiyeti ihlâl eden ve şiddeti meşrulaştırma olasılığı bulunan bu tür haberlere parasal ceza uygulanması, ticarî kaygıları ön planda tutan medya grupları için caydırıcı olabilir.

A.1.5. 2954 Sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu

Medya ile ilişkili bir kanun metnidir ancak toplumsal cinsiyet ayrımcılığını vurgulamaz. 1983 tarihli olan kanunun amacı radyo ve televizyon ve tüm medya araçlarından yapılan yayınların düzenlenmesidir. Ayrıca özerkliği ile tarafsızlığı Anayasada hükme bağlanan Türkiye Radyo–Televizyon Kurumu’nun kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin esas ve usulleri belirlemek de bu kanunun amacıdır. TRT’nin işleyişi, birimleri, mali yapısı, personeli, kurumun görev ve sorumlulukları da bu kanun ile düzenlenmiştir. Ayrıca siyasî partilere yönelik yayınlar, hükümet açıklamaları, cevap hakkı gibi konular da kanun kapsamındadır. Medyanın, kadınlara yönelik şiddetin engellenmesi ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığına yönelik toplumsal bilincin ve farkındalığın oluşturulmasında önemli bir rol oynadığı ulusal ve uluslararası pek çok belgede vurgulanır. Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu’nda toplumsal cinsiyet eşitliği vurgulanmamaktadır.

A.1.6. Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik

Bu yönetmelik RTÜK mevzuatı içinde yer alır ve medya ile ilgili veriler, yayın hizmeti ilkeleri kapsamında vurgulanır. Yönetmelikte ayrımcılık yapılamayacağı belirtilir. İlgili maddeler aşağıdadır:

Madde 8: b) İrk, dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturamaz.

e) İrk, renk, dil, din, tabiiyet, cinsiyet, özürllülük, siyasî ve felsefî düşünce, mezhep ve benzeri nedenlerle ayrımcılık yapan ve bireyleri aşağılayan yayınları içeremez ve teşvik edemez.

Ek olarak yönetmelik cinsiyetçi içeriği ve bireylerin cinsel meta olarak temsilini de engeller: n) Müstehcen olamaz. Cinsel duyguları sömürmeye yönelik, bireyleri cinsel meta olarak gösteren, insan bedenini cinsel tahrik unsuruna indirgeyen, toplumsal hayat içinde sergilenemeyecek

mahrem söz ve davranışlar içeren, toplumda yaşayan bireylerin ar ve utanma duygularını örseleyen ve cinsel isteklerini tahrik ve istismar eder nitelikte olamaz.

Aynı maddede (8) doğrudan TCE vurgusu da vardır:

s) Toplumsal cinsiyet eşitliğine ters düşen, kadınlara yönelik baskıları teşvik eden, kanıksatan ve kadını istismar eden programlar içeremez. Törenin toplumda kadına karşı bir baskı aracı gibi kullanılmasını teşvik edemez.

Benzer ifadeler, Yayın Hizmetlerinde Ticari İletişim ile ilgili genel esasları içeren madde 9'da da düzenlenmiştir:

- b) Cinsiyet, ırk, renk veya etnik köken, tabiiyet, din, felsefî inanç veya siyasî düşünce, özürllülük, yaş ve herhangi bir ayrımcılığı içermemeli veya teşvik etmemelidir.
- d) Kadınların istismarına yönelik olmamalıdır. Tanıtımı yapılan ürün, hizmet veya imajda, kadın bedeni cinsel bir meta olarak kullanılmamalıdır.

A.1.7. Akıllı İşaretler Uygulama Esas ve İlkeleri

Bu metin akıllı işaret sistemin nasıl uygulanacağını gösteren bir metindir. Bir tür uygulama yönergesisidir. Dolayısıyla doğrudan bu çalışma ile ilgili ifadeler içermez. Ancak akıllı işaret sistemi bu çalışma açısından önemlidir; çünkü kodlama formunda şiddet, cinsellik ve ayrımcılıkla ilgili sorular vardır. Yalnızca fiziksel şiddet değil, duygusal şiddet de formda yer alır. Ayrıca cinsel şiddet, tahrik ve abartı göz önüne alınarak ayrı bir kategori olarak ele alınır. Ayrıca cinsellik içeren dilin olup olmadığı denetlenir. Ancak kadının nesneleştirilmesinden söz edilmez. Ayrımcılık ise olumlu kabul edilebilecek düzeyde dikkate alınır. Ayrımcılık yapıyor mu; yapıyorsa kınanıyor mu; komedi unsuru olarak gösterilmiş mi gibi noktalara da dikkat edilir.

A.1.8. Yayıncılık Etik İlkeleri

Türkiye'de radyo ve televizyon yayıncılığı alanında ilk uygulama olan Yayıncılık Etik İlkeleri 3 Temmuz 2007 tarihinde imzalandı. Yayın kuruluşları tarafından imzalanan Yayıncılık Etik İlkeleri aşağıdaki maddeleri içerir:

- İnsan onuruna, temel hak ve özgürlüklere saygılı olmak,
- İfade özgürlüğü ve haber alma hakkı çerçevesinde, olay ve olguları doğru, tarafsız ve eksiksiz yayınlamak,
- Yayıncılığı haksız amaç ve çıkarlar doğrultusunda kullanmamak,
- Çoksesliliğin ve kültürel çeşitliliğin korunmasına önem vermek,
- Yayınlarımızda ırk, renk, dil, din ve cinsiyet ayrımcılığına, aşağılama ve önyargılara yer vermemek,
- Kişi ve kurumların cevap ve düzeltme haklarına saygılı olmak,
- Toplumda korku ve infial yaratabilecek olaylar karşısında ve kriz zamanlarında sağduyulu davranmak,

- Şiddeti teşvik etmemeye ve meşrulaştırmamaya özen göstermek,
- Özel hayata ve mahremiyete saygılı olmak,
- Kadınların sorunlarına duyarlı olmak ve kadınları nesneleştirmekten kaçınmak,
- Çocuk ve gençleri uygun olmayan içerikten korumaya özen göstermek,
- İzleyicilerin ve dinleyicilerin gereksinim, beğeni ve hassasiyetlerine önem vermek.

A.1.9. Anadolu Ajansı Genel Müdürlüğü Mevzuatı

1920’de kurulan ve devlete bağlı bir haber ajansı olan Anadolu Ajansı (AA) yayın ilkeleri bu çalışma açısından önemlidir:

- Savaş, çatışma, terör, şiddet ve afet durumlarında kamuoyunun bilgi edinme hakkının gerektirdiği haberciliği yaparken, evrensen insan haklarını, ulusal güvenlik ve kamu düzenini dikkate alır, bu konuda sorumlu yayıncılık örneği gösterir.
- Toplum şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk edecek veya halkı sınıf, ırk, dil, inanç, cinsiyet ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa yöneltecek yayın yapmayı reddeder.
- İnsanlar arasında nefret duyguları oluşturacak korkuya, kaosa düşmanlığa, paniğe ve yıldırganlığa neden olacak her türlü yayın ve yaklaşımlardan uzak durur.
- Yayınlarının şiddeti özendirici, korkuyu yaygınlaştırıcı, travmalara yol açıcı, eşitlik ve adalet ilkelerini zedeleyici, insan onurunu küçültücü, ayrımcılığı teşvik edici bir nitelik ve üslupta olmamasına dikkat eder.
- Paylaşımlarda, AA’nın yayın ilkelerine aykırı; hiçbir kimseyi, kurumu, inancı, ırkı, cinsiyeti, kültürü aşağılayıcı, rencide edici, küçük düşürücü veya hedef gösterici ifade, ses ve görseller ile gizli bilgi ve belgelere yer vermezler.
- Paylaşımlarda şiddeti özendirici, korkuyu yaygınlaştırıcı, travmalara yol açıcı, eşitlik ve adalet ilkelerini zedeleyici, insan onurunu küçültücü, ayrımcılığı teşvik edici içerikteki paylaşımlara alet olmazlar.

A.1.10. Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler Genelgesi

4 Temmuz 2006 tarihinde, 26218 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler Genelgesi oldukça kapsamlıdır. Genelge, bakanlıkları, kamu kuruluşlarını (ulusal, bölgesel, yerel), yazılı basın ve görsel işitsel medya kuruluşlarını ve haber ajansları ile basın meslek örgütlerini kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda çalışmaya, çaba göstermeye zorunlu kılar. Bu kurumlar yaptıkları ve yapacakları çalışmaları, etkinlikleri üç aylık bir dönemi kapsayacak biçimde raporlar hâlinde koordinatör kuruma (Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu [SHÇEK] ya da Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü [KSGM]) göndermek zorundadır.

Kutu 16. Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler Genelgesi D Bölümü (1)

Genelgenin B ve C bölümlerinde, yazılı görevler açısından işbirliği içinde olması gereken kuruluşlar arasında medyayı ilgilendirenler şunlardır: Sistematik bir zihniyet dönüşümü için ders kitaplarında, günlük konuşmalarda, görsel ve yazılı basında, sinema filmlerinde, hatta akademik çalışmalarda, vaaz ve hutbelerde kullanılan geleneksel cinsiyet rol ve kalıplarını, erkek egemen zihniyetin hakim olduğu toplumsal yapının yarattığı olumsuzlukları vurgulayan bir söylem geliştirilmelidir.

Kadına yönelik şiddet konusunda zararlı gelenek ve göreneklerin tespit edilerek buna yönelik tutum ve davranış biçimlerini değiştirmelerini sağlayıcı eğitim programları yapılmalıdır.

Kadına yönelik şiddetle ilgili spot filmler üretilmeli, ulusal, bölgesel ve yerel medyada ulusal bir kampanya çerçevesinde gösterilmesi sağlanmalıdır.

Lisans ve meslek içi eğitim programlarında olduğu gibi, iletişim alanındaki eğitim programlarında da kadına yönelik şiddet konusu yer almalıdır.

Tören/namus cinayetlerinin önlenmesine yönelik bilgilendirici spot filmlerin üretilerek, görsel medyada sık aralıklarla gösterilmesi sağlanmalıdır.

Genelgenin D bendinde, medyayla ilgili şu düzenlemeler öngörülmektedir:

Kutu 17. Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler Genelgesi D Bölümü (2)

- İzleyiciye medya karşısında farkındalık kazandırılması ve bilinçli izleyiciler (öncelikle ebeveynler) oluşturulması konusunda çalışmalar yapılması.
- AB Müktesebatı çerçevesinde yayın kuruluşlarının kendi özdenetim birimlerini kurarak bir an önce kamusal yayıncılığın kendi sorumlu yayıncılık ilkelerini yerleştirmeleri.
- Yayınların planlanması, genel akışı ve içeriğinde, çocuk istismarı ile cinsiyet ayrımı, şiddet, pornografi, kadını küçültücü, incitici ve önyargılı yayınların yapılmaması için yayın kanallarının kendi etik değerlerini yerleştirmeleri.
- Evde çalışan kadına yönelik, kadının toplumsal dönüşümünü sağlayacak, bilgilendirici programların öne çıkarılarak çok sayıda izleyiciye, kadına ulaşması için izlenebilirliği yüksek zaman diliminde yayınlanması.
- RTÜK tarafından yayından kaldırılan programlar yerine, şiddete karşı duyarlılığı arttırıcı mesajlar veren eğitici ikame programların olması.
- Başta program yapım ve yöneticileri olmak üzere televizyon programlarının üretimini her aşamasında yer alan medya çalışanlarının şiddete ilişkin duyarlıklarını arttırıcı TCE eğitimi almalarının sağlanması.
- Medyanın kadın ve çocuğa yönelik şiddetin pekiştirilmesi ve ortadan kaldırılmasına ilişkin etkisini araştıran ve günümüzde büyük eksiklik olan araştırmaların yapılması.
- Ülkemizde medyada karar mekanizmalarında cinsiyetçiliğin ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması.
- STK’ların medya izleme grupları oluşturması ve medyanın günü gününe izlenmesi, otokontrolün sağlanması.

A.1.11. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu

Nisan 2016 tarihinde kabul edilen 6701 No’lu kanunla yürürlüğe giren Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması amacıyla kuruldu. Kanununda, ayrımcılıkla mücadele başlığı altında bu çalışma ile ilgili aşağıdaki veriler bulunur:

Kutu 18. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kuruluş Kanunu İlgili Bölüm

Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı, Madde 3: (1) “Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerinden yararlanmada eşittir. (2) Bu kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hal, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır. (3) Ayrımcılık yasağının ihlali halinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.”

Ayrımcılık yasağı bakımından sorumluluk altında olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri, yetki alanları içerisinde bulunan konular bakımından ayrımcılığın tespiti, ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.”

Madde 9/1’de Kurumun görevleri arasında ayrımcılıkla mücadele yöntemleri arasında kitle iletişim araçlarını kullanmak da yer almaktadır:

- a) İnsan haklarının korunmasına, geliştirilmesine, ayrımcılığın önlenmesine ve ihlallerin giderilmesine yönelik çalışmalar yapmak.
- b) İnsan hakları ve ayrımcılıkla mücadele konularında kitle iletişim araçlarını da kullanarak bilgilendirme ve eğitim yoluyla kamuoyunda duyarlılığı geliştirmek.
- ç) İnsan haklarının korunması, ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve toplumdaki eşitlik anlayışının geliştirilmesine yönelik olarak üniversiteler ile ortaklaşa faaliyetlerde bulunmak, Yükseköğretim Kurulunun eşgüdümünde üniversitelerin

insan hakları ve eşitlik ile ilgili bölümlerinin kurulmasına ve insan hakları ve eşitlik öğretimine dair müfredatın belirlenmesine katkıda bulunmak.

- g) Ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek.
- ğ) Ayrımcılık yasağı ihlalleri nedeniyle mağdur olduğu iddiasıyla Kuruma başvuranlara mağduriyetlerinin giderilmesi için kullanabilecekleri idari ve hukuki süreçler konusunda yol göstermek ve başvurularını takip etmelerini sağlamak amacıyla yardımcı olmak.

Ayrımcılık türleri arasında ayrı tutma; ayrımcılık talimatı verme ve bu talimatları uygulama; çoklu ayrımcılık; doğrudan ayrımcılık; dolaylı ayrımcılık; işyerinde yıldırma; makul düzenleme yapmama; taciz; varsayılan temele dayalı ayrımcılık sayılmaktadır.

Ayrımcılık yasağının kapsamında, bu çalışmayla ilgili olarak kültür ve iletişim alanları yer almaktadır.

A.2. Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Hazırlanan Diğer Belgeler ve Yapılan Çalışmalar

A.2.1. Kadın ve Medya Politika Dokümanı

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) bünyesinde yer alan KSGM tarafından hazırlanan *Kadın ve Medya Politika Dokümanı*’nın bir izleme faaliyeti raporu olduğu söylenebilir. KSGM’nin kuruluş tüzüğünde, kurumun görevleri, “kadına karşı her türlü ayrımcılığı önlemek ve kadının insan haklarını geliştirmek amacıyla faaliyet ve projeler yürütmek, bu alanda yapılan çalışmalara destek vermek” ve “kadının insan hakları konusunda kamuoyunu bilgilendirmek ve aydınlatmak suretiyle toplumsal bilinçlenmeyi geliştirmek” olarak belirtilmiştir. Ayrıca, “kadına yönelik her türlü şiddet, töre ve namus cinayetleri, taciz ve istismarın önlenmesi için çalışmalarda bulunmak, kadının aile ve sosyal hayattan kaynaklanan sorunlarının çözümüne destek oluşturmak” da KSGM’nin görevleri arasında sayılmıştır.

Bu görev tanımları doğrultusunda hazırlanan *Kadın ve Medya Politika Dokümanı* 2008 tarihlidir

ve Türkiye’de kadınların medya alanındaki durumunu çözümler. Doküman, KSGM tarafından altı ayrı politika dokümanı ile birlikte hazırlanmıştır. Söz konusu politika dokümanları eğitim, ekonomi, yoksulluk, yetki ve karar alma, sağlık, medya ve çevre gibi konuları kapsar. Bu yedi politika dokümanı, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008–2013 için girdi olarak kullanıldı. *Kadın ve Medya Politika Dokümanı*, toplumsal cinsiyet bakış açısıyla kadın ve medya konusunu üç ana bölümde ele alır:

- Medyada konu olarak kadın: Bu bölümde hem ilgili akademik yazından hem de çeşitli raporlardan hareketle, kadınların medyada nasıl temsil edildiği anlatılır, bu temsiline cinsiyetçi olduğu, kadınların geleneksel kodların içine yerleştirilerek temsil edildiği vurgulanır. Raporda kadınların medyada hangi bağlamlarda, nasıl ele alındıklarını değerlendirilir ve medyanın cinsiyetçi söylemi yeniden ürettiği de belirtilir.
- Medya sektöründe kadın istihdamı: Bu bölümde istihdam artışının 1990’larda özel yayıncılıkla birlikte gerçekleştiği, kadınların yönetici konumlarında yer almadığı vurgulanır. Mülk sahipliği ise daha da düşük bir oradadır.
- İzleyici/tüketici olarak kadın bölümünde ise kadınların iletişim mecralarını tüketme alışkanlıklarına ilişkin veriler aktarılır.

Kadın ve Medya Politika Dokümanı, ayrıca üç temel hedef de belirler:

- Medyada TCE duyarlılığının geliştirilmesi ve medyadaki cinsiyetçi temsillerin dönüştürülmesi için sektörde çalışanların (her kademede) ve ilerleyen dönemde çalışma potansiyeline sahip olan bireylerin konuya ilişkin farkındalıkları artırılacaktır ve uygulamalar izlenecektir.
- Medya sektöründe çalışan kadın oranı ve kadınların karar alma noktalarında temsiliyetleri artırılacaktır.
- Kadınların internet ve bilgisayar gibi yeni iletişim teknolojilerini de kapsayacak şekilde tüm iletişim araçlarına erişimi ve bu araçları kullanılabilirliği artırılacaktır.

A.2.2. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması

ASPB’nin bir çalışması olan *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*, İlknur Yüksel Kaptanoğlu, Banu Akadlı Ergöçmen ve Alanur Çavlin’in koordinatörlüğünde, Armağan Tarım, İsmet Koç, Ali Çağlar, A. Sinan Türkyılmaz, Mehmet Ali Eryurt, Hüseyin Tunç, Onur Alper Kılıç, Pelin Çağatay Seçkiner, Tuğba Adalı ve Ayşe Abbasoğlu Özgören tarafından, 2015’te Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü’nde hazırlandı. Bu kapsamlı araştırmada medyanın, kadınların şiddete karşı geliştirilen mevzuatı ve devletin görev ve sorumluluklarını öğrendikleri bir mecra olduğu ortaya çıktı. Araştırmadan anlaşıldığı üzere, basılı ve sosyal medya, kadınların 6284 Sayılı Kanuna ilişkin bilgileri edindikleri mecralar sıralamasında üçüncü ve dördüncü sırada yer alıyor. Medya kampanyalarının önemini vurgulayan bu bilgi gözden ırak tutulmamalı.

Kutu 19. Aile İçi Şiddet Araştırması İlgili Bölüm

Kadına yönelik şiddet konusundaki farkındalığı artıran kurumların başında medya gelmektedir. Televizyon kanalları öncelikli olmak üzere medya çalışanlarının 6284 Sayılı Kanun konusunda bilgilencmeleri önemlidir. Bu amaçla, kadına yönelik şiddet alanında yapacakları programlarda Kanun ile ilgili doğru bilginin aktarılmasını sağlayacak atölye çalışmaları vb. çalışmalar düzenlenmesi önerilmektedir.

A.2.3. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planları

ASPB bünyesindeki diğer önemli çalışmalar da Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planları’dır. Bu eylem planlarının temel amacı kadına yönelik şiddetin engellenmesi için bir yol haritası belirlemektir. Ulusal eylem planlarında medyanın farkındalık yaratma, toplumun tüm kesimlerini bilinçlendirme konusunda desteğinin önemi vurgulanır ve iş birliğinin önemine değinilir. Üç eylem planı (2008–2013; 2012–2015 ve 2016–2020) da hazırlanan görsel ve işitsel malzemelerin dağıtımını için medya kuruluşlarından yararlanmanın gerekliliğini vurgular. Ayrıca medya çalışanlarına TCE eğitimi verilmesi gereği de planlarda vurgulanır.

A.2.4. Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu

Söz konusu rapor, Kadın–Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK) tarafından hazırlandı ve 2015’te, 717 sıra sayısı ile iki cilt olarak yayınlandı. Rapor, medya ile ilgili daha önce yayınlanmış tüm belgelerin bir araya getirilmesiyle oluşturuldu. Bu raporun en önemli katkısı teknolojik/dijital şiddetin varlığını da kabul etmesidir. Ancak, bu çalışma açısından asıl önemi, Meclis Komisyonu yoluyla konunun ele alınması ve ilgili, sorumlu kuruluşların belirlenmesidir.

Raporun ilk bölümünde medya ve demokrasi ilişkisi, televizyon dizileri, kadına yönelik şiddet gibi konular kuramsal bağlamda tartışılıyor. Daha sonra raporun hazırlanması için çeşitli zamanlarda yapılan alt komisyon toplantılarına davet edilen akademisyenler, medya profesyonelleri ve medya alanındaki meslek örgütleri ve STK temsilcilerinin komisyona aktardıkları görüşler kısa özetler biçiminde sunuluyor. İlerleyen bölümlerde medya ve etik bağlamında farklı ülkelerin düzenlemeleri aktarılıyor. Sonuç ve öneriler kısmıyla rapor tamamlanıyor.

Raporda yer alan öneriler ve görev paylaşımı, birçok kurumu ve örgütü kapsıyor. MEB, Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü (BYEGM), KSGM, RTÜK, TRT ve AA gibi resmî kurumların yanı sıra, medya kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, STK’lar, BM’nin yerel temsilcilikleriyle işbirlikleri de raporda yer alıyor. Belirtilen işbirlikleri, aşağıdaki başlıklar altında toplanıyor:

Eğitim başlığı, sadece medya profesyonelleri, kamu kurumları ve iletişim fakülteleriyle sınırlı tutuluyor. Oysa ilk ve ortaöğretim düzeyinde de farkındalık ve bilinçlendirme eğitimleri gerçekleştirilmesi çok önemli.

Kutu 20. Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Meclis Araştırması Komisyonu Raporu Eğitim Bölümü

1. Tüm kademelerdeki medya profesyonellerine yönelik etik eğitimleri gerçekleştirilmelidir.
2. Yerel medya çalışanlarına yönelik olarak toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet konularında farkındalık kazandırmayı amaçlayan eğitim çalışmalarının sayısı artmalı ve ülke geneline yaygınlaştırılmalıdır.
3. Medya ile ilgili tüm kamu kuruluşlarına yönelik olarak toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve medya konusunda eğitimler gerçekleştirilmelidir.
4. İletişim fakültelerinde toplumsal cinsiyet eşitliği vb. dersler zorunlu olmalıdır.
5. İletişim fakültelerinde eğitim gören öğrencilere yönelik Toplumsal Cinsiyet ve Medya Atölyelerinin sayısı ve yaygınlığı artırılmalıdır.

Medya okuryazarlığı çağımızda öğrenilmesi gereken bir beceri. Ancak medya okuryazarlığı sadece teknik donanımı edinmek ve onu kullanmak demek değil kuşkusuz. Bu becerinin eleştirel bir medya okuryazarlığı bölümünün yaşama geçirilmesi gerekir. Raporun 7. maddesinde, RTÜK'e şikâyet mekanizmasının da öğretilmesinin gerekliliği vurgulanır.

Kutu 21. Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Meclis Araştırması Komisyonu Raporu Medya Okuryazarlığı Bölümü

6. Yetişkin kadın ve kız çocukları için internet ve bilgisayar okuryazarlığını geliştirmek üzere bu alandaki eşitsizliği giderecek kullanım pratiklerini destekleyecek dijital okuryazarlık; tüm vatandaşlar içinse toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirecek medya okuryazarlığı kursları verilmelidir.
7. Medya okuryazarlığı dersinin bütün içeriği toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı hâle getirilmelidir. Dersin formasyon almış iletişim fakültesi mezunları tarafından verilmesi sağlanmalı dersi veren öğretmenlere yönelik toplumsal cinsiyet konusunda atölye çalışmaları gerçekleştirilmelidir. Ders kapsamına RTÜK'e şikâyet mekanizmasının kullanımı eklenmeli; özenetim mekanizmaları daha detaylı anlatılmalıdır.

Araştırmalar için enstitü, vakıf gibi bir kurumların oluşturulması, desteklenmesi ve üniversitelerdeki araştırmaların özendirilmesi için parasal kaynakların bulunması önemlidir. Bunun yanında, üniversitelerdeki kadın çalışmaları ile ilgili bölümlerin ek kadrolarla, parasal desteklerle güçlendirilmesi gerekir.

Kutu 22. Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu Araştırmalar Bölümü

8. Özellikle gazete ve televizyonlar için hem medya içeriğine hem de medyada çalışan kadın profesyonellere yönelik nicel/nitel araştırmaların yapılması ve bu çalışmaların rutin bir biçimde yapılmasının programlanması gerekmektedir.
9. Bilgilendirme faaliyetleri ile hem akademisyenler ve araştırmacıların yapacakları çalışmalarda hem de öğrencilerin yüksek lisans ve doktora tezlerinde izler kitleye yönelik çalışmalara yönelim sağlanmalı ve izler kitleye yönelik çalışmalara destek verilmelidir.
10. Türkiye'de kadın ve medya başta olmak üzere kadına yönelik çalışmaların birbirinden kopuk ilerlemesi ve çalışmalardan haberdar olunamaması sorununu çözmek amacıyla bir online bibliyografya projesi gerçekleştirilmelidir.

Özenetim pratiği önemlidir ancak rekabetçi piyasa koşullarına göre çalışan medya sektörünü özenetim kurallarına uymaya zorlamak, geniş kapsamlı bir yapılanma ve hukukî düzenleme gerektirir. Öneriler arasında bu tür bir hukukî düzenleme daha kapsamlı bir biçimde yer almalı-

dır. Öte yandan, mevzuatın Basın Konseyi’nin kurulduğu dönemin koşullarına ve politik iklimine göre düzenlendiği düşünülmüş ve yenilenmesinin gerekliliği konusunda bir öneri geliştirilmiştir. Bu çok yerinde bir karardır.

Kutu 23. Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu Özdenetim Bölümü

11. Mevcut basın konseyi yeniden yapılandırılmalı, her gazeteye özdenetim yapan bir medya derneğine üye olma zorunluluğu getirilmelidir.
12. Özdenetim mekanizmalarının toplumsal cinsiyet bağlamında denetim yapabilmesi bu özdenetim kanallarının topluma anlatılmasına ilişkin girişimde bulunulmalı.

İçerik sınıflandırma uygulamasında akıllı işaretlere eşitsizlik ve ayrımcılık işareti koymak önemli bir girişimdir. Ama daha başlangıçta bu tür uygulamaları önlemenin yöntemlerini bulmak eşitlik ilkesi için daha uygundur. Yayınların başında yer alan uyarılarla izleme pratiğini engellemek yalnızca erişkin olmayan izleyici grupları için söz konusu olabilir. Bu tutumun ne kadar demokratik olduğu da tartışılabilir. Yukarıda da vurgulandığı gibi cinsiyet ayrımcılığına ilişkin verilen eğitimlerle ayrımcılığı körükleyen metinlerin ortaya çıkmalarını önlemek daha iyi bir yoldur.

Kutu 24. Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu İçerik Sınıflandırma Bölümü

13. Akıllı İşaretler uygulamasında ayrımcılık ya da eşitsizlik işareti yer almalıdır.
14. Türkiye, Avrupa Birliği ülkelerinin desteklediği Pan–Avrupa Oyun Bilgi Sistemi (*Pan-European Game Information* - PEGI) sistemini yasal ya da resmi olarak desteklemelidir. PEGI’nin amacı oyunları yaş sınırlandırmaları ile ayırmak ve bu sayede oyun kullanıcılarını ve ebeveynlerini uyarmaktır. Sistem Nisan 2003 yılında hayata geçmiştir. PEGI sistemi şu anda otuzun üzerinde ülkede kullanılmakta ve temeli bir gidişat koduna dayanmakta, bu gidişat kodu her yayımcının PEGI sistemini sözleşmeli olarak işlettiği bir kural düzeninde oluşmaktadır. Oyun kullanıcılarının yaş gruplarından yola çıkarak PEGI S.A. firması 5 farklı PEGI sınıfı oluşturmuştur: PEGI 3, PEGI 7, PEGI 12, PEGI 16 ve PEGI 18.)
15. Sivil toplum kuruluşları aracılığıyla aileler için televizyon rehberleri ve toplumsal farkındalık artırma çalışmaları yapılmalıdır.

Medya izleme başlığı altında, STK’larla işbirliği yapılmasının gerekliliğin vurgulanması çok yerinde bir karar. Ama izlemenin bağlamı içinde “ailenin korunması” başlığının bulunması, toplumsal cinsiyet eşitliği için bir tehdide dönüşebilir. Ailenin korunması adı altında ev içindeki eşitsizliğin, dahası şiddetin görünmez kılınması akıllarda tutulması gereken bir olgu. Ailenin sürekliliğin temel amaç olması kadının özgürleşmesinin önüne geçebilir. İzlemede tüm bunlar akıllarda tutulmalıdır.

Kutu 25. Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Meclis Araştırması Komisyonu Raporu Medya İzleme Bölümü

16. Türkiye’de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde kurulacak bir Medya İzleme Merkezi ilgili düzenlemeler çerçevesinde medyayı toplumsal cinsiyet eşitliği, ailenin korunması ile kadın, çocuk ve engelli hakları bağlamında etik ilkeler çerçevesinde izlemeli, raporlar hazırlamalıdır. Bu raporları da ilgili sivil toplum kuruluşlarına gönderecek bir ağ oluşturarak kamuoyuna cinsiyetçi hak ihlalleri duyurulmalıdır.

Farkındalık artırma konusuna çok özen göstermek, öğretici olmada ölçüyü iyi tutturmak gerekir.

Kutu 26. Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu Farkındalık Arttırma Bölümü

17. Kadın ve medya konusundaki farkındalığın artırılması amacıyla geniş kapsamlı bir Medya ve Kadın Kampanyası gerçekleştirilmelidir.
18. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet konularında kamu spotu hazırlamak isteyen STK’larla ve bu talepleri değerlendiren RTÜK ile KSGM arasında bir işbirliği kurulmalıdır.
19. Televizyon dizileri için senaryo aşamasından başlayarak belli temaların öne çıkarılması için bir çalışma gerçekleştirilmeli; toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya katkı sağlaması öngörülen diziler desteklenmelidir.
20. Medyada toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik katkı sağlayacağı düşünülen haber, reklam, dizi ve film ‘iyi örnekler’ ödüllendirilmelidir.
21. Önerilerden birçoğunda sorumluluk verilen KSGM’nin uzman personel sayısı artırılmalıdır.

Kamu yayıncılığı da ele alınan bir diğer konudur. Bu alanda özdenetim önerilir.

- TRT bünyesinde eşitliği sağlamaya yönelik bir özdenetim mekanizması kurulmalıdır. Eşitlik Konseyi gibi bir özdenetim yapısı TRT’nin programlarını takip edebilir.

Bunların yanı sıra, raporda yasal değişiklik önerileri de vardır:

- 23. 5187 Sayılı Basın Kanunu’nun, cinsel saldırı, cinayet ve intihar olayları hakkında, haber vermenin sınırlarını aşan ve okuyucuyu bu tür fiillere özendirebilecek nitelikte olan yazı ve resim yayımlayanlara para cezası verilmesini öngören 20. maddesine ayrımcılık başlığı da eklenmeli ve yeniden düzenlenmelidir.
- 24. 5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun’un 8. maddesinin A bendine Türk Ceza Kanunu 216. maddeye atıfta bulunarak “halkın bir kesimini, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak alenen aşağılama” eklenmelidir.

A.2.5. Kadın Hakları ve Ombudsmanlık Çalıştay

Çalıştay, Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK) tarafından düzenlendi. Anayasa’nın 74. maddesi uyarınca, 6328 Sayılı Kanun’la 2012’de kurulan KDK, “idarenin işleyişi ile ilgili şikâyet üzerine, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmakla...” görevlendirilmiştir. Bu çerçevede, KDK, idarenin karar ve eylemlerinden olumsuz etkilenen bireylerin bireysel başvurularına açıktır. Son yıllarda, üzerinde önemle durulan yıldırma (*mobbing*) sorununa karşı bir başvuru birimi olarak da ortaya çıkmaktadır.

Kurumun bu çalışma açısından özel önemi, 2017 yılında, Kadın Hakları ve Ombudsmanlık başlığıyla düzenlediği çalıştaydır. Çalıştaya üniversitelerden, hak temelli sivil toplum örgütlerinden ve sendikalardan temsilcilerle, milletvekilleri katıldı. Çalıştay, kadın ve çocuk hakları ihlallerine karşı katılımcılarla ortak çalışma anlayışı geliştirmek amacıyla düzenlendi.

A.2.6. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Üniversite Çalıştayı

Çalıştay, YÖK’ün, TCE’nin yükseköğretim kurumlarında anaakımlaştırılması yönündeki önemli bir çalışmasıdır. Yaklaşık yetmiş üniversiteden, Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi yöneticilerinin, konu ile ilgili akademisyenlerin, kadın çalışmaları yapan STK ve ilgili sendika temsilcilerinin katılımı ile 7 Mayıs 2015’te Ankara’da gerçekleştirildi. Çalıştayda alınan kararlardan biri, medya ve TCE ilişkisi açısından çok önemli. TCE üzerine duyarlılık geliştirilmesi için üniversitelere ve topluma yönelik çalışmalar (kamu spotları, logo gibi) yapılması gündeme geldi. Ayrıca Yükseköğretim Kurulu’nun diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ortak etkinlikler yapması da önemli bulundu.

Bu karar yaşam bulduğunda, TCE konusunda kamuoyunda farkındalık yaratmak olanaklı olacaktır. TRT, AA, BYEGM gibi, yayıncılık alanında çalışan kamu kurumlarının düzenleyecekleri etkinliklerin ve üniversitelerin hazırlayacağı farkındalık kampanyaların da alana önemli bir katkı getireceği açıktır.

A.2.7. Medya Okuryazarlığı Çalışmaları

Medya okuryazarlığına ilişkin çalışmalar, akademik düzeyde ve MEB ile RTÜK arasındaki işbirliği sonucu başlatılan eğitim programı çerçevesinde değerlendirilmelidir. Ayrıca, medya okuryazarlığı ile ilgili çalışmalar, 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi’nde de yer aldı. Genelgenin D bölümünün 8. maddesinde “izleyiciye medya karşısında ‘farkındalık’ kazandırılması ve bilinçli izleyiciler (öncelikle ebeveynler) oluşturulması konusunda çalışmalar yapılması ve izleyiciye medya okuryazarlığının kazandırılması için eğitim programlarının düzenlenmesi” ifadesi yer alır. Bu, medya okuryazarlığı konusundaki çalışmaların bir devlet politikası olarak benimsendiğinin göstergesidir. KSGM’nin 2008–2012 dönemi Stratejik Planı’nda da konuya yer verdiğini ve hedeflerini belirlediğini biliyoruz. Söz konusu Stratejik Plan’da bu durum şöyle dile getirilir: “2012 yılına kadar medyanın cinsiyetçi söylemine karşı vatandaşların özellikle de gençlerin medya mesajları karşısında daha mesafeli ve donanımlı olmaları için bilinç düzeyinin yükseltileceği hedeflenmiştir”. Bu hedefi gerçekleştirmek için yapılması gerekenler de sıralanmıştır: Medya okuryazarlığının gerekliliği konusunda eğitim programları düzenlenmek, medya okuryazarlığı konusunda yayınlar ve dokümanlar hazırlamak, konuyla ilgili olarak seminer/panel vb. toplantılar düzenlenmek (KSGM, 2007: 67).

Medya okuryazarlığı ile ilgili bir diğer önemli çalışma da 22 Ağustos 2006’da, RTÜK ve MEB arasında imzalanan Öğretim Kurumlarına Medya Okuryazarlığı Dersi Konulmasına Dair İşbirliği Protokolü’dür. Böylece medya okuryazarlığı dersinin müfredatta yer alması için önemli bir adım atıldı. *Medya Okuryazarlığı Dersi Taslak Öğretim Programı ve Öğretmen Kılavuzu*, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı ile RTÜK uzmanları ve iletişim akademisyenlerinden oluşan bir kurul tarafından hazırlandı. Daha sonra, İlköğretim Seçmeli Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı, Talim ve Terbiye Kurulu’nda görüşülerek kabul edildi. 2006–2007 öğretim yılları arasında, Ankara, İstanbul, İzmir, Adana ve Erzurum olmak üzere beş pilot ilde okutulmaya başlanan medya okuryazarlığı dersi, 2007–2008 öğretim yılından itibaren ülke genelindeki ilköğretim okullarının 6, 7 ve 8. sınıflarında seçmeli ders olarak okutulmaya başlandı. Medya okuryazarlığı eğitimini veren öğretmenleri yetiştirmek için 2006–2007 öğretim yılının sonunda Ankara’da üç gün süren bir seminer düzenlendi. Seminere bütün illeri temsilen toplam 103 sosyal bilgiler

öğretmeni katıldı ve 2007–2008 öğretim yılında ders verecek öğretmenlere bu eğitimci aracılığıyla eğitim verildi (Toker, 2010: 68, 78). RTÜK medya okuryazarlığı dersinin zaman içerisinde zorunlu ders olmasını öneriyor.

Medya okuryazarlığı dersinin iletişim fakültesi mezunu öğretmenler tarafından verilmesi de önemle vurgulanıyor. MEB mevzuatına göre, zorunlu ders olmadığı sürece bu derslerin sosyal bilgiler öğretmenlerince verilmesi gerekiyor (Medya İzleme Grubu, 2008: 42).

Medya okuryazarlığı dersinin medyada cinsiyetçilikle mücadelede çok önemli olduğu açık. Bu dersin konuya katkı getirmesi de dersin amaçlarının iyi saptanmasına bağlı. Genellikle sorun “çocuklar şiddete özeniyor mu?” sorusuna indirgeniyor. Konu ayrıntılı olarak uzun soluklu dönemler göz önünde tutularak değerlendirilmelidir. Derste başat değerlerin pekiştirilmemesi, eleştirel bakışın öğretilmesi çok önemlidir (Medya İzleme Grubu, 2008: 33). RTÜK’ün medya okuryazarlığı konusundaki girişimi, Televizyon İzleyici Temsilciliği ve Akıllı İşaretler benzeri kurumacı girişimlerin bir parçası olarak görülebilir (Binark ve Gencel Bek, 2007: 90). Akıllı işaretlerin, “televizyon yayıncılarının, anne babaların ve genelde toplumun, çocukları ve gençleri televizyon yayınlarının olası zararlı etkilerinden koruma sorumluluğunu yerine getirmelerinde onlara yardımcı olmak üzere tasarlandığı” RTÜK tarafından açıklanmıştır. RTÜK’ün, iletişim araçlarının olumsuz etkilerinden bireyleri olanaklar elverdiğince koruma çabası içinde oluşu, çalışmalarında belirleyici oluyor.

İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı’nın önsöz bölümünde “çocukları kitle iletişim araçlarının olumsuz etkilerinden korumanın belki de en etkili yolunun, onlara medya okuryazarlığı becerisi kazandırmak olduğu” (2007:2) belirtilerek yine kurumacı bir anlayış sergilenmiştir. Bununla birlikte, aynı kitabın giriş bölümünde, “yapılan bütün araştırmalar ve bunlar üzerinde yapılan değerlendirmeler; görsel, işitsel ve yazılı medya karşısında savunmasız bir alıcı durumunda bulunan çocukların, ilköğretimden başlayarak medya karşısında bilinçlendirilmelerinin gerekliliğini ortaya koymaktadır” (2007: 4) ifadesiyle, çocukların savunmasız bir alıcı olduğu belirtiliyor. Çocuklar yalnızca medya tüketicisi, izleyicisi olarak konumlandırılmakta ve kendilerine edilgin bir rol biçilmektedir. Oysaki son yıllarda yapılan araştırmalar izleme sürecinin, alınan mesajları etkin bir yorumlama/süzgeçten geçirme ile ilgili bir boyutu olduğuna da dikkat çekiyor (Nalçaoğlu, 2005: 55). İletişim çalışmalarında, etki araştırmalarını yönlendiren ana yöntemsel ilke tüketicilerin “kültürel alıklar” olarak kabul ediyordu. Artık izleyicinin de etkin olarak sürece katıldığı tartışılıyor.

İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı’nda medya okuryazarlığı dersinin amacı “medya karşısında etkiye en açık, en hassas grubu oluşturan çocukların, kitle iletişim araçlarının yapısını, işleyişini öğrenmelerini, kurgulanmış medya içeriğini bilinçli bir şekilde değerlendirmelerini ve eleştirel olarak izlemelerini, özetle medya ile ilgili doğru soruları sorup doğru yanıtları bulabilmelerini sağlamaktır. Diğer bir ifadeyle de amaç şöyle dile getirilir: Medya okuryazarlığı dersi, medyayı doğru okuyan, yaşadığı çevreye duyarlı, ülkesinin sorunlarını bilen, medya mesajlarını akıl süzgecinden geçirebilen bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır” ifadesi yer almıştır (2007: 2).

Tablo 1. Mevzuatın İlişkili Norm Bazında Dökümü

Kanun	İlgili Madde	İlgili Madde Metni	İlişkili Norm
Anayasa	Madde 10	<p>Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.</p> <p>(Ek fıkra: 7/5/2004–5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin hayata geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 12/9/2010–5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. ...</p> <p>Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.</p> <p>Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.</p>	Eşitlik: Aynılık eşitliği Dönüştürücü eşitlik Farklılık eşitliği: Geçici özel önlemler Devletin eşitlik normunu hayata geçirme yükümlülüğü
Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 Sayılı Kanun	Madde 16/3	<p>Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ile ulusal, bölgesel ve yerel yayın yapan özel televizyon kuruluşları ve radyolar, ayda en az doksan dakika kadınların çalışma hayatına katılımı, özellikle kadın ve çocukla ilgili olmak üzere şiddetle mücadele mekanizmaları ve benzeri politikalar konusunda Aile Bakanlığı tarafından hazırlanan ya da hazırlattırılan bilgilendirme materyallerini yayınlamak zorundadır. Bu yayınlar, asgari otuz dakikas 17.00–22.00 saatleri arasında olmak üzere 08.00–22.00 saatleri arasında yapılır ve yayınların kopyaları her ay düzenli olarak RTÜK’e teslim edilir. Bu saatler dışında yapılan yayınlar aylık doksan dakikalık süreye dâhil edilmez. Bu süreler RTÜK tarafından denetlenir. Televizyon kuruluşları ve radyolarda yayınlanacak bilgilendirme materyalleri, Bakanlık birimleri tarafından üniversiteler, ilgili meslek kuruluşları ve STK’ların da görüşleri alınarak hazırlanır.</p>	Eşitlik normu, Farklılık eşitliği, Dönüştürücü eşitlik, Ayrımcılık yasağı normu, Güçlenme normu
Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında 6112 Sayılı Kanun	Madde 8/1 Madde 9/b	<p>Radyo ve televizyon kuruluşları ırk, dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturamaz.</p> <p>b bendi– İrk, dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturamaz.</p> <p>Bu maddeye göre yayınlarda cinsiyet üzerinden kutuplaşma yaratılmayacağı belirtilmiştir.</p> <p>ç bendi– İnsan onuruna ve özel hayatın gizliliğine saygılı olma ilkesine aykırı olamaz, kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliğinde ifadeler içeremez.</p> <p>e bendi– İrk, renk, dil, din, tabiiyet, cinsiyet, engellilik, siyasî ve felsefî düşünce, mezhep ve benzeri nedenlerle ayrımcılık yapan ve bireyleri aşağılayan yayınları içeremez ve teşvik edemez.</p> <p>Yayın hizmetlerinde ticari iletişim</p> <p>b) Cinsiyet, ırk, renk veya etnik köken, tabiiyet, din, felsefi inanç veya siyasî düşünce, engellilik, yaş ve herhangi bir ayrımcılığı içermemek veya teşvik etmemek</p>	Ayrımcılık yasağı normu

Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	Madde 8 Madde 9	<p>b) İrk, dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturamaz.</p> <p>e) İrk, renk, dil, din, tabiiyet, cinsiyet, özürlülük, siyasî ve felsefî düşünce, mezhep ve benzeri nedenlerle ayrımcılık yapan ve bireyleri aşağıılayan yayınları içeremez ve teşvik edemez.</p> <p>n) Müstehcen olamaz. Cinsel duyguları sövmürmeye yönelik, bireyleri cinsel meta olarak gösteren, insan bedenini cinsel tahrik unsuruna indirgeyen, toplumsal hayatta sergilenemeyecek mahrem söz ve davranışlar içeren, toplumda yaşayan bireylerin ar ve utanma duygularını örseleyen ve cinsel isteklerini tahrik ve istismar eder nitelikte olamaz.</p> <p>Aynı maddede (8) doğrudan toplumsal cinsiyet eşitsizliği vurgusu da vardır:</p> <p>s) Toplumsal cinsiyet eşitliğine ters düşen, kadınlara yönelik baskıları teşvik eden, kanıksatan ve kadını istismar eden programlar içeremez. Törenin toplumda kadına karşı bir baskı aracı gibi kullanılmasını teşvik edemez.</p> <p>Benzer ifadeler Yayın Hizmetlerinde Ticari İletişim ile ilgili genel esasları içeren</p> <p>Madde 9b) Cinsiyet, ırk, renk, etnik köken, tabiiyet, din, felsefî inanç veya siyasî düşünce, özürlülük, yaş ve herhangi bir ayrımcılığı içermemeli veya teşvik etmemelidir.</p> <p>Madde 9 d) Kadınların istismarına yönelik olmamalıdır. Tanıtımı yapılan ürün, hizmet veya imajda, kadın bedeni cinsel bir meta olarak kullanılmamalıdır.</p>	Ayrımcılık yasağı normu Eşitlik normu
--	--------------------	---	--

B. İlgili Politikaların Harıtanması: Politika Belgelerinin İnsan Hakları Belgeleriyle Uyumunun Tespiti (Yapısal İzleme)

Tablo 2. Kamu Kurum ve Kuruluşları İzleme

Merkezi Kamu Kurumu /Politika Belgesinin Adı	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
ASPB				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan				√
Eylem Planı				√
ASPB–KSGM				
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008–2013	2008	√		
Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (UDHB)				√
TRT				√
RTÜK		√		
Misyon			√	

Tablo 2. Kamu Kurum ve Kuruluşları İzleme (devam)

Merkezi Kamu Kurumu /Politika Belgesinin Adı	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Vizyon			√	
YÖK		√		
BTK				√
AA				√
BYEGM				√
Misyon			√	
Vizyon			√	
Kültür ve Turizm Bakanlığı				
Misyon			√	
Vizyon			√	
KEFEK				
Misyon		√		
Vizyon		√		
Stratejik Plan				√

Tablo 3. Kamu Kurumlarının Yürüttüğü Projeler

Projenin Adı	Yıl	Projenin Amacı	TCE	
			Var	Yok
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi	2007–2008	İletişim, eğitim ve diğer araçlarla Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmek, Toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmek için Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün kurumsal kapasitesini güçlendirmek, Toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesinin tüm kamu politikalarına dahil edilmesini sağlamak, Merkezi yönetim, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının desteği ve katılımıyla toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili kanunların uygulanmasını desteklemek, AB uygulamaları ve müktesebatına uygun olarak bir Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Kurumu Taslak Modelinin oluşturulmasına katkıda bulunmaktır.	√	
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi	2006–2008	Bu Proje kapsamında, Avrupa Birliği ile uyum sürecinde gerçekleştirilmesi öngörülen siyasi kriterler doğrultusunda, kadınların insan haklarının geliştirilmesine yönelik olarak aile içi şiddetin yok edilmesine dair kurumsal yapıların geliştirilmesi ve güçlendirilmesi hedeflenmiştir.	√	
RTÜK Uygulamalı Medya Okuryazarlığı Eğitimi	2014–2017	Medya okuryazarlığı kapsamında geliştirilen program; özel bir ortaokul çatısı altında ilk kez 2014–2015 yılında kurulan ve 2015–2016, 2016–2017 Eğitim Öğretim yıllarında da devam eden, temsili bir öğrenci internet gazetesidir. Medya Okuryazarlığı Eğitim Uzmanı Cansu Aydemir tarafından tasarlanan proje kapsamında öğrencilerin medya algısına özel olarak geliştirilen bir haber sitesi yapılandırılmış olup (http://gazete.darussafaka.net) söz konusu site üzerinden yürütülecek eğitimde öğrencilere temsili basın kartları verilerek; bilgiye ulaşma, ulaştıkları bilgiyi haber diline dönüştürebilme ve son olarak da söz konusu bilginin doğruluğunu farklı kaynaklardan sorgulayabilmeleri hedeflenmiştir.		√

C. Sivil Toplum Örgütlerinin ve Diğer Kamusal Aktörlerin Kapasitelerinin Haritalanması (Yapısal İzleme)

C.1. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti

Türkiye’de çalışan gazetecilerin hak ve özgürlüklerini korumak ve düzenlemek ile gazetecilik pratiğini etik ilkelere bağlamak amacıyla kurulmuş olan Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC), 1998 tarihli Hak ve Sorumluluk Bildirgesi’ni cemiyet için temel metin olarak kabul eder. Bildirgenin E bendinin 3. maddesi gazetecinin nasıl olması gerektiğini şöyle açıklar: “Gazeteci başta barış, demokrasi ve insan hakları olmak üzere, insanlığın evrensel değerlerini, çok sesliliği, farklılıklara saygıyı savunur. Milliyet, ırk, etnisite, cinsiyet, dil, din, sınıf ve felsefi inanç ayrımcılığı yapmadan tüm ulusların, tüm halkların ve tüm bireylerin haklarını ve saygınlığını tanır. İnsanlar, topluluklar ve uluslar arasında nefreti, düşmanlığı körükleyici yayından kaçınır”. Gazetecinin, şiddetli haklı gösteren, kışkırtan yayın yapamaz.

Cemiyet 2000’li yıllardan bu yana toplumsal cinsiyet eşitliği, kadının medyada temsili ve kadın medya çalışanlarının hakları konusunda daha duyarlı ve etkindir. Cemiyetin kadın komisyonu da vardır. Bu komisyonun hazırladığı *Kadın ve Medya: Toplumsal Cinsiyet Eşitlikçi Haber Kılavuzu*’nun linki Cemiyet’in resmi web sitesinde, ana sayfada yer alır.²

Kitapçıkta özet olarak, kadın gazetecilerin sektörde yaşadıkları ayrımcılık ve şiddet örneklerle anlatılır. Bunun yanında, Cemiyet temel hedefleri arasında şunları sıralar:

- Haber dilinin eşitlikçi hâle getirilmesi
- Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı habercilik yapılması
- Kadının mağdur, suçlu veya magazin unsuru olarak değil, kimliğiyle, başarılarıyla yer alması
- Yıldırma (mobbing) denetleyecek bir sistem geliştirilmesi
- Kadınların yönetici olmalarının önünün açılması

Kitapçıkta yer alan önemli bilgilerden biri, 2012 yılından bu yana, medyada yönetici pozisyonunda çalışan kadınların oranının % 25,4 olduğudur. Aynı verilere göre, gazete ve dergilerde çalışanların % 34,4’ünü kadınlar oluşturmasına karşın, sarı basın kartı sahipliğinde kadın oranı % 21,8’de kalmaktadır.

Günlük haber medyasında yer alan haberlerin geneline bakıldığında ise erkeklerin bu medya metinleri içinde kadınlardan daha fazla yer alabildiği, temsil edildiği ve medyada yer alan kadınlarsa cinsiyetçi bir bakış açısıyla temsil edildikleri görülür.

Bu kitapçıkta, KSGM’nin hazırladığı eylem planına atıfla, “Bu sektörde çalışan kadınların çoğunlukla haberin mutfağında ya da vitrininde yer aldıkları; yazılı basında istihdam edilen kadınların

² <https://tgc.org.tr/bildirgeler/cinsiyet-esitlikci-haber-kilavuzu.html>, erişim tarihi: 25 Ocak 2018

çoğunun haber muhabiri, magazin yazarı ve kadın sayfası yazarı olarak kurumsal hiyerarşinin daha alt kademelerinde yoğunlaştıkları” belirtilmektedir.

Kitapçığın dikkat çeken bir özelliği, şiddet, cinsel saldırı, magazin haberlerinin nasıl yapılması gerektiğinin anlatılıyor olmasıdır. Haber örnekleri üzerinden sorunlar teşhir edilirken, bu sorunların nasıl ortadan kaldırılacağına ilişkin ayrıntılı bilgi verilir.

Dünyadan örneklerde cinsiyetçi medyayla baş etme stratejileri de tartışılmaktadır.

TGC’nin toplumsal cinsiyet eşitliği, ayrımcılık karşıtlığı konusunda yaptığı çalışmalardan bir tanesi de, 2005’te *British Council*³ ve *BBC World Service*⁴ işbirliğiyle başlatılan ve 2006’da TGC’nin de ulusal ortak olarak yer aldığı, Medya ve Toplumsal Katılım Projesi’dir. Bu proje kapsamında yapılan en önemli çalışma, *Medyada Çeşitlilik Kılavuzu* metninin hazırlanmasıdır.

Metnin önsözünde yer alan şu cümleler, AB’ye uyum sürecinde medyanın önemini vurgular:

- Avrupa Birliği’ne uyum sürecindeki beklentilerden birisi de tüm aday ülkelerin toplumsal katılımın sağlanması konusunda Avrupa değerlerini benimsemiş olmalarıdır. Bu değerlerin algılanması, içselleştirilmesi ve buna yönelik iyileştirici bir takım girişimlerin oluşmasında medyanın rolü kaçınılmazdır.

Bu proje kapsamında yürütülen bilimsel araştırmalarda, farklı medya gruplarını temsilen seçilen dört ulusal gazetede bir yıl boyunca yayınlanan haberlerde, farklı toplumsal grupların nasıl temsil edildiği, içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiş ve araştırma sonuçlarına göre, daha dezavantajlı konumda olan grupların temsilinde sorun odakları tespit edilerek konuyla ilgili var olan meslek ilkelerinin geliştirilmesinin gereği ortaya kondu.

Kılavuz hazırlanırken, akademisyen, gazeteci ve STK’lardan temsilcilerle üç ayrı toplantı yapıldı. İlki Çocukların Medyada Temsili’dir. İkinci toplantı Kadınların ve Cinsel Yönelimlerin Medyada Temsili, üçüncü toplantı ise Kültürel Farklılıklar ve Toplumsal Barışın Sağlanmasında Medyanın Rolü başlıklıdır. Bu toplantıların hepsine BBC’den uzmanlar da katılmıştır.

Kılavuzda kadın ve cinsel yönelim başlığı altında hedefler de sıralanmıştır:

3 Türkiye ve İngiltere arası kültürel ilişkileri geliştirmek amacıyla 1940 yılında kurulmuştur. Kültür ve eğitim alanlarında çalışmaları ve destek programları vardır.

4 BBC’nin uluslararası yayın servisi. Yirmi dokuz dilde radyo ve televizyon haberleri, konuşma ve tartışmalar yayınlamaktadır.

Kutu 27. Medyada Çeşitlilik Kılavuzu Kadın ve Cinsel Yönelim Başlığı

Medya sahip olduğu güç ile toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üreten bir araç olmak yerine, toplumsal cinsiyet eşitliğini gerçekleştirmek hedefine katkıda bulunmak için önemli bir mücadele alanı ve aracına dönüşmelidir. Bu doğrultuda medya kuruluşları, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama konusunda bugüne kadar sürdürülen iyi niyetli çabaları daha ileri boyutlara taşıyarak, ulusal ve uluslararası düzenlemelerde ifadesini bulan cinsiyetler arası eşitlik idealini hayata geçirmek için alanına giren sorumlulukları büyük bir özen içinde yerine getirmeyi görev bilmelidir.

Bu bağlamda, medya kuruluşları ve medya çalışanları, cinsiyet ve cinsel yönelim farklılığına dayalı ayrımcılıkla mücadele etmeyi hedef olarak benimsemelidir.

Hemen ardından da TCE konusunda medya kuruluşlarına düşen görevler sıralanmıştır:

Kutu 28. Medyada Çeşitlilik Kılavuzu Medya Kuruluşlarına Düşen Görevler

Medya kuruluşları, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama konusunda ulusal ve uluslararası hedeflerden yola çıkarak, toplumsal cinsiyet duyarlılığıyla kendine özgü öz denetim politikaları ve kurum içi izleme mekanizmaları oluşturarak bunları kamuoyuna duyurmalıdır. Bu mekanizmalar medya içeriğinde toplumsal cinsiyet eşitliği sağlama hedefinden sapmalar söz konusu olduğunda öneri geliştirebilecek danışma organlarını da içermelidir. Çalışanların toplumsal cinsiyet duyarlılığını arttırmayı hedefleyen kurum içi eğitim programları oluşturulmalı, ayrıca kurum dışı programlara katılım da teşvik edilmelidir.

Toplumda cinsiyet ve cinsel yönelim ayrımcılığı ve diğer içerikler yoluyla topluma yansıtılması bütün medya kuruluşlarının öncelik verdiği bir konu olmalıdır.

Çalışanlar, her türlü olay ve olguyu toplumsal cinsiyet eşitliği açısından irdelemeye yönlendirilmelidirler.

Medya kuruluşlarındaki istihdam sürecinde ve medya çalışanlarının meslek örgütlerindeki temsilinde farklı cinsiyetlerdeki çalışanlara eşit olanaklar sağlanmalıdır.

Bu çerçevede çalışanlar arasında kadınların sayısının artmasına önem ve öncelik verilmelidir. Eşit işe eşit ücret ilkesi farklı cinsiyetlerdeki medya çalışanları açısından geçerli kılınmalıdır. Yönetim kademesindeki kadınların da yükselmesine olanak tanınmalıdır. Kadınlar ve cinsel yönelimleri farklı olanların işyerinde ayrımcılık ve tacize uğramalarını önleyici politika ve mekanizmalar oluşturulmalıdır.

Şiddetin haberleştirilmesinde, meşrulaştırma olmamalı; sansasyon ve mizah malzemesi yapılmamalı; mağdurun kimliği gizli tutulmalı; cinsel yönelimleri nedeniyle şiddete uğrayanların onurları korunmalı; küçük düşürücü fotoğraflar kullanılmamalı; özendirici bir tavır olmamalı; şiddete karşı yardım hatlarının iletişim bilgilerine yer verilmelidir.

C.2. Basın Konseyi

Basın Konseyi basın meslek ilkelerini belirlediği ve uyguladığı için çok önemlidir. Basın Meslek İlkeleri bölümündeki ilk ilke şudur: “Yayınlarda hiç kimse; ırkı, cinsiyeti, yaşı, sağlığı, bedensel özürlü, sosyal düzeyi ve dini inançları nedeniyle kınanamaz, aşağılanamaz”. Bu açıkça ayrımcılık karşıtı bir düzenlemedir.

13. madde ise, “şiddet ve zorbalığı özendirici, insani değerleri incitici yayın yapmaktan sakınmayı” ifadesini içerir. Bu madde, yine kadına karşı şiddetin medya yoluyla özendirilmesi ve doğallaştırılmasını engellediği için önemlidir.

C.3. Türkiye Gazeteciler Sendikası

Tüm meslek örgütleri arasında TGS, toplumsal cinsiyet eşitliği alanında en etkin çalışan örgüt-

tür. Ayrıca kadınların sorunları ile birlikte LGBTİ’lerin sorunlarını da ele alır. 2013 yılında cinsiyet “kimliği” ibaresi TGS Tüzüğü’ne girdi. TGS Kadın Komisyonu’nun girişimiyle, Türk-İş içinde cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığına karşı adım atan ilk sendika TGS’dir. 2013 yılındaki genel kurulda sendika tüzüğü şu şekilde değiştirildi:

“TGS dil, din, mezhep, ırk, renk, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim, felsefi inanç ve siyasal düşünce ayrımı yapmadan işçilerin sınıf bilinci ve emeğin çıkarları doğrultusunda bütünleşmesi için mücadele eder. (...) TGS, cinsiyet eşitliğine dayalı demokrasinin inşası için evde ve çalışma hayatının her alanında, örgütlü olduğu işyerlerinde, sendikanın iç işleyişinde, sendika yönetiminde, sendikal çalışmalarda, toplu sözleşmelerde kadın-erkek eşitliğini esas alır, bunların gereğini yerine getirir.”

Tüzükteki yetki ve faaliyetler başlıklı 3. maddeye ise, şunlar eklendi:

“Çocuk işçiliğinin önlenmesi için mücadele etmek; kadın, genç, yaşlı, engelli, göçmen ve LGBTİ işçilerin sorunlarının çözüme ulaştırılması için çaba sarf etmek, ayrımcılığa uğrayan bu işçilerin sorunlarının çözüme ulaştırılmasını sağlamak için pozitif ayrımcı önlemler alıp hayata geçirilmesini sağlamak, dünya ve ülke sorunlarına, çalışma hayatına, ayrımcılığa uğrayan işçilerin (kadın, genç, yaşlı, engelli, LGBTİ, göçmen) kendilerine özgü sorunlarına ve sendikal çalışmalara ilişkin bilimsel araştırmalar yapmak, bunun için komisyonlar kurmak.”

Bunların yanı sıra, tüzüğüne “kadının beyanı esastır” ilkesini koyan ikinci işçi sendikası da TGS’dir.

Sendikanın Kadın ve LGBTİ Komisyonu vardır. Resmî web sitesinde ise Kadın-LGBTİ başlığıyla bir linke yer verilir. Linkte, kadın gazetecilere yönelik tehditler, hapis cezaları, davalar konu edilirken, sendikaya üye kadın gazetecilerin hazırladıkları *Namlunun Ucunda Gazeteciler/Savaş Bölgelerinde Görev Yapan Kadın Gazeteciler Anlatıyor* (TGS, 2016) başlıklı bir de kitapçık yer alır. Bu kitapçıkta, Güney Doğu’da çatışma bölgesinde görev yapmış kadın gazetecilerin yaşadıkları sorunları ele alınır. Bu kitapçık meslek örgütünde yapılan ve tek araştırmancının verilerini sunar. On kadın gazeteciyle yapılan görüşmelerde, gazeteciler, cinsiyet kimliklerinden kaynaklanan taciz, şiddet ve ayrımcılık olaylarını anlatırlar. Yaşanan şiddet olayları nedeniyle psikolojik sorunlar yaşadıklarını, gazeteci olmalarına karşın olayları takip etmelerinin engellendiğini, gözetiltiler, tutuklamalar ve davalarla mücadele ettiklerini belirtirler.

Komisyonun önemli faaliyetlerinden biri de, medyanın eril, cinsiyetçi dilini değiştirmek için “Kendimizden Başlıyoruz” başlığıyla yaptıkları atölyedir. Atölyeye, yirmi kadın ve LGBTİ gazeteci katıldı. Atölyede örnek medya metinleri üzerine eleştirel bir tartışma yürütüldü ve olumlu örnekler geliştirildi. Atölye bir tür hizmet içi eğitim olarak da nitelendirilebilir. Böylesi bir atölyeyi diğer meslek örgütlerinde pek göremediğimiz için bu çalışmayı çok önemli buluyoruz.

Sendikanın Kadın ve LGBTİ Komisyonu, benzer ulusal ve uluslararası örgütlerle işbirliği içinde olmayı ve ortak çalışmalar yapmayı önemser. Kaos GL ve Pembe Hayat Derneği’nin birlikte düzenledikleri “Nefret Etme!” projesi, medyada nefret söylemine odaklanan çok önemli bir projedir.

C.4. Parlamento Muhabirleri Derneği

Parlamento Muhabirleri Derneği’nin (PMD) web sayfasında, Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (*International Federation of Journalists* - UGF) bildirgesine yer verilir: “Gazeteci, iletişim araçları ile arttırılan ayrımcılığın tehlikesinin farkında olmalıdır ve toplumsal, ulusal, siyasal ve diğer görüşlere, din, dil, ırk, cinsiyete dayalı ayrımcılığa olanak sağlanmasından kaçınmalıdır”.

Dernek, yukarıda alıntılanan TGC’nin Hak ve Sorumluluk Bildirgesini temel alan çalışmalar yapar. Bunun yanında, *Gazetecinin Doğru Davranış Kuralları* metni de örgüt politikasını belirler. Bu metinde, “Kimlik veya Özel durum” başlığı altında, “açık kamu yararı olmadıkça ve olayla doğrudan ilgisi, bağlantısı bulunmadıkça, bir insanın davranışı veya işlediği suç, onun ırkına, milliyetine, dinine, cinsiyetine, cinsel eğilimine, hastalığına veya fiziksel zihinsel özürülü olup olmamasına dayandırılmamalıdır. Kişinin bu özel durumu, alay hakaret, önyargı konusu yapılmamalıdır” ifadesi yer alır.

Kuralların cinsel saldırılar bölümünde altında ise “Cinsel saldırı mağdurlarının fotoğrafları, görüntüleri ve kimlikleri, açık kamu yararı olmadıkça yayınlanmamalıdır” ifadesi yer alır.

C.5. IPS İletişim Vakfı: Bağımsız İletişim Ağı

1993 yılında ana–akım medya dışında, özellikle cinsiyet eşitliğine duyarlılığı geliştirmek ve nefret söylemine karşı farkındalık yaratmak üzere IPS İletişim Vakfınca geliştirilen Bağımsız İletişim Ağı (BİA/ bianet.org) kurulmuştur. Bu kurumun rapor konusu ile ilgili alanlarda çok sayıda çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmalara şunlar örnek olarak verilebilir:

- Yerel habercilere, toplumsal cinsiyet duyarlılığının ve farkındalığının da dâhil olduğu eğitim programları vermek.
- İnsan Hakları Haberciliği, Kadın Odaklı Habercilik, Toplumsal Cinsiyet Odaklı Habercilik gibi başlıklarda kitaplar yayımlamak ve konferanslar düzenlemek.
- Medyanın cinsiyetçi ve ayrımcı dilini ortaya çıkarmak için medya izleme ve raporlama faaliyetleri yapmak.

C.6. Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği

Dernek, LGBTİ haklarını korumak ve her alanda eşit temsil sağlamak üzere 2005’te kurulmuştur. Süreli yayınlar çıkaran, atölyeler ve akademik toplantılar da düzenleyen Kaos GL’nin medya içeriği ve alternatif medya alanında çok sayıda çalışması vardır. Son dokuz yıldır, yıllık medya izlemesi yapan dernek, bu takibi düzenli olarak raporlaştırmaktadır. 2016’dan bu yana ise “Yerel Gey ve Lezbiyen Muhabir Ağı” projesini yürütmüş ve bu projede, eşitlik ve hak temelli bir muhabirlik eğitimi alan, Türkiye’nin her yerinden yerel gazetecilerin katılımıyla alternatif bir eşcinsel medya yaratmayı amaçlamıştır.

Kadın odaklı bir STK olan Uçan Süpürge ve LGBTİ haklarını savunmak için kurulmuş olan bir başka örgüt Kaos GL’nin medyada cinsiyetçiliği odaklanan izlemeleri, Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliği ve medya ilişkisini sergileyen ve var olan durumu düzeltmek için öneriler getiren etkinliklerdir. Uçan Süpürge, *Uçan Haber* adlı yayınıyla yıllarca medya izlemesi yapmıştır. KAOS GL ise uzun yıllardır LGBTİ’lerin medyada yer alış biçimlerini izlemekte ve düzenli olarak raporlar hazırlamaktadır.⁵

C.7. Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği

KİH–YÇ, TCE ve kadının insan hakları konularında geniş bir kitleye hitap eden basılı ve görsel–işitsel kaynak oluşturmaya dönük bir yayın politikası izlemekte ve *Mor Bülten* adlı bir yayın çıkarmaktadır.

C.8. Pembe Hayat Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transseksüel veya Travesti Dayanışma Derneği

2006’da kurulmuş olup medyada karşılaşılan homofobi, transfobi ve nefret suçları, şiddetin meşrulaştırılması gibi durumlar, derneğin mücadele ettiği/edeceği konu başlıkları arasındadır.

Tüzüğü’nün V bendinde ise, “Dernekler Yasası’nda belirlenmiş kurallara uygun olarak yurt içinde ve yurt dışında ruh sağlığı, cinsel sağlık, eğitim, insan hakları, hukuk, aile, medya–iletişim, sosyal hizmet, çalışma hayatı alanında çalışan dernek, sendika, vakıf ve kurumlarla işbirliği yapmak ve ortak amaçlar doğrultusunda eşgüdümlü çalışmalar yapmak” ibaresi yer alır.

Derneğin bu amaçlara ulaşabilmek için dergi, bülten, broşür yayımlayacağı, web sayfası tasarlayacağı da tüzükte yer alır.

Derneğin bildirgesinde, “Medyada Ayrımcılığa, Nefret Söylemine, Sansüre Son Verilmeli!” başlığı altında, transfobi ile mücadelenin öne çıktığı talepler de yer alır.

Pembe Hayat ayrıca, Türkiye’nin ilk LGBTİ filmleri festivali olan KuirFest’i de düzenlemektedir. Bağımsız bir festival olan KuirFest, homofobi karşıtlığı ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık kazandırmak bakımından da önemlidir.

C.9. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu

Kadın cinayetlerini durdurmak ve kadınların şiddetten korunmasını sağlamak için çalışan bir kurum olduğunu açıklayan platformun özerk bir yapısı vardır. Platform öncelikle yaşam hakkı olmak üzere her tür kadın hakları ihlallerine karşı mücadele eder. Şiddet mağduru kadınlara

⁵ Raporların isim ve web adresleri şöyledir:

2016 Medya İzleme Raporu: <http://www.kaosgldernegi.org/yayindetay.php?id=156> Erişim tarihi 23 Ocak 2018

2015 Medya İzleme Raporu: <http://www.kaosgldernegi.org/yayindetay.php?id=155>Erişim tarihi 23 Ocak 2018

2014 Medya İzleme Raporu: <http://www.kaosgldernegi.org/yayindetay.php?id=104>Erişim tarihi 23 Ocak 2018

hukukî ve psikolojik destek sağlar ve zaman zaman şiddet davalarında müdahil olur. Bunun yanında, kadına yönelik şiddet konusunda farkındalık sağlanması için kampanyalar düzenler. Farkındalık etkinlikleri arasında medya takibi yapmak da vardır. Medya takibi kadına karşı şiddeti meşrulaştıran ve cinsiyetçi, şiddete teşvik eden dili yeniden üreten haberler üzerinden yapılır. Sonuçlar web sitesinde paylaşılır.

C.10. Cinsomedyya.Org

cinsomedyya.org kendisini medyadaki cinsiyetçiliği teşhir etmek ve okurlarını da bu çabaya dâhil etmek amacıyla kurulmuş cinsiyetçilik karşıtı bir mücadele platformu olarak sunar. 2014 Mart ayından bu yana etkin durumdadır. Televizyon, sinema, internet mecralarında yer alan yazılı ve görsel materyalleri takip ederek, ayrımcılık, hak ihlalleri ve cinsiyet eşitsizliklerini teşhir ediyorlar. Site, içerik oluştururken takipçilerini de içeriğe katkıda bulunmaya davet eden interaktif bir oluşumdur. Medya içeriklerini takip etmenin yanında, medyada cinsiyet eşitliği konusunda yapılmış akademik çalışmalar ve kampanyaları da duyuruyor.

C.11. Kadınların Medya İzleme Grubu: MEDİZ

MEDİZ, yirmi üç kadın örgütünün desteğiyle, medyada cinsiyetçiliğe karşı bir tepki olarak kuruldu. Grubun sekretaryasını Filmmor Kadın Kooperatifi yürütmüştür. Kurumun medya destekçileri ise *Elle*, *BirGün*, *Elele*, *www.alternatif.istanbul.net*, *NTV*, *CNN Türk*, *Cumhuriyet*, *Hürriyet*, *Sabah*, *Tempo* ve Medya Takip Merkezi’dir. MEDİZ ayrıca, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Filmmor, Friedrich Ebert Vakfı ve KİKF tarafından da desteklenmektedir. Kuruluş metninde, ekibin amacı şöyle açıklanmaktadır:

“Medya, artan teşhir, magazinleştirme, cinsiyetçi önyargıları yineleme, şiddetin magazinleştirilmesi, erotikleştirilmesi ve pornografi üretimi aracılığıyla tüm kadınların bedensel, zihinsel ve duygusal bütünlüğüne zarar vermektedir. Böyle davranarak, kadınların insan haklarını ihlâl ettiği gibi, kadınlara yönelik işlenen suçların artmasında etken olmakta ve mevcut cinsiyetçi söylemi sürekli yeniden üretmektedir. Sonuç olarak, bu ihlâllerden hem kadınlar, hem de tüm toplum zarar görmektedir. Bizler, medya eliyle yapılan hak ihlallerine ve kadınlara karşı işlenen şiddet suçlarının teşvik edilmesine dur demek, bu ayrımcılığı sonlandırmak üzere kadınlar, kadın grupları ve kurumları bir araya gelerek Medya İzleme Grubu’nu oluşturduk. Medya İzleme Grubu olarak, öncelikle, tüm medya kurum ve mensuplarını ve ilgili tüm birimleri bu ihlâllerden vazgeçme konusunda duyarlı ve sorumlu olmaya davet ediyor, ihlâllerin takipçisi olacağımızı duyuruyoruz”.

MEDİZ kuruluş metninde, “kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri sonucu yaşadığı her tür şiddet ve ayrımcılık sadece kadınların değil tüm toplumun sorunu” diyerek, medyanın hem üretim süreçlerine, hem de ürünler aracılığıyla neden olduğu hak ihlallerine dikkat çeker.

“Medyada Kadınların İnsan Hakları İhlallerine Son!” başlıklı bir basın açıklamasıyla kuruluşunu duyuran MEDİZ, medyada, kadınların insan haklarına yönelik ihlâllerin aşağıdaki biçimlerde gerçekleştiğini vurguladı:

- Kullandığı cinsiyetçi haber, sunum dili ve görsel malzeme ile
- Özel hayatı teşhir ederek/özel hayatın dokunulmazlığını ihlâl ederek ve kadınların özgürlük alanını kısıtlayarak
- Tecavüz gibi cinsel suçlara ve şiddete maruz kalanları cinsiyetçi yargılar eşliğinde kendi kurduğu sanık sandalyesine çıkararak, tecavüz ya da şiddete maruz kalanın ahlâkını, yaşam biçimini sorgulamaya kalkarak yani suçluyu ya da suçu değil, tam tersine suçla maruz kalan kadını cinsiyetçi ön kabullerle yargılayarak
- Kadınları ve kadınlara yönelik işlenen suçları magazinleştirerek ve bu suçları erotik, pornografik röntgenciliği besleyecek şekilde reyting/izlenirlik malzemesine dönüştürerek
- Haberlerde, yorumlarda kadınlara yer vermeyerek, hayatın tüm alanlarında yok sayarak
- Kadınlara yönelik şiddet ve cinsiyetçilik söz konusu olduğunda kendi iç denetim ve eğitim mekanizmalarını hemen hiç işletmeyerek
- Değişik alanlara ve kadınlara dair konuları işlerken, kendi alanında yıllardır mücadele veren, önemli bir bilgi ve deneyim birikimine sahip kadınları ve kadın örgütlerini muhatap almayarak, görüşlerine başvurmuyarak.

MEDİZ, medya televizyon ve radyo kanallarını, günlük gazeteler ve internet sitelerini, medyada kadınlara yönelik hak ihlâllerini, ayrımcılık ve cinsiyetçi kalıpları izliyor. “Medya nasıl cinsiyetçi olmaz?” sorusuna yanıt bulmak amacıyla, “Medyada Cinsiyetçiliğe Son!” Kampanyasını başlattı. Kampanyanın amacı, kadınların cinsiyetlerinden ötürü ayrımcılığa uğramadıkları bir medya yaratılmasına, medyada bağımsız ve bütünlüklü bir biçimde temsil edilmesine, yaşamın her alanındaki varlıklarının anımsanmasına, yönetici pozisyonlarda kadınlara da yer açılmasına, cinsiyetçi olmayan bir medya etiği oluşturulmasına katkıda bulunmak olarak açıklandı. Kampanyanın hedefleri ise, aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

- Medyada kadının insan hakları ihlâllerini teşhirine ve kadınların, cinsiyetlerinden ötürü ayrımcılığa uğramadıkları medya oluşturulmasına,
- Medyada kadınların kurban, zavallı mağdur, cinsel nesne, kutsal ana, namus simgesi, vb. geleneksel roller çerçevesinde, erkeklere bağımlı olarak sunulmasının engellenmesine,
- Magazin ve 3. sayfa gibi alanların dışında kalan siyaset, ekonomi, uluslararası ilişkiler, vb. konularda kadınların yok sayılmasına son verilmesine,
- Kadının medyada çeşitli beceri, uzmanlık ve yönleriyle; dengeli biçimde temsil edilmesinin teşvik edilmesine,
- Neredeyse tamamen erkeklerin egemen oldukları tepeler (yönetim kadroları) ve köşelerde (köşe yazıları, yorumlar, yönlendirici görüş alanları) kadınlara yer açılmasına,
- Tüm muhataplarla birlikte müzakere edilmiş cinsiyetçi olmayan bir medya etiği oluşturu-

rulmasına katkıda bulunarak, medyada cinsiyetçiliğe son verilmesi için değiştirici/dönüştürücü bir rol oynamayı amaçlamaktadır.

Kampanya sırasında, *Medyada Kadının Temsil Biçimleri Araştırması* da yapıldı ve araştırmanın sonuçları 3–4 Mayıs 2008 tarihinde Bilgi Üniversitesi Kampüsü’nde düzenlenen “Cinsiyetçi Olmayan Bir Medya İçin” konferansında paylaşıldı.

C.12. Uçan Süpürge

Uçan Süpürge, kadın kuruluşları ve kadın hareketine duyarlı kişiler arasındaki iletişim, işbirliği ve dayanışmayı arttırmak, deneyimleri genç kuşaklara aktarmak, ulusal ve uluslararası bir iletişim ağı oluşturmak amacıyla 1996 yılında kuruldu. Temel amacı, kadın örgütleri arasındaki iletişim, eşgüdüm ve işbirliğini geliştirmektir. Bu temel amaçla birlikte, toplumda toplumsal cinsiyet ayrımcılığı üzerine duyarlılık yaratmayı ve bu konuya ilişkin farkındalık yaratmayı; kadınların güçlenmesini etkileyecek kampanyalar ve etkinlikler düzenlemeyi de amaç edinir.

Uçan Süpürge ilk yıllarından bu yana bölge toplantıları düzenleyerek birçok kadın kuruluşunu bir araya getirdi, bu kuruluşlar arasındaki iletişimi güçlendirdi. Kurumlar kenetlendikçe kalıcı işlerin ortaya çıkması kolaylaştı. Uçan Süpürge’nin bu çalışma açısından önemi, daha etkin olduğu ilk döneminde yaptığı yerel muhabir eğitimi çalışmaları ve *Uçan Haber* adlı alternatif süreli yayınıdır. Bu yayın aracılığıyla ve raporlarla medya izlemesi de yapılmıştır.

C.13. Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği

Dernek, 2009– 2013 yılları arasında Cinsel Şiddete Karşı Kadın Platformu’nda yürütülen çalışmalardan, aktivistlerin deneyim, araştırma ve yazılarından beslenerek bugünkü halini aldı. Feminist, LGBTİQA+, ekoloji ve hayvan özgürlüğü hareketlerinde, çocuk ve göçmen hakları örgütlenmelerinde ve bu alanlardaki platformlarda aktif olarak yer alan derneğin medya alanında da çalışmaları vardır. *Cinsel Şiddet Alanında Hak Temelli Habercilik*, alanda bir ilk niteliğindedir.⁶

Tablo 4. Kadın Örgütleri İzleme Raporu

STK	Hak temelli izleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTİ’yi içermesi**	
	Var	Yok				Var	Yok
KİH-YÇ	√		CEDAW 4. 5. Dönem Birleştirilmiş Türkiye Gölge Raporu	2005	CEDAW’ın genel izlemesi	√	
IPS İletişim Vakfı	√		Erkek Şiddeti Çetelesi			√	
IPS İletişim Vakfı	√		Hak Haberciliği Temelli İzleme	2005		√	

⁶ <http://cinselsiddetlemucadele.org/dilimizi-donusturuyoruz>/Erişim tarihi 22 Ocak 2018.

Tablo 5. LGBTİ Örgütleri İzleme Raporu

STK	Hak temelli İzleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve Kadını içermesi***	
	Var	Yok				Var	Yok
KaosGL	√		Ayrımcılık Yasağı ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Raporu	2017	TİHEK Kanunu	İzleme Raporu	

Tablo 6. Hak Temelli Örgütler İzleme Raporu

STK adı	Hak temelli İzleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	TCE Duyarlılığı	
	Var	Yok				Var	Yok
Türkiye Gazeteciler Sendikası	√		Namlunun Ucundaki Gazeteciler	2016	Güneydoğu Bölgesi’nde çalışan kadın gazetecilerin maruz kaldıkları hak ihlalleri ve şiddetin izlenip raporlaştırılması	√	

Tablo 7. Medya Alandaki STK’ların Yönetim Yapısı

2017 verileri	Ekip		
	STK Adı	Kadın Sayı	Erkek Sayı
Cinsomedy	2	2	%50
Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	---	---	---
Kadının İnsan Hakları ve Yeni Çözümler Derneği	8	0	%100
Pembe Hayat	---	---	---
Çağdaş Gazeteciler Derneği	7	20	%30
IPS İletişim Vakfı	13	12	%50
Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği	---	---	---
Kadınların Medya İzleme Grubu	---	---	---
Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği	5	4	%50
Türkiye Gazeteciler Cemiyeti	3	8	%30
Uçan Süpürge	---	---	---
Basın Konseyi	4	3	%60
Parlamento Muhabirleri Derneği	8	6	%60
Türkiye Gazeteciler Sendikası	3	11	%25

IV. Gösterge ve Veri Kaynakları

A. GÖSTERGE KAYNAKLARININ HARİTALANMASI

TCE’nin çeşitli karma göstergelerle izlenmesi, izleme/takip, hesap verebilirlik ve cinsiyet eşitsizliğine yönelik verilerle çalışma standartları açısından önemlidir. Ayrıca karma göstergeler hem ülkelerin siyasi karar alıcılara ve politika oluşturucularına hem de sivil toplum kuruluşlarına çalışmalarında yol göstermektedir. Bu bölümde çok boyutlu bir şekilde, bir başka ifadeyle, alt göstergeleri de kapsar biçimde, TCE ile ilişkili uluslararası endeksler ele alınacaktır.

BM, bünyesindeki birçok farklı programla, toplumsal yaşamın çeşitli boyutlarına ilişkin endeks geliştiren önemli uluslararası kuruluşların başında gelmektedir. Küresel düzeyde ülkelerin insani gelişme düzeyini açıklayan kapsamlı bir gösterge seti, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (*United Nations Development Programme – UNDP*) tarafından hazırlanmakta ve İnsani Gelişme Raporları (*Human Development Reports – İGR*) başlığıyla yayınlanmaktadır. BM–İnsani Gelişme Endeksi (*United Nations Human Development Index – BM–İGE*), uzun ve sağlıklı bir yaşam, bilgi, yaşam standardı boyutlarını içerir. BM–İGE’nin alt göstergeleri ise, yetişkin okur–yazarlık oranı, okullaşma oranı, satın alma gücü, doğumda beklenen yaşam süresi olarak sıralanır. 2015 verileriyle bakıldığında, Türkiye’nin BM–İGE değeri 0,767 olarak açıklanmıştır. Aşağıdaki tablodan da takip edilebileceği üzere bu değer ile Türkiye yüksek insani gelişme kategorisindeki ülkeler arasında yer almıştır. Endekslenen toplam 188 ülke bazında bakıldığında Türkiye insani gelişme sıralamasında 71. sıradadır.

Tablo 8. BM–İGE Verilerine Göre Ülkelerin Sıralaması (2015)

Çok Yüksek İnsani Gelişme Kategorisindeki Ülkeler	Yüksek İnsani Gelişme Kategorisindeki Ülkeler
1- Norveç	52- Belarus
2- Avustralya	52- Umman
2- İsviçre	54- Barbados
4- Almanya	54- Uruguay
5- Danimarka	56- Bulgaristan
5- Singapur	56- Kazakistan
7- Hollanda	71- Türkiye
8- İrlanda	188- Orta Afrika Cumhuriyeti
9- İzlanda	-----

Kaynak: BM İnsani Gelişme Raporu (2016) (Özet Versiyon) s: 22-23

http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/human-development-report-20161.html

İGR, insani gelişmeyi daha kapsamlı biçimde ölçmek için, dört ayrı, ek göstergesi daha kapsamaktadır. Bunlar arasında, bu çalışma açısından önemli olan göstergeler: Toplumsal Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi (BM–TCDGE) ve Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (BM–TCEE) olarak belirtilebilir. BM–TCDGE, kadın ve erkek İGE değerlerini karşılaştıran bir endekstir. BM–

TCEE ise kadın güçlenmesini vurgulayan endekstir. Yine 2015 yılına ait verilere bakıldığında, Türkiye’nin TCDGE değeri 0,908, TCEE değeri ise: 0,328 olarak açıklanmıştır. Buna göre, Türkiye BM–TCEE sıralamasında, 2015 yılında 69. sırada yer almıştır (BM İnsani Gelişme Raporu, 2016: 23).

Aşağıdaki tabloda, çeşitli ülkelerin BM–TCEE sıralaması gösterilmektedir. Tabloya, BM–İGE verileriyle karşılaştırma yapılabilmesi için BM–İGE verileri aktarılan ülkeler dâhil edilmiştir.

Tablo 9.BM–TCEE Verilerine Göre Ülkelerin Sıralaması (2015)

TCEE Verilerine Göre Sıralama	TCEE Verilerine Göre Sıralama
6- Norveç	32- Belarus
24- Avustralya	54- Umman
1- İsviçre	59- Barbados
9- Almanya	55- Uruguay
2- Danimarka	45- Bulgaristan
11- Singapur	42- Kazakistan
3- Hollanda	69- Türkiye
26- İrlanda	149- Orta Afrika Cumhuriyeti
5- İzlanda	-----

Kaynak: BM İnsani Gelişme Raporu (2016) (Özet Versiyon) s: 22-23

http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/human-development-report-20161.html

Dikkate alınması gereken bir diğer gösterge seti ise Dünya Ekonomik Forumu (*World Economic Forum – DEF*) tarafından hazırlanmaktadır. Küresel Cinsiyet Uçurumu (*The Global Gender Gap Report*) başlıklı rapor, 2006 yılından bu yana yayınlanıyor. Rapor, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini, ekonomik katılım, eğitim, yaşamı sürdürme, sağlık, siyasi güçlenme gibi boyutlarda ele alıyor. Raporda kullanılan alt göstergeler ise, işgücüne katılım, aynı iş için alınan ücretin kadın–erkek karşılaştırması, profesyonel ve teknik bazı işkollarında kadın erkek istihdam oranı şeklinde belirtilebilir. 2017’de yayınlanan rapor bazında bakıldığında, Türkiye bir önceki yıla oranla 1 sıra daha gerileyerek 131. sırada yer almıştır. 144 ülkenin değerlendirildiği raporda, en az cinsiyet uçurumuna sahip ülke ise İzlanda olarak açıklanmıştır. 2015 yılında 115 ülke temel alınarak yapılan sıralamada Türkiye 115. sırada, 2016’da ise toplam 144 ülke arasında 130. sırada yer almıştır. Ekonomik katılım ve fırsatlar, eğitimsel kazanım, sağlık ve yaşam süresi, siyasi güçlenme alt göstergeleri temel alındığında 2017 yılı verileri aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 10. Dünya Ekonomik Forumu Küresel Cinsiyet Uçurumu Verileri (2017)

Ülke	Küresel Endeks	Ekonomik Katılım ve fırsatlar Alt-Endeksi	Eğitimsel Kazanım Alt-Endeksi	Sağlık ve Yaşam Süresi Alt-Endeksi	Siyasi Güçlenme Alt-Endeksi
İzlanda	1	14	57	114	1
Norveç	2	8	38	80	4
Finlandiya	3	16	1	46	5
Ruanda	4	7	113	1	3
İsveç	5	12	37	112	8
Nikaragua	6	54	34	1	2
Slovenya	7	13	1	1	11
İrlanda	8	50	1	96	6
Yeni Zelanda	9	23	43	115	12
Filipinler	10	25	1	36	13
Fransa	11	64	1	54	9
Almanya	12	43	98	70	10
Katar	130	122	33	127	143
Türkiye	131	128	101	59	118
Pakistan	143	143	136	140	95
Yemen	144	141	141	119	144

Kaynak: WEF, Global Gender Gap Report (2017) s: 10-11
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2017.pdf

Medya alanına ilişkin özel olarak geliştirilmiş bir endeks yoktur. Ancak uluslararası kuruluşlar tarafından yayınlanan TCE ile ilişkili istatistikler ve de yine uluslararası kuruluşlar tarafından medya alanına ilişkin yayınlanan istatistikler mevcuttur. Aşağıdaki bölümde öncelikle TCE ile ilişkili belli başlı istatistikler aktarılacak daha sonra da medya alanına ilişkin istatistikler sunulacaktır.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (*Organisation for Economic Co-operation and Development* OECD) tarafından yayınlanan Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri, eğitim, istihdam, girişimcilik, sağlık ve kalkınma alanlarında toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine ilişkin veri sağlar. Doğrudan medya alanı ile ilgili veri yoktur ancak istihdam ile ilgili verilerden kimileri medya endüstrisi için de geçerlidir. Bunlar cinsiyete göre işgücüne katılma oranı, cinsiyete göre yönetici olarak çalışanların toplam istihdamdaki payı, cinsiyete göre halka açık en büyük şirketlerin yönetim kurulu üyeliği ve istihdamın toplam sektör ve cinsiyete göre dağılımı olarak belirtilebilir.

Dünya Bankası (*World Bank – DB*) Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri ise, demografi, eğitim, sağlık, ekonomik fırsatlara erişim, kamusal yaşam ve karar alma mekanizması konularını kapsayan cinsiyete göre ayrılmış verileri içerir.

Uluslararası düzeyde, medyada, toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamındaki istatistiklere ise ağırlıklı olarak meslek örgütlerinin ve sendikaların verilerinden ulaşılır. UGF medyada cinsiyet eşitsizliğine ilişkin veri yayınlayan kuruluşlardan bir tanesidir. Kurumun, cinsiyet eşitsizliği portalı altında yayınlanan verileri Uluslararası Haber Güvenliği Enstitüsü verilerine dayanır. Buna

göre medyada çalışan kadınların yarısından fazlası iş yerinde cinsel tacize uğramakta yarısına yakın bir kısmı da fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. UGF verilerine göre medyada çalışan kadınların %65’i iş yerinde gözdağı, tehdit ve tacizle karşılaşmaktadır.

Gazetecileri Koruma Komitesi (*Committee to Protect Journalists - GKK*) de benzer şekilde kadına yönelik şiddet bağlamında medyada cinsiyet eşitsizliği ile ilişkili verileri yayınlar. Komite’nin 2015 Şubat tarihli çalışmasında dikkat çekici bir veri vardır: Ankete katılan kadın gazetecilerin %95’i uğradıkları tacizin ve tehdidin en çok internet dolayımıyla gerçekleştiğini belirtmektedir.

Tablo 11. İlgili Endekslerin Listesi

Endeks	Üreten Kuruluş	Veri Kaynağı	Bileşenleri	Güncellenme Süresi
BM-TCDFE	İGR, UNDP	Birleşmiş Milletler Ekonomik ve sosyal ilişkiler Departmanı (United Nations Department of Economic and Social Affairs- UNDESA) DB, Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization- ILO)	Uzun sağlıklı yaşam	İki yıllık
			Eğitim	Yıllık
			Hayat standardı	Yıllık
Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi	DEF	ILO, İşgücü Piyasası Temel Göstergeleri (Key Indicators of the Labour Market- IPTG), DEF, Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization - DSÖ), Parlamentolar Arası Birlik (Inter-Parliamentary Union - PAB), DEF	Ekonomik katılım ve fırsatlar, Eğitim, sağlık, siyasi güçlenme	Yıllık
BM-TCEE	İGR, UNDP	BM, UNDESA, ILO	Üreme sağlığı	İki yıllık
			Güçlenme	Yıllık
			Emek piyasası	Yıllık

B. İlgili Verilerin Haritalanması

Aşağıdaki tabloda, ulusal kaynaklar ve medya alanına ilişkin kaynakların listesi aktarılmıştır.

Tablo 12. Ulusal Kaynaklar ve Medya Alanına İlişkin Kaynaklar

Veri Kaynağı	Veri Konusu	Erişim	Varsa Eksik veriler
Ulusal Düzeyde Veri Sağlayan Kaynaklar			
TÜİK	Her düzeyde eğitim	www.tuik.gov.tr	
TÜİK	İstihdam	www.tuik.gov.tr	
YÖK Bilgi Yönetimi Sistemi	Yüksek Öğretim Kurulu verileri, akademisyen sayıları	https://istatistik.yok.gov.tr/	
TİHEK	yıldırma (mobbing) şikayet başvurusu yapan kişi sayısı	---	---
KEFEK	yıldırma (mobbing) şikayet başvurusu yapan kişi sayısı	---	---
Alana Özgü Kaynaklar			
MEB	Medya okuryazarlığı	www.meb.gov.tr	- Dersi alan kadın erkek öğrenci sayısı/oranı
YÖK Bilgi Yönetimi Sistemi	İletişim Fakülteleri akademisyen sayıları	https://istatistik.yok.gov.tr/	- Kayıtlı kadın-erkek öğrenci oranı - Akademik personel kadın erkek oranı - TCE ilişkili ders, program vb. sayısı - Yükseköğretim kurumlarında idari görevlerde bulunan kadın erkek akademisyen sayısı/oranı
TÜİK	Yazılı Medya İstatistikleri	http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24673	- Görsel işitsel medya istatistikleri - Medyanın farklı sektörlerindeki ve pozisyonlarındaki kadın erkek oranı/sayısı
TÜİK	Hane halkı bilişim teknolojileri sahiplik ve kullanımı	http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028#	
BYEGM	Yıllık faaliyet raporları	http://www.byegm.gov.tr/turkce/raporlar	Hizmet içi eğitim programlarına katılan kadın ver erkek personel sayısı/oranı
BYEGM	Basın Kartı Sayısı	http://www.byegm.gov.tr/turkce/basin-karti	- Basın kartı sahibi kadın erkek sayısı/oranı
RTÜK	Akıllı işaretler	https://www.rtukisaretler.gov.tr/AlsaretlerPublic/home	
RTÜK	Yıllık faaliyet raporları	https://www.rtuk.gov.tr/faaliyet-raporlari/3696/890/yillik-faaliyet-raporlari.html	

Tablo 12. Ulusal Kaynaklar ve Medya Alanına İlişkin Kaynaklar (devam)

Veri Kaynağı	Veri Konusu	Erişim	Varsa Eksik veriler
TRT	Yıllık faaliyet raporları	http://www.trt.net.tr/ Kurumsal/BasiliYayinlar.aspx	
BTK	Yıllık faaliyet raporları	https://www.btk.gov.tr/tr-TR/ Sayfalar/Faaliyet-Raporlari	Hizmet içi eğitim programlarına katılan kadın ve erkek personel sayısı/oranı

V. Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalanması: Medya

Medyada TCE’ye ilişkin istihdam temelli göstergeler önemlidir ve bu konuda Türkiye bağlamında sınırlı veri vardır. TÜİK aracılığıyla ulaşılan bu veriler elektronik medyayı kapsamaz.

Türkiye’de basılı medya ürünleri, yıllar içinde azaldı ve bu durum istihdama da yansdı. Bunun en önemli nedeni de yazılı medya ürün sayısındaki ve baskı sayısındaki azalmadır. Gazete ve dergi sayısı, 2016 yılında, 2015 yılına göre %7,9 azalarak, altı bin iki yüz altmış beş olmuştur. Gazete ve dergilerin baskı sayısı ise 2016 yılında 2015 yılına göre %20 azaldı. 2016 yılında yayımlanan gazete ve dergilerin yıllık toplam baskı sayısı bir milyar yedi yüz beş iki yüz yirmi beş bin olarak açıklanmıştır (TÜİK Yazılı Medya İstatistikleri, 2016).

Tablo 13. Yıllara Göre Gazete ve Dergi Sayısı

	Gazete Sayısı	Dergi Sayısı
2012	3004	4105
2013	3100	4058
2014	2944	4176
2015	2731	4071
2016	2527	3738

Kaynak: TÜİK Yazılı Medya İstatistikleri, (2016).
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24673>

Ayrıca basılı medyada istihdam düzeyinde cinsiyete göre eşitsizlik vardır. TÜİK basılı medya istatistiklerine 2015 ve 2016 temelinde bakıldığında aradaki fark neredeyse %50 oranındadır. Medya alanındaki düzenleyici kurumlarda ve devlete bağlı yayıncılık kuruluşlarında istihdam edilen personelin cinsiyete göre dağılımında da eşitsizlik vardır. Bu kurumlarda çalışan kadınların sayısı erkeklerin sayısının yarısıdır.

Tablo 14. Kasım 2016 İtibariyle Yazılı Basında Çalışan Kadın Erkek Sayısı

	Toplam	Yayın Bölümü	Basım ve Dağıtım Bölümü
2015	58.162	46.362	11.800
2016	50.493	40.586	9.907
Kadın 2015	18.345	16.021	2.324
Kadın 2016	17.863	15.704	2.159
Erkek 2015	39.817	30.341	9.476
Erkek 2016	32.630	24.882	7.748

Kaynak: TÜİK Yazılı Medya İstatistikleri, Eğitim Durumu Verileri (2016).
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24673>

Tablo 15. Düzenleyici Kurullardaki ve Devlete Bağlı Medya Kuruluşlarındaki Personelin Cinsiyete Göre Dağılımı*

Kurum Adı	Kadın Personel Sayısı	Erkek Personel Sayısı	Kadın Personel Oranı (%)	Erkek Personel Oranı (%)
BTK	178	355	33	67
BYEGM	284	394	42	58
RTÜK	132	252	34	66
TRT	2144	5038	30	70
AA	----	----	----	----

Tablo, kurumların yıllık faaliyet raporlarından hareketle hazırlanmıştır.

*TRT verileri 31 Aralık 2014 tarihine aittir. Kurum bu tarihten sonra 2015’te de yıllık faaliyet raporu yayınlamıştır ancak bu raporda personelin cinsiyete göre dağılımı belirtilmemiştir. BTK, BYEGM ve RTÜK verileri 2016 tarihlidir.

Kadınların medyadaki konumlarına ilişkin bir başka çalışma ise “Haber Kim Yapıyor?” portalı tarafından yapılmıştır. *Küresel Medya İzleme Projesi* başlıklı çalışması, Türkiye’ye ilişkin veriler de içerir. Çalışmanın 2015 yılında yapılan son biçimindeki verilere göre Türkiye’de gazetecilerin %83’ü erkek %17’si de kadındır. Mecralar temel alınarak dağılıma bakıldığında ise basılı yayınlarda çalışan kadın gazeteci oranı %20, televizyon kanallarında çalışan kadın gazeteci oranı ise %16 olarak açıklanmıştır. Gazetecilerin haber ürettikleri alana göre dağılımına bakıldığında ise kadın gazetecilerin ekonomi haberciliği alanındaki oranı %25, sağlık haberciliği alanındaki oranı %44, toplumsal ve yasal konulara ilişkin habercilik alanındaki oranı %18, magazin haberciliği alanındaki oranı ise %20 olarak ifade edilmiştir. Suç ve şiddet haberciliği (polis muhabirliği) ise kadın gazetecilerin en az görev aldığı alandır. Buna göre, Türkiye’de bu alanda çalışan kadın gazeteci oranı %6’dır (Haber Kim Yapıyor Portalı, 2015).

Türkiye’de bilgisayar ve internet kullanımı temel alındığında da kadınlarla erkekler arasında eşitsizlik bulunmaktadır. Bu veri, medya okuryazarlığı oranını, özellikle de yeni iletişim teknolojilerinin kullanımı için gereken medya okuryazarlığını takip etmek bakımından önemlidir. Bu konuda, kadınlarla erkekler arasında bir sayısal uçurum olduğunu söylemek olanaklıdır. Aşağıdaki tablodan da takip edilebileceği üzere, hane halkı temel alındığında kadınların internet kullanımı 2017’de %58,1’dir. Aynı veri, erkekler için, %75.1 olarak açıklanmıştır.

Tablo 16. Hane halkı Bazında Bilgisayar ve İnternet Kullanımı Cinsiyete Göre Dağılım (%)

	Bilgisayar Kullanım		İnternet Kullanım	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2012	38,5	59,0	37,0	58,1
2013	39,8	60,2	38,7	59,3
2014	44,3	62,7	44,1	63,5
2015	45,6	64,0	46,1	65,8
2016	45,9	64,1	51,9	70,5
2017	47,7	65,7	58,7	75,1

Kaynak: TÜİK Hane halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması
http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028#

Türkiye’de, medyada TCE haritalanması bağlamında önemli olan bir diğer veri de Türkiye’de kadınların medyada nasıl ve ne kadar temsil edildiğidir. Bu konuda veri içeren çalışmalardan bir tanesi Medya Takip Merkezi (MTM) tarafından yapılan araştırmadır. Bu araştırmanın sonuçlarına, ancak raporun medyaya yansıdığı kadarıyla ulaşılabilmektedir. Aşağıdaki tabloda aktarılan veriler kadınların medyadaki temsilini erkeklerle karşılaştırma açısından önemlidir. Yalnızca sayısal verilerden yola çıkarak haber içeriklerine ilişkin yorum yapmak sınırlı olmakla birlikte tablodaki verilere göre, kadınları konu eden haberlerin istihdam konusundan sonra en fazla sığınmaevleri ile ilgili olması dikkate değerdir. Sığınmaevlerine ilişkin haberlerin, kadınların uğradıkları şiddetten kaçışlarının hikâyesi ile bağlantılı olduğunu söylemek olanaklıdır. Bunun yanı sıra, söz konusu haberlerin, sığınmaevleri kuran yerel yönetim birimleri ve kamu kuruluşlarının faaliyetlerine dair haberleri de kapsadığı tahmin edilebilir. Kadın-erkek eşitliğini, kadının statüsünü ve dernekleşme etkinliklerini konu eden haber sayısı birbirine yakın görünmektedir. Bu haberlerin içeriği bilinmediği için olumlu ya da olumsuz bir yorum yapmak mümkün değildir. Ancak, kadın cinayeti haberlerinin, diğer haberlerle karşılaştırıldığında en düşük sayıda olması, bu konudaki duyarsızlığı açıkça ortaya koyuyor.

Tablo 17. Medyada Kadınlarla İlişkili Haber/Yazı Sayısı (2011)

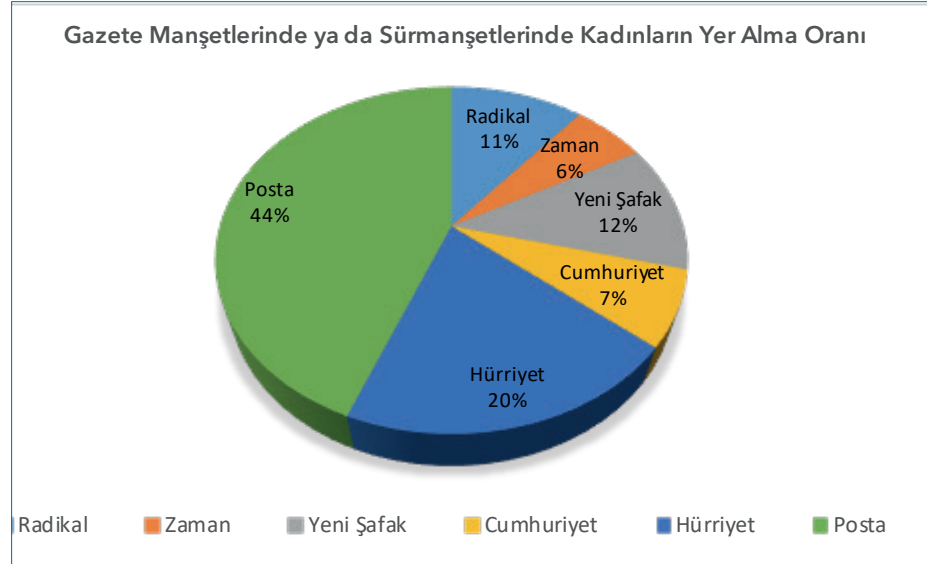
2011 yılında içinde kadın adı geçen haber sayısı	1.058.229
Kadınlara, TV kanallarında ayrılan süre	Yaklaşık 750 saat
Kadın cinayeti haber/yazı sayısı	1.137
Kadın hakları haber/yazı sayısı	2.415
Kadın erkek eşitliği haber/yazı sayısı	3.953
Kadın sığınmaevleri haber/yazı sayısı	4.648
Kadın dernekleri haber/yazı sayısı	3.438
Kadın statüsü haber/yazı sayısı	3.226

Kaynak: <https://m.bianet.org/bianet/medya/136830-kadin-haberlerinde-artist>

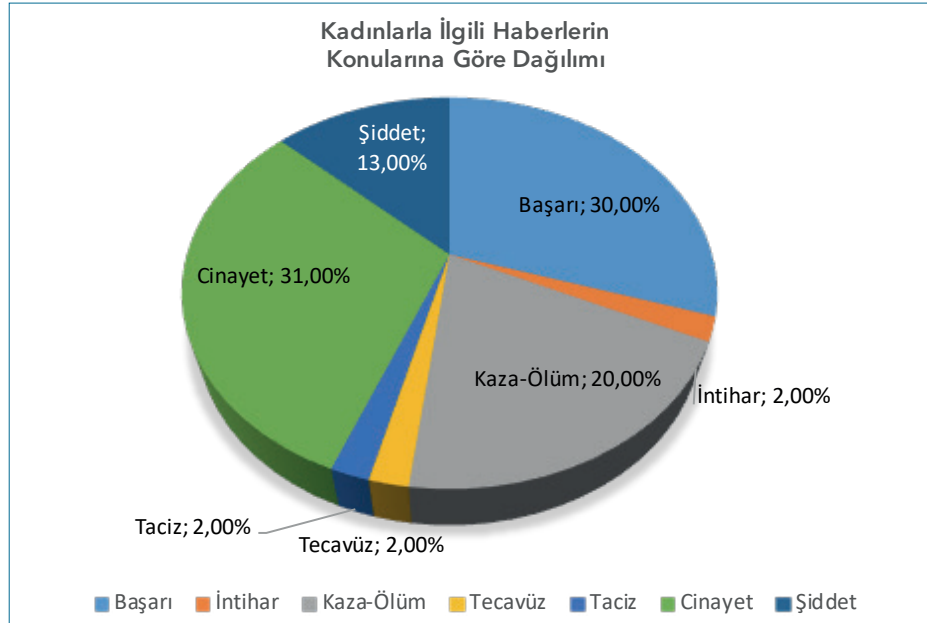
Aynı konuda yapılan bir diğer çalışma ise, MTM araştırmasından daha detaylı ve fazla veri sunmaktadır. Aynur Köse (2011) tarafından 2010’da yapılan araştırmada, toplam 2190 gazete nüshası taranmıştır ve bunların %18’inde kadınların manşette ya da sürmanşette yer alabildiği açıklanmıştır (2011: 405).

Köse’nin araştırmasının bir diğer verisi de gazetelerde, kadınları konu eden haberlerin oranıdır. Buna göre, kadınlarla ilgili haberlerin %70’i şiddet içerikli olmuştur. Kadınların başarıları ile ilgili haber oranı ise, %30’da kalmıştır (2011: 406).

Şekil 1. Gazete Manşetlerinde ya da Sürmanşetlerinde Kadınların Yer Alma Oranı

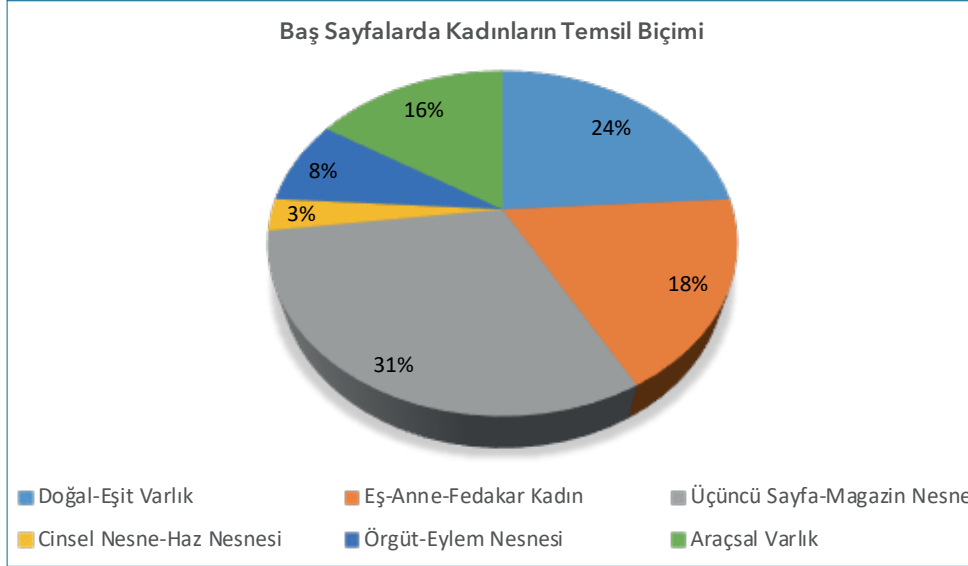

Şekil 2. Kadınlarla İlgili Haberlerin Konularına Göre Dağılımı

Köse'nin araştırması kadınların medyada hangi söylemlerle, nasıl temsil edildiğine yönelik verileri sunar. Bu araştırmaya göre, kadınlar medyada cinsiyetçi bir söylem ile yer alıyorlar (Köse, 2011: 408).

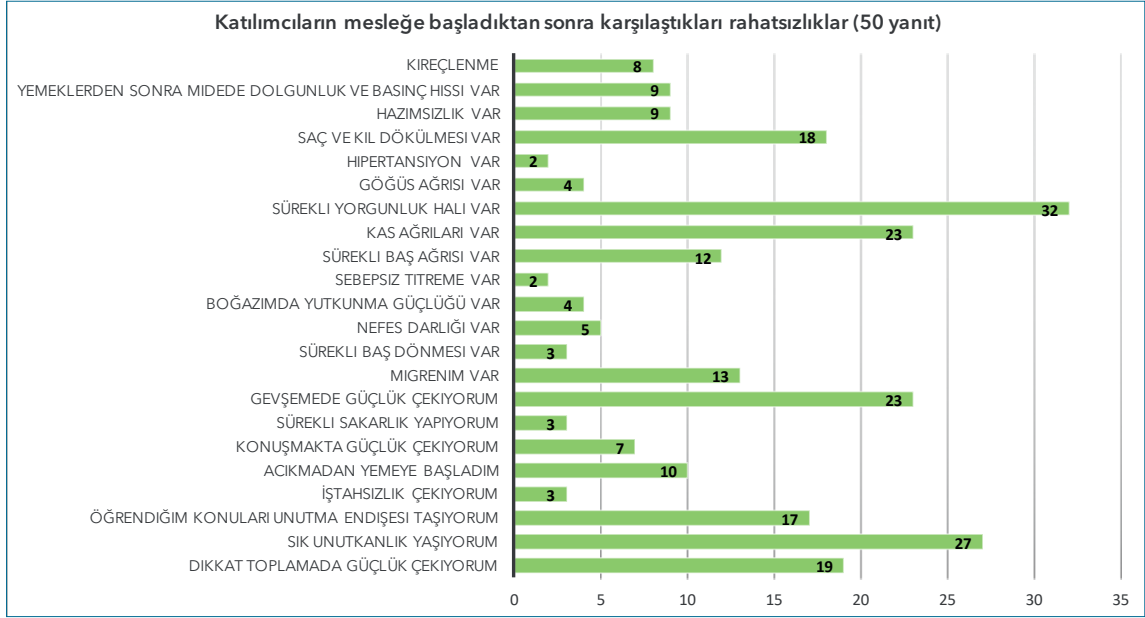
Şekil 3. Baş Sayfalarda Kadınların Temsil Biçimi

Türkiye’de, medyada TCE haritalanması bağlamında önemli olan bir diğer veri de medyada kadınların karar alma mekanizmalarında yer alıp almadığıdır. *Bianet.org*’da yayınlanan ve otuz ulusal gazeteyi kapsayan 2014 tarihli araştırmanın verilerine göre 2014’te gazetelerin künyelerindeki adlar iki yüz yetmiş dokuz kişi olarak açıklanmıştır. Bunlardan elli üç tanesi kadın, iki yüz yirmi altı tanesi ise erkektir. Oransal olarak bakıldığında gazete künyelerinin %19’unun kadın, %81’inin erkek olduğu görülmüştür. Benzer bir eşitsizlik genel yayın yönetmenleri düzeyinde de bulunur. Toplam otuz genel yayın yönetmeninden yalnızca üç tanesi kadındır. Oransal olarak bakıldığında kadınlar genel yayın yönetmenliği pozisyonunda %10 oranında yer alıyorlar. Yalnızca internet üzerinden yayın yapan kuruluşlara bakıldığında ise bu oranlar umut verici bir düzeyde değişmektedir. Çalışmada incelenen on üç kuruluşun genel yayın yönetmenlerine bakıldığında, kadınların oranı yaklaşık % 31’dir. Bu kuruluşların künyelerinde, toplam yüz on beş isim yer almıştır ve bunların %41’i kadındır (Tahaoglu, 2014).

Türkiye’de, medyada TCE haritalanması bağlamında önemli olan bir başka konu da medya çalışanlarının çalışma koşullarına ilişkin verilerdir. Bu tür verileri içeren araştırmalar sınırlıdır. Stres düzeyine ilişkin veriler kadın gazetecilerle sınırlı olmamakla birlikte, mesleki deformasyonun yarattığı sorunların ortaya konulması bakımından önemlidir ve bu sorunların, iş-özel hayat dengesini sağlamakta güçlük çeken kadın çalışanları daha fazla etkileme potansiyeli olduğunu söylemek olanaklıdır.

Şekil 4. Gazetecilerin Stres Düzeyi

TCE perspektifinin meslek eğitiminin içeriğindeki ağırlığı da Türkiye’de, medyada TCE haritalanması bağlamında önemli olan bir başka veridir. Bu konudaki verilerden bir tanesi, iletişim eğitimi verilen fakültelerde TCE ile ilgili derslerin bulunup bulunmadığıdır. Aşağıdaki tablodan da takip edilebileceği üzere, Türkiye’de yükseköğretim düzeyinde iletişim eğitiminde TCE perspektifinin olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 18. İletişim Fakültelerinde Verilen TCE ve Hak Temelli Dersler Listesi

Dersler	Sayı
Toplumsal Cinsiyet ve Medya (lisans)	8
Ayrımcılığa Karşı Dersler (lisans)	2
Gazetecilik Etiği ve Toplumsal Sorumluluk (yüksek lisans)	1
Basın Etiği (lisans)	21
Hak Haberciliği (yüksek lisans)	2
Kadın Medya Siyaset (yüksek lisans)	1
Medyada Ayrımcılık Söylemleri (yüksek lisans)	1
Sinemada Kadın Temsilleri (yüksek lisans)	1
Kitlesel İletişimde Sosyal Sorumluluk Kampanyaları (lisans)	1
Medya Okuryazarlığı (lisans)	21
Toplumsal Cinsiyet ve İletişim (lisans)	3
Yeni Medya Okuryazarlığı (lisans)	3
Medya ve İnsan Hakları (lisans)	4
İnsan Hakları Gazeteciliği Tekniği (lisans)	1

Medya ve Cinsiyetçilik (doktora)	1
Medya ve Ayrımcılık (lisans)	1
Kadın, Medya, Siyaset (yüksek lisans)	1
İnsan Hakları Bağlamında Kitle İletişimi (doktora)	1
İnsan Hakları ve Medya (doktora)	2
Feminist Sinema (lisans)	1
Toplumsal Duyarlılık (lisans)	1
Sosyal Sorumluluk Uygulamaları (lisans)	1
İletişim Süreçleri: Cinsiyet, Irk, Kültürel Kimlik (yüksek lisans)	1
Toplumsal Cinsiyet Politikaları ve Medya (yüksek lisans)	1
Toplumsal Bilinç ve Etik Değerler (lisans)	1
Toplumsal Cinsiyet, Medya ve Siyaset (yüksek lisans)	1
Alternatif Medya ve Hak Haberciliği (lisans)	1
Hak Haberciliği (lisans)	2
Barış Gazeteciliği (lisans)	2
Yeni Medyada Etik (lisans)	1
Ayrımcılık ve Medya (lisans)	1
Görsel Metinlerde Stereotip Analizi (yüksek lisans)	1
Medyada Toplumsal Cinsiyet Temsilleri (yüksek lisans)	1
Medya ve Kadın (lisans)	2
Kadın Anlatıları (yüksek lisans)	1
Erkeklik Kültürleri (yüksek lisans)	1
Toplumsal Cinsiyet ve Dil (yüksek lisans)	1
Cinsiyet Rejimleri ve Kültür (yüksek lisans)	1
İnsan Hakları Gazeteciliği (lisans)	2
İnsan Hakları (lisans)	1
Yeni Medya İçin Teknik Beceriler (lisans)	1
Medya, Çeşitlilik, Ayrımcılık (lisans)	1
Sinemada Kadın (lisans)	1
Barış ve Hak Haberciliği (lisans)	1
Dijital Okur-Yazarlık (lisans)	1
İnsan Hakları, Demokrasi ve Medya (lisans)	1
Kaynak: İletişim fakültelerinin internet siteleri taranarak hazırlanmıştır.	

Meslek eğitiminde TCE’ne ilişkin bir diğer veri de fakültelerde TCE ile ilgili düzenlenen etkinliklerdir. Özellikle iletişim fakülteleri çeşitli kampanyalar ve atölye çalışmalarıyla meslek eğitiminde TCE’ye ilişkin bakış açısı ve farkındalığı gündeme getiriyorlar. Aşağıdaki tabloda çeşitli iletişim fakültelerinde yapılan atölyeler ve çalışmalardan aktarıldı.

Tablo 19. Çeşitli İletişim Fakültelerinde Düzenlenen TCE Atölyeleri

Düzenlendiği Kurum	Başlığı/Konusu	Tarih
Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi	Kadına Yönelik Şiddet ve Medya Atölyesi	2010
Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi	Toplumsal Cinsiyet ve Medya Atölyesi	2008
Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi	Toplumsal Cinsiyet ve Medya Atölyesi	2008
Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi-Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Toplumsal Cinsiyet ve Medya Atölyesi	2012
Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi-Başkent Üniversitesi Kurumsal İletişim Koordinatörlüğü	Toplumsal Cinsiyet Farkındalık Atölyesi	2017

Kaynak: İletişim fakültelerinin internet siteleri taranarak hazırlanmıştır.

Türkiye’de meslek eğitimi ve TCE ile ilişkili diğer veriler ise iletişim eğitimini yükseköğretim düzeyinde veren kurumlardaki personelin cinsiyete göre dağılımı ve kadınların fakülte yönetim kademelerinde yer alma oranıdır. Yükseköğretim düzeyinde iletişim eğitiminde, kadın-erkek akademik personel dağılımına ilişkin en yakın tarihli ve güvenilir veri, YÖK tarafından sunulan Yükseköğretim Bilgi Yönetimi Sistemi veri tabanından elde edilebiliyor.⁷ Aşağıdaki tabloda da gösterildiği üzere, iletişim fakültelerinde kadın-erkek akademik personel sayısında dengeli bir dağılım olduğunu söylemek olanaklıdır. Benzer bir durum kadınların fakülte yönetim kademelerinde yer almasına ilişkin verilere bakıldığında da karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 20. İletişim Fakülteleri Akademik Personel Sayısı

Birim Adı	Akademik Personel Sayısı		
	Erkek	Kadın	Toplam
Abant İzzet Baysal Üniversitesi/İletişim Fakültesi	10	12	22
Adnan Menderes Üniversitesi/İletişim Fakültesi	15	12	27
Akdeniz Üniversitesi/İletişim Fakültesi	15	16	31
Aksaray Üniversitesi/İletişim Fakültesi	10	3	13
Anadolu Üniversitesi/İletişim Bilimleri Fakültesi	51	45	96
Ankara Üniversitesi/İletişim Fakültesi	23	36	59
Atatürk Üniversitesi/İletişim Fakültesi	21	17	38
Bahçeşehir Üniversitesi/İletişim Fakültesi	20	25	45
Başkent Üniversitesi/İletişim Fakültesi	11	21	32
Beykent Üniversitesi/İletişim Fakültesi	9	17	26
Bozok Üniversitesi/İletişim Fakültesi	17	10	27
Bursa Teknik Üniversitesi/İletişim Fakültesi	6	3	9
Bülent Ecevit Üniversitesi/İletişim Fakültesi	7	11	18
Cumhuriyet Üniversitesi/İletişim Fakültesi	17	7	24
Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi/İletişim Fakültesi	7	5	12

⁷ Yükseköğretim Bilgi Yönetimi Sistemi veri tabanından elde edilen verilerin sayfadan çekildiği güne ait olduğu sistem tarafından belirtilmektedir. Dolayısıyla iletişim fakültelerindeki akademik personel sayısını ve cinsiyete göre dağılımını gösteren tablo, 16 Ocak 2018 tarihli verileri içermektedir.

Tablo 20. İletişim Fakülteleri Akademik Personel Sayısı (devam)

Birim Adı	Akademik Personel Sayısı		
	Erkek	Kadın	Toplam
Çukurova Üniversitesi/İletişim Fakültesi	14	16	30
Dicle Üniversitesi/İletişim Fakültesi	3	3	6
Doğu Akdeniz Üniversitesi/İletişim Fakültesi	29	28	57
Ege Üniversitesi/İletişim Fakültesi	19	60	79
Erciyes Üniversitesi/İletişim Fakültesi	34	11	45
Fırat Üniversitesi/İletişim Fakültesi	18	9	27
Galatasaray Üniversitesi/İletişim Fakültesi	10	22	32
Gazi Üniversitesi/İletişim Fakültesi	38	29	67
Gaziantep Üniversitesi/İletişim Fakültesi	10	5	15
Giresun Üniversitesi/Tirebolu İletişim Fakültesi	13	14	27
Girne Amerikan Üniversitesi/İletişim Fakültesi	4	9	13
Gümüşhane Üniversitesi/İletişim Fakültesi	19	11	30
Hacettepe Üniversitesi/İletişim Fakültesi	11	21	32
Hasan Kalyoncu Üniversitesi/İletişim Fakültesi	3	6	9
İbn Haldun Üniversitesi/İletişim Fakültesi	6	0	6
İnönü Üniversitesi/İletişim Fakültesi	16	9	25
İstanbul Arel Üniversitesi/İletişim Fakültesi	10	16	26
İstanbul Aydın Üniversitesi/İletişim Fakültesi	17	16	33
İstanbul Bilgi Üniversitesi/İletişim Fakültesi	27	35	63
İstanbul Medipol Üniversitesi/İletişim Fakültesi	10	11	21
İstanbul Şehir Üniversitesi/İletişim Fakültesi	4	7	11
İstanbul Ticaret Üniversitesi/İletişim Fakültesi	11	11	22
İstanbul Üniversitesi/İletişim Fakültesi	29	53	83
İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi/İletişim Fakültesi	6	11	17
İzmir Ekonomi Üniversitesi/İletişim Fakültesi	7	10	17
Kadir Has Üniversitesi/İletişim Fakültesi	8	18	26
Karadeniz Teknik Üniversitesi/İletişim Fakültesi	8	16	24
Kastamonu Üniversitesi/İletişim Fakültesi	5	9	14
Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi/İletişim Fakültesi	11	7	18
Kocaeli Üniversitesi/İletişim Fakültesi	19	23	42
Lefke Avrupa Üniversitesi/İletişim Bilimleri Fakültesi	8	9	17
Maltepe Üniversitesi/İletişim Fakültesi	15	17	32
Marmara Üniversitesi/İletişim Fakültesi	59	62	121
Mersin Üniversitesi/İletişim Fakültesi	12	8	20
Munzur Üniversitesi/İletişim Fakültesi	4	5	9
Mustafa Kemal Üniversitesi/İletişim Fakültesi	12	9	21
Muş Alparslan Üniversitesi/İletişim Fakültesi	8	6	14

Tablo 20. İletişim Fakülteleri Akademik Personel Sayısı (devam)

Birim Adı	Akademik Personel Sayısı		
	Erkek	Kadın	Toplam
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi/İletişim Fakültesi	6	15	21
Ondokuz Mayıs Üniversitesi/İletişim Fakültesi	16	14	32
Pamukkale Üniversitesi/İletişim Fakültesi	5	7	12
Sakarya Üniversitesi/İletişim Fakültesi	11	14	26
Selçuk Üniversitesi/İletişim Fakültesi	47	27	74
Süleyman Demirel Üniversitesi/İletişim Fakültesi	20	12	28
Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi/İletişim Fakültesi	5	8	13
Uşak Üniversitesi/İletişim Fakültesi	7	10	16
Üsküdar Üniversitesi/İletişim Fakültesi	6	15	24
Yakın Doğu Üniversitesi/İletişim Fakültesi	38	11	49
Yaşar Üniversitesi/İletişim Fakültesi	12	17	29
Yeditepe Üniversitesi/İletişim Fakültesi	8	21	29
Toplam	957	1023	1983

Kaynak: YÖK, Yükseköğretim Bilgi Yönetimi Sistemi, 16 Ocak 2018, <https://istatistik.yok.gov.tr/>

Tablo 21. İletişim Fakültelerinde Yönetici Olan Kadın Akademik Personel Sayısı

Birim Adı	Yönetici Olan Kadın Akademik Personel Sayısı		
	Dekan	Dekan Yardımcısı	Bölüm Başkanı
Abant İzzet Baysal Üniversitesi /İletişim Fakültesi	---	---	---
Adnan Menderes Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	---
Akdeniz Üniversitesi/İletişim Fakültesi/	---	---	---
Aksaray Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	1
Ankara Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	1	2
Anadolu Üniversitesi/İletişim bilimleri Fakültesi	---	1	1
Atatürk Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	---
Bahçeşehir Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	2
Başkent Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	1
Beykent Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	1	3
Bozok Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	---
Bursa Teknik Üniversitesi/İletişim Fakültesi	1	---	---
Bülent Ecevit Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	---
Cumhuriyet Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	---
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	1	3
Çukurova Üniversitesi/İletişim Fakültesi	1	---	3
Dicle Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	---
Doğu Akdeniz Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	2
Ege Üniversitesi/İletişim Fakültesi	1	2	4

Tablo 21. İletişim Fakültelerinde Yönetici Olan Kadın Akademik Personel Sayısı (devam)

Birim Adı	Yönetici Olan Kadın Akademik Personel Sayısı		
	Dekan	Dekan Yardımcısı	Bölüm Başkanı
Erciyes Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	---
Fırat Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	1
Galatasaray Üniversitesi/İletişim Fakültesi	1	1	---
Gazi Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	1	1
Gaziantep Üniversitesi/İletişim Fakültesi	1	1	1
Giresun Üniversitesi/Tirebolu İletişim Fakültesi	---	---	2
Girne Amerikan Üniversitesi/İletişim Fakültesi	1		1
Gümüşhane Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	1
Hacettepe Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	1	1
Hasan Kalyoncu Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	---
İbn Haldun Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	---
İnönü Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	1	---
İstanbul Arel Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	1	3
İstanbul Aydın Üniversitesi/İletişim Fakültesi	1	---	5
İstanbul Bilgi Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	1	bulunamadı
İstanbul Medipol Üniversitesi/İletişim Fakültesi		1	bulunamadı
İstanbul Şehir Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	1
İstanbul Ticaret Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	1
İstanbul Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	1	1
İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi/İletişim Fakültesi	1	1	bulunamadı
İzmir Ekonomi Üniversitesi/İletişim Fakültesi	1	1	2
Kadir Has Üniversitesi/İletişim Fakültesi	1	---	2
Karadeniz Teknik Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	bulunamadı	bulunamadı
Kastamonu Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	3
Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	bulunamadı
Kocaeli Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	1	3
Lefke Avrupa Üniversitesi/İletişim bilimleri Fakültesi	1	bulunamadı	bulunamadı
Maltepe Üniversitesi/İletişim Fakültesi	1	2	2
Marmara Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	1	1
Mersin Üniversitesi/İletişim Fakültesi	1	1	3
Munzur Üniversitesi/ İletişim Fakültesi---	1	bulunamadı	
Mustafa Kemal Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	1
Muş Alparslan Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	bulunamadı
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	2	1
Ondokuz Mayıs Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	1	1
Pamukkale Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	---
Sakarya Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	2	---

Tablo 21. İletişim Fakültelerinde Yönetici Olan Kadın Akademik Personel Sayısı (devam)

Birim Adı	Yönetici Olan Kadın Akademik Personel Sayısı		
	Dekan	Dekan Yardımcısı	Bölüm Başkanı
Selçuk Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	1
Süleyman Demirel Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	---	2
Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	bulunamadı	bulunamadı
Uşak Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	1	
Üsküdar Üniversitesi/İletişim Fakültesi	1	1	---
Yakın Doğu Üniversitesi/İletişim Fakültesi	1	---	3
Yaşar Üniversitesi/İletişim Fakültesi	---	1	2
Yeditepe Üniversitesi/İletişim Fakültesi	1	1	5

Kaynak: İletişim fakültelerinin internet siteleri taranarak hazırlanmıştır.

Türkiye’de, medyada TCE haritalanması bağlamında önemli olan bir başka veri de farkındalık kampanyalarıdır ve sözü edilen veri bu çalışmada sunulan standartlar ve göstergeler açısından da önemlidir çünkü farkındalık kampanyaları medyanın araç olarak kullanılmasını açıklayan bir veridir. Aşağıdaki tabloda, bu tür kampanyalardan örnekler verilmiştir.

Tablo 22. Medyada Yer Alan TCE Farkındalık Kampanyalarından Örnekler

Kampanyanın Adı	Yürütücü kuruluş	İçeriği
Alo 183	TRT	Dezavantajlı Gruplara Sosyal Destek Hattının Tanıtımı
Baba Beni Okula Gönder	Doğan Grubu	Kız Çocuklarının Eğitimini Destekleyen Kampanya
Ali Adam Ol!	MEB-RTÜK	Okul Kitaplarındaki Cinsiyetçi İfadeleri Değiştirme Projesinin Tanıtımı
Haklı Kadın Platformu	Doğan Grubu	Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dikkat Çekme Amaçlı Kampanya
Aile İçi Şiddete Son	Doğan Grubu	Aile İçinde Yaşanan Şiddet Olaylarına Dair Farkındalık Yaratmak Amaçlı Kampanya
Hangi Yüzle?	Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM)	Kadına Yönelik Şiddete Dikkat Çekmek Amaçlı Kampanya
Şiddetin Bahanesi Yoktur	UNDP	Kadına Yönelik ve Aile İçi Şiddete Dikkat Çekme Amaçlı Kampanya
Önce Kadın İlan Servisi	VODAFONE	Kadınların İstihdamda Güçlendirilmesini Amaçlayan Proje’nin Tanıtımı
Kadına Şiddet İnsanlığa İhanettir	Cumhurbaşkanlığı	Kadına Yönelik Şiddete Karşı Farkındalık Kampanyası
Cinsiyet Eşitsizlikleri	Global Shapers - Kadın Girişimcileri Derneği (KAGİDER)	Kadının Güçlendirilmesi ve Başarı Hikayeleriyle Anılmasına Yönelik Kampanya
Bal Arıları Mühendis Oluyor	Ford Otosan-Uçan Süpürge	Kadınların Mühendislik Mesleğine Yönlendirilmesi Kampanyası
Cinsiyeti Yoktur	Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi	Medyada ve Diğer Alanlarda Kadınları Aşağılayan ve Şiddete Sevk Eden İçeriklere Karşı Farkındalık Kampanyası

Tablo 22. Medyada Yer Alan TCE Farkındalık Kampanyalarından Örnekler (devam)

Kampanyanın Adı	Yürütücü kuruluş	İçeriği
#MeToo	Kamuoyu girişimiyle sosyal medyada başlayan kampanya	Tacize Karşı Farkındalık Yaratma ve Güçlenme Kampanyası
He For She	UN WOMEN	Her Yaştan Erkeği, Kadınlarla Dayanışma İçin Savunucu Olmaya Çağırın Kampanya
Eşitmişiz	Bin Yaprak Girişimi	Erkekleri Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Konusunda Farkındalık Edinmeye Davet Eden Kampanya
Kadına Şiddete Hayır	Pelybal	Turuncu Renkli Hashtag ile Sosyal Medyada Kadına Yönelik Şiddet Farkındalığı Yaratma Kampanyası
Aile İçi Şiddete Sessiz Kalma	Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı (KİHEP) -Body Shop	Aile İçi Şiddete Karşı Farkındalık Kampanyası

Kaynak: Kurumların internet siteleri taranarak hazırlanmıştır.

VI. Göstergeler

Aşağıdaki tablolarda medya gösterge seti aktarıldı. Göstergeler iki grup olarak düzenlendi. İlk grup, ilgili insan hakkı/hakları alanındaki standartlara göre oluşturulmuş ve Türkiye’de verisi toplanmakta olan göstergelerdir. İkincisi ise alana ilişkin uluslararası indekslerden derlenen ve Türkiye’de verisi toplanması hâlinde, alanda toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir mevzuatın geliştirilmesi için katkı sağlayabilecek göstergelerdir. Göstergelere ilişkin veri kaynakları, veri toplama yöntemleri ve veri toplama sıklıkları da tablolara eklendi.

Tablo 23. Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan ve Kullanılan Medya Alanına İlişkin Göstergeler

Konu	İlgili İnsan Hakkı/ Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Karar mekanizmalarına katılım	Eşitlik, ayrımcılık yasağı	Medya kuruluşlarında genel yayın yönetmeni, editör, haber müdürü ve temsilci gibi yönetici olan kadın ve erkek sayısı/oranı Cam tavan etkisinin izlenmesi ve ortadan kaldırılması için kota uygulaması yapan medya kuruluşu sayısı Cam tavan etkisinin izlenmesi ve ortadan kaldırılması için kota uygulaması öneren meslek örgütü ve sendika sayısı (CEDAW Madde 2, CEDAW Madde 11, Pekin Deklarasyonu J: Kadın ve Medya Eylem Planı)	Medya kuruluşları ve bu kuruluşların insan kaynakları birimleri Medya kuruluşlarını izleyen STK’lar ve araştırma kuruluşları Medya alanındaki meslek örgütleri ve sendikalar Konu ile ilgili akademik ve bilimsel yayınlar Medya çalışanlarının yayınları	Medya çalışanları ile anketler ve mülakatlar yapılması Medya kuruluşlarının yıllık faaliyet raporlarının incelenmesi Medya kuruluşlarının insan kaynakları birimleri tarafından yayınlanan belgelerin incelenmesi ve bu birimdeki personel ile mülakat yapılması Medya kuruluşlarını izleyen STK’ların ve araştırma kuruluşlarının raporlarının incelenmesi Medya alanındaki meslek örgütlerinin ve sendikaların tüzükleri, yönetmelikleri ve araştırma raporlarının incelenmesi Konu ile ilgili akademik ve bilimsel çalışmaların incelenmesi Medya çalışanlarının anı, otobiyografi, biyografi ve günlük türü anlatılarının incelenmesi	Yılda bir

Tablo 23. Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan ve Kullanılan Medya Alanına İlişkin Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakkı/Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Mesleğe giriş	Eşitlik, ayrımcılık yasağı	Medya kuruluşlarında çalışan ve ayrımcılık konusunda şikayet başvurusu yapan kadın sayısı Medya alanındaki düzenleyici kurullarda çalışan kadın ve erkek sayısı/oranı Medya alanındaki düzenleyici kurullarda çalışan ve ayrımcılık konusunda şikayet başvurusu yapan kadın sayısı (CEDAW Madde 2, CEDAW Madde 11, Pekin Deklarasyonu J: Kadın ve Medya Eylem Planı)	KEFEK Medya kuruluşları ve bu kuruluşların insan kaynakları birimleri Medya alanındaki düzenleyici kurullar AA TRT TÜİK Basın İlan Kurumu Medya alanındaki meslek örgütleri ve sendikalar Medya kuruluşlarını izleyen STK’lar ve araştırma kuruluşları	KEFEK istatistiklerinin incelenmesi ve yazılı başvuru yoluyla bilgi edinilmesi Medya kuruluşlarının yıllık faaliyet raporlarının incelenmesi Medya kuruluşlarının insan kaynakları birimleri tarafından yayınlanan belgelerin incelenmesi ve bu birimdeki personel ile mülakat yapılması Medya alanındaki düzenleyici kurulların raporlarının ve araştırmalarının incelenmesi TÜİK’in web sitesi üzerinden anahtar kelime yardımıyla tarama yapılması Medya alanındaki meslek örgütlerinin ve sendikaların tüzükleri, yönetmelikleri ve araştırma raporlarının incelenmesi Medya kuruluşlarını izleyen STK’ların ve araştırma kuruluşlarının raporlarının incelenmesi	Yılda bir Üç ayda bir

Tablo 23. Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan ve Kullanılan Medya Alanına İlişkin Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakkı/ Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
İş-özel yaşam dengesi	Eşitlik, ayrımcılık yasağı	<p>Çalışma mekânını ebeveynlik ve refakat yükümlülüğünden doğan haklara uygun düzenleyen medya kuruluşu sayısı</p> <p>Çalışma mekânını ebeveynlik ve refakat yükümlülüğünden doğan haklara uygun düzenlenmesini talep eden sendika ve meslek örgütü sayısı</p> <p>(CEDAW Madde 2, CEDAW Madde 11, Pekin Deklarasyonu J: Kadın ve Medya Eylem Planı, Avrupa Sosyal Şartı)</p>	<p>Medya kuruluşları ve bu kuruluşların insan kaynakları birimleri</p> <p>Çalışma yaşamını düzenleyen yasal mevzuat</p> <p>Medya kuruluşlarını izleyen STK’lar ve araştırma kuruluşları</p> <p>Medya alanındaki meslek örgütleri ve sendikalar</p> <p>Konu ile ilgili akademik ve bilimsel yayınlar</p> <p>Medya çalışanlarının yayınları</p>	<p>Çalışma yaşamı ile ilgili kanunların ve düzenlemelerin incelenmesi</p> <p>Medya çalışanları ile anketler ve mülakatlar yapılması</p> <p>Medya kuruluşlarının yıllık faaliyet raporlarının incelenmesi</p> <p>Medya kuruluşlarının insan kaynakları birimleri tarafından yayınlanan belgelerin incelenmesi ve bu birimdeki personel ile mülakat yapılması</p> <p>Medya kuruluşlarını izleyen STK’ların ve araştırma kuruluşlarının raporlarının incelenmesi</p> <p>Medya alanındaki meslek örgütlerinin ve sendikaların tüzükleri, yönetmelikleri ve araştırma raporlarının incelenmesi</p> <p>Konu ile ilgili akademik ve bilimsel çalışmaların incelenmesi</p> <p>Medya çalışanlarının anı, otobiyografi, biyografi ve günlük türü anlatılarının incelenmesi</p>	<p>Yılda bir</p> <p>Üç ayda bir</p>

Tablo 23. Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan ve Kullanılan Medya Alanına İlişkin Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakkı/Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
TCE’nin kurum içinde anaakımlaştırılması	Eşitlik, ayrımcılık yasağı	<p>TCE’nin kurum içinde anaakımlaştırılması için bütçeleme yapan medya kuruluşu ve meslek örgütü sayısı</p> <p>TCE hakkında kurum içi oydışmayı sağlayacak yazılı belge ve eylem planı hazırlayan medya kuruluşu ve meslek örgütü sayısı</p> <p>Kurumsal yapılanmasını, kurumsal belgelerini, etik ilkelerini ve yayın politikalarını TCE temelinde dışarıdan izleme, raporlama ve öneride bulunma mekanizmalarına açan medya kuruluşu, meslek örgütü ve sendika sayısı</p> <p>TCE hakkında kurum içi oydışmayı sağlayacak yazılı belge, eylem planı ve bütçeleme talep eden meslek örgütü ve sendika sayısı</p> <p>TCE hakkında kurum içi oydışmayı sağlayacak yazılı belge ve eylem planı hazırlayan medya kuruluşu ve meslek örgütü sayısı</p> <p>(Pekin Deklerasyonu J: Kadın ve Medya Eylem Planı, İstanbul Sözleşmesi madde 17)</p>	<p>Medya kuruluşları ve bu kuruluşların insan kaynakları birimleri</p> <p>Medya kuruluşlarını izleyen STK’lar ve araştırma kuruluşları</p> <p>Medya alanındaki meslek örgütleri ve sendikalar</p>	<p>Medya kuruluşlarının yıllık faaliyet raporlarının incelenmesi</p> <p>Medya kuruluşlarının insan kaynakları birimleri tarafından yayınlanan belgelerin incelenmesi ve bu birimdeki personel ile mülakat yapılması</p> <p>Medya kuruluşlarını izleyen STK’ların ve araştırma kuruluşlarının raporlarının incelenmesi</p> <p>Medya alanındaki meslek örgütlerinin ve sendikaların tüzükleri, yönetmelikleri ve araştırma raporlarının incelenmesi</p>	<p>Yılda bir</p> <p>Altı ayda bir</p>
Güvenli çalışma	Eşitlik, ayrımcılık yasağı	<p>Kurum içinde cinsiyet temelli şiddeti önleyecek mekanizmalara/birimlere sahip olan medya kuruluşu sayısı</p> <p>Medya çalışanlarının çalışma mekanını ve koşullarını izleyen, raporlayan meslek örgütü ve sendika sayısı</p> <p>Medya çalışanlarının çalışma mekanını ve koşullarını izleyen, raporlayan STK sayısı</p> <p>(CEDAW Madde 2, CEDAW Madde 11, Pekin Deklerasyonu J: Kadın ve Medya Eylem Planı)</p>	<p>Medya kuruluşları ve bu kuruluşların insan kaynakları birimleri</p> <p>Medya alanındaki meslek örgütleri ve sendikalar</p> <p>Medya kuruluşlarını izleyen STK’lar ve araştırma kuruluşları</p>	<p>Medya kuruluşlarının yıllık faaliyet raporlarının incelenmesi</p> <p>Medya kuruluşlarının insan kaynakları birimleri tarafından yayınlanan belgelerin incelenmesi ve bu birimdeki personel ile mülakat yapılması</p> <p>Medya alanındaki meslek örgütlerinin ve sendikaların tüzükleri, yönetmelikleri ve araştırma raporlarının incelenmesi</p> <p>Medya kuruluşlarını izleyen STK’ların ve araştırma kuruluşlarının raporlarının incelenmesi</p>	<p>Yılda bir</p> <p>Altı ayda bir</p> <p>Üç ayda bir</p>

Tablo 23. Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan ve Kullanılan Medya Alanına İlişkin Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakkı/ Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Eşit işe eşit ücret	Eşitlik, ayrımcılık yasağı	Ücret politikasına ve maaş artışına yönelik ölçütlerini şeffaflık ve hesap verebilirlik kapsamında açıklayan medya kuruluşu sayısı Medya kuruluşlarının ücret politikasına ve maaş artışına yönelik ölçütlerini şeffaflık ve hesap verebilirlik kapsamında açıklamalarını talep eden meslek örgütü ve sendika sayısı (CEDAW Madde 2, CEDAW Madde 11, Pekin Deklerasyonu J: Kadın ve Medya Eylem Planı,)	Medya kuruluşları ve bu kuruluşların insan kaynakları birimleri Medya alanındaki meslek örgütleri ve sendikalar	Medya kuruluşlarının yıllık faaliyet raporlarının incelenmesi Medya kuruluşlarının insan kaynakları birimleri tarafından yayınlanan belgelerin incelenmesi ve bu birimdeki personel ile mülakat yapılması Medya alanındaki meslek örgütlerinin ve sendikaların tüzükleri, yönetmelikleri ve araştırma raporlarının incelenmesi	Yılda bir Altı ayda bir
Güvenceli çalışma	Eşitlik, ayrımcılık yasağı	İş akitlerini cinsiyet kaynaklı güvencesizleşmenin önüne geçebilecek ilkeler ve yasal mevzuat temelinde hazırlayan medya kuruluşu sayısı İş akitlerinin cinsiyet kaynaklı güvencesizleşmenin önüne geçebilecek ilkeler ve yasal mevzuat temelinde hazırlanmasını talep eden meslek örgütü ve sendika sayısı (CEDAW Madde 11, Pekin Deklerasyonu J: Kadın ve Medya Eylem Planı)	Medya kuruluşları ve bu kuruluşların insan kaynakları birimleri Medya alanındaki meslek örgütleri ve sendikalar Medya kuruluşlarını izleyen STK’lar ve araştırma kuruluşları	Medya kuruluşlarının insan kaynakları birimleri tarafından yayınlanan belgelerin incelenmesi ve bu birimdeki personel ile mülakat yapılması Medya alanındaki meslek örgütlerinin ve sendikaların tüzükleri, yönetmelikleri ve araştırma raporlarının incelenmesi Medya kuruluşlarını izleyen STK’ların ve araştırma kuruluşlarının raporlarının incelenmesi	Yılda bir Altı ayda bir

Tablo 23. Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan ve Kullanılan Medya Alanına İlişkin Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakkı/Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Meslek eğitimi	Eşitlik, ayrımcılık yasağı	<p>İletişim eğitimcisi kadın ve erkek sayısı/oranı</p> <p>İletişim eğitimi veren kurumlarda akademik olarak yükselmiş ve yönetici olmuş kadın ve erkek sayısı/oranı</p> <p>İletişim eğitimi veren kurumlara (orta ve yüksek öğretim) kayıtlı ve mezun kadın ve erkek sayısı/oranı</p> <p>İletişim eğitimi veren kurumların müfredatlarındaki TCE ve hak temelli derslerin sayısı</p> <p>Müfredatında eleştirel medya okuryazarlığı dersi ve TCE ve hak temelli dersler olan iletişim eğitimi veren kurum sayısı</p> <p>Akademik eğitim ve araştırma kurumlarında yapılan medyada TCE temelli akademik çalışmaların ve araştırma projelerinin sayısı</p> <p>TCE temelli akademik çalışmalar ve araştırmalar yapan akademik eğitim ve araştırma kurumlarının sayısı</p> <p>(Pekin Deklerasyonu J: Kadın ve Medya Eylem Planı, İstanbul Sözleşmesi madde 14)</p>	<p>YÖK</p> <p>MEB</p> <p>İletişim fakülteleri</p> <p>İletişim liseleri</p> <p>İletişim eğitimi veren yüksek okullar</p> <p>İletişim eğitimi veren ticari ve kamu yararına çalışan özel kuruluşlar</p>	<p>YÖK belgelerinin ve istatistiklerinin incelenmesi</p> <p>MEB belgelerinin ve istatistiklerinin incelenmesi</p> <p>Üniversitelerin ve yüksek okulların yönetmeliklerinin, müfredatlarının ve araştırma birimlerinin belgelerinin incelenmesi</p> <p>İletişim liselerinin müfredatlarının incelenmesi</p> <p>İletişim eğitimi veren ticari ve kamu yararına çalışan özel kuruluşların belgelerinin incelenmesi</p> <p>YÖK tarafından düzenlenen Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Üniversite Çalıştayı sonuçlarının incelenmesi</p>	<p>Yılda bir</p> <p>Altı ayda bir</p>

Tablo 23. Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan ve Kullanılan Medya Alanına İlişkin Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakkı/ Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Medya metinlerinde temsil	Eşitlik, ayrımcılık yasağı	<p>Haberlerde yer bulabilen kadın ve erkek sayısı/oranı</p> <p>Kadına yönelik ayrımcılık ve nefret söylemi içeren, kadına yönelik şiddeti teşvik eden haberlerin sayısı/oranı</p> <p>Medya çıktılarında ayrımcı, şiddete teşvik eden, nefret söylemi içeren, ötekileştirici, çok boyutlu temsili engelleyen ve stereotipleştirici dilin ve sunum biçiminin kullanılmasını yayın ilkeleri, etik kodlarıyla izleyen ve engelleyen medya kuruluşu sayısı</p> <p>Medya çıktılarında ayrımcı, şiddete teşvik eden, nefret söylemi içeren, ötekileştirici, çok boyutlu temsili engelleyen ve stereotipleştirici dilin ve sunum biçiminin kullanılmasını tüzükleri ve araştırmalarıyla engelleyen ve izleyen meslek örgütü ve sendika sayısı</p> <p>Medya çıktılarında toplumsal cinsiyet eşitliğini göz ardı eden toplumsal değerlerin ve normların olumlanmasını ve yeniden üretilmesini yayın ilkeleri, etik kodlarıyla izleyen ve engelleyen medya kuruluşu sayısı</p> <p>Medya çıktılarında toplumsal cinsiyet eşitliğini göz ardı eden toplumsal değerlerin ve normların olumlanmasını ve yeniden üretilmesini tüzükleri ve araştırmalarıyla engelleyen ve izleyen meslek örgütü ve sendika sayısı</p> <p>(Pekin Deklerasyonu J: Kadın ve Medya Eylem Planı,)</p>	<p>KSGM</p> <p>Başbakanlık</p> <p>Medya alanındaki düzenleyici kurullar</p> <p>AA</p> <p>TRT</p> <p>Medya kuruluşları</p> <p>Medya alanındaki meslek örgütleri ve sendikalar</p> <p>Konu ile ilgili akademik ve bilimsel yayınlar</p> <p>TİHEK</p>	<p>KSGM’nin Kadın ve Medya başlıklı politika dokümanının incelenmesi</p> <p>Başbakanlık tarafından hazırlanan kadına yönelik şiddet genelgesinin incelenmesi</p> <p>Avrupa Sınırdışı Televizyon Sözleşmesi’nin incelenmesi</p> <p>2006/17 sayılı başbakanlık genelgesinin incelenmesi</p> <p>KEFEK Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Meclis Araştırma Komisyonu raporunun incelenmesi</p> <p>Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında 6112 Sayılı Kanun incelenmesi</p> <p>Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik incelenmesi</p> <p>RTÜK Akıllı İşaretler Uygulama Esas ve İlkeleri incelenmesi</p> <p>RTÜK İle Televizyon Yayıncıları Derneği arasında imzalanan yayıncılık etik ilkeleri metninin incelenmesi</p> <p>AA mevzuatının incelenmesi</p> <p>Basın Kanunu’nun incelenmesi</p> <p>2954 Sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu’nun incelenmesi</p> <p>Medya kuruluşlarının yıllık faaliyet raporlarının ve yayın ilkelerinin, etik kodlarının açıklandığı belgelerin incelenmesi</p> <p>Medya alanındaki meslek örgütlerinin ve sendikaların araştırma raporlarının incelenmesi</p> <p>Konu ile ilgili akademik ve bilimsel çalışmaların incelenmesi</p> <p>Kamu Denetçiliği Kurumu belgelerinin incelenmesi</p> <p>TİHEK belgelerinin incelenmesi</p>	<p>Yılda bir</p> <p>Altı ayda bir</p>

Tablo 23. Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan ve Kullanılan Medya Alanına İlişkin Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakkı/Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
TCE perspektifinin medya üretim süreçlerinde anaakımlaştırılması	Eşitlik, ayrımcılık yasağı	TCE’nin anaakımlaştırılmasına yarayacak medya çıktıları üreten medya kuruluşu sayısı (Pekin Deklerasyonu J: Kadın ve Medya Eylem Planı,)	Medya kuruluşlarını izleyen STK’lar ve araştırma kuruluşları Konu ile ilgili akademik ve bilimsel yayınlar Medya kuruluşları	Medya kuruluşlarını izleyen STK’ların ve araştırma kuruluşlarının raporlarının incelenmesi Konu ile ilgili akademik ve bilimsel çalışmaların incelenmesi Medya kuruluşlarının yıllık faaliyet raporlarının ve yayın ilkelerinin, etik kodlarının açıklandığı belgelerin incelenmesi	Yılda bir Altı ayda bir
Medyanın aktif ve pasif olarak TCE farkındalığına destek olması	Eşitlik, ayrımcılık yasağı	Aktif destek: TCE farkındalığının yaygınlaşmasına yönelik kampanya ve çalışmalara paydaş olarak katılan medya kuruluşu sayısı TCE’ye, şiddete ve istismara karşı bilgilendiren açık mesajlar ve sembollerin yer aldığı medya çıktıları sayısı Pasif destek: TCE’ye yönelik kampanya ve çalışmaların çıktılarını yayınlayan medya kuruluşu sayısı ve bu çıktıların yayınlanma sıklığı (Pekin Deklerasyonu J: Kadın ve Medya Eylem Planı, İstanbul Sözleşmesi madde 13,)	KSGM Başbakanlık KEFEK	KSGM’nin Kadın ve Medya başlıklı politika dokümanının incelenmesi Başbakanlık tarafından hazırlanan kadına yönelik şiddet genelgesinin incelenmesi 2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesinin incelenmesi KEFEK Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Meclis Araştırma Komisyonu raporunun incelenmesi Aylık periyodlarla seçilen ulusal yayınlarda yer alan kampanyaların tespit edilmesi ve incelenmesi	Yılda bir
Erişim	Güçlenme	İletişim araçlarını kullanan kadın ve erkek sayısı/oranı Yeni iletişim teknolojilerine sahip olan kadın ve erkek sayısı/oranı	TÜİK Yeni iletişim teknolojileri alanındaki meslek örgütleri Medya alanındaki düzenleyici kurullar Bakanlıklar	TÜİK yazılı basın istatistiklerinin incelenmesi TÜİK hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması verilerinin incelenmesi Yeni iletişim teknolojileriyle ilgili meslek örgütlerinin çalışmalarının ve raporlarının incelenmesi Medya alanındaki düzenleyici kurulların raporlarının ve araştırmalarının incelenmesi UDHB belgelerinin incelenmesi	Yılda bir Altı ayda bir

Tablo 23. Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan ve Kullanılan Medya Alanına İlişkin Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakkı/Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Ekonomik, sosyal ve kültürel güçlenme	Güçlenme	<p>Yerel yönetimlerin düzenlediği yeni iletişim teknolojilerini kullanmak için gereken becerilere ve alternatif medyaya yönelik eğitim ve sertifika programlarına katılan kadın ve erkek sayısı/oranı</p> <p>STK’ların düzenlediği yeni iletişim teknolojilerini kullanmak için gereken becerilere ve alternatif medyaya yönelik eğitim ve sertifika programlarına katılan kadın ve erkek sayısı/oranı</p> <p>Alternatif yayıncılık pratikleri başlatan TCE duyarlı kurumların sayısı</p> <p>(İstanbul Sözleşmesi Bölüm III - Önleme madde 12, İstanbul sözleşmesi Bölüm III - Önleme madde 17)</p>	<p>Yerel yönetimler</p> <p>Yeni iletişim teknolojileri alanındaki STK’lar</p> <p>Üniversiteler</p> <p>Yeni iletişim teknolojileri alanındaki meslek örgütleri</p>	<p>Yerel yönetimlerin raporlarının ve araştırmalarının incelenmesi</p> <p>Yerel yönetimlere bağlı meslek edindirme ve halk eğitim merkezleri çalışanlarıyla mülakat</p> <p>Yeni iletişim teknolojileriyle ilgili STK’ların çalışmalarının ve raporlarının incelenmesi</p> <p>Yeni iletişim teknolojileriyle ilgili meslek örgütlerinin çalışmalarının ve raporlarının incelenmesi</p> <p>Üniversitelerin ilgili birimlerinin çalışmalarının ve raporlarının incelenmesi</p>	<p>Yılda bir</p> <p>Altı ayda bir</p>

Tablo 24. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler

Konu	İlgili İnsan Hakkı/Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Karar mekanizmalarına katılım	Eşitlik, ayrımcılık yasağı	Medya kuruluşlarında sahip, yönetici ve yönetim kurulu üyesi olan kadın ve erkek sayısı/oranı* Meslek örgütlerine ve sendikalara üye kadın ve erkek sayısı/oranı* Meslek örgütlerinde ve sendikalarda yönetici olan kadın ve erkek sayısı/oranı* Mesleki ilerleme ve kurum içi yükselme yöntemleri, gereklilikleri ve kuralları bağlamında mentorluk(yönlendirici danışmanlık) hizmeti veren medya kuruluşu sayısı* (CEDAW Madde 2, CEDAW Madde 11, Pekin Deklarasyonu J: Kadın ve Medya Eylem Planı,)	Medya kuruluşları ve bu kuruluşların insan kaynakları birimleri Medya alanındaki meslek örgütleri ve sendikalar Medya kuruluşlarını izleyen STK’lar ve araştırma kuruluşları	Medya kuruluşlarının yıllık faaliyet raporlarının incelenmesi Medya kuruluşlarının insan kaynakları birimleri tarafından yayınlanan belgelerin incelenmesi ve bu birimdeki personel ile mülakat yapılması Medya alanındaki meslek örgütlerinin ve sendikaların raporlarının incelenmesi Medya kuruluşlarını izleyen STK’ların ve araştırma kuruluşlarının raporlarının incelenmesi	Yılda bir
Mesleğe giriş	Eşitlik, ayrımcılık yasağı	Medyanın farklı sektörlerinde ve farklı pozisyonlarında çalışan kadın ve erkek sayısı/oranı** (CEDAW Madde 2,CEDAW Madde 11,Pekin Deklarasyonu J: Kadın ve Medya Eylem Planı)	Medya kuruluşlarının insan kaynakları birimleri Medya alanındaki meslek örgütleri ve sendikalar Medya kuruluşlarını izleyen STK’lar ve araştırma kuruluşları	Medya kuruluşlarının insan kaynakları birimleri tarafından yayınlanan belgelerin incelenmesi ve bu birimdeki personel ile mülakat yapılması Medya alanındaki meslek örgütlerinin ve sendikaların araştırmalarının incelenmesi Medya kuruluşlarını izleyen STK’ların ve araştırma kuruluşlarının raporlarının incelenmesi	Yılda bir

Tablo 24. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakkı/Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
İş-özel yaşam dengesi	Eşitlik, ayrımcılık yasağı	Mesai, vardiya, şehir dışı görev gibi çalışma koşullarını ebeveynlik ve refakat yükümlülüğünden doğan haklara uygun düzenleyen medya kuruluşu sayısı** (CEDAW Madde 2,CEDAW Madde 11,Pekin Deklerasyonu J: Kadın ve Medya Eylem Planı, Avrupa Sosyal Şartı)	Medya kuruluşları ve bu kuruluşların insan kaynakları birimleri Medya alanındaki meslek örgütleri ve sendikalar Medya kuruluşlarını izleyen STK’lar ve araştırma kuruluşları	Medya kuruluşlarının yıllık faaliyet raporlarının incelenmesi Medya kuruluşlarının insan kaynakları birimleri tarafından yayınlanan belgelerin incelenmesi ve bu birimdeki personel ile mülakat yapılması Medya alanındaki meslek örgütlerinin ve sendikaların raporlarının incelenmesi Medya kuruluşlarını izleyen STK’ların ve araştırma kuruluşlarının raporlarının incelenmesi	Yılda bir

Tablo 24. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakkı/Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Toplumsal cinsiyet eşitliğinin kurum içinde anaakımlaştırılması	Eşitlik, ayrımcılık yasağı	<p>TCE hakkında kurum içi oydaşmayı sağlayacak eğitim çalışmaları yapan medya kuruluşu sayısı*</p> <p>TCE hakkında kurum içi oydaşmayı sağlayacak eğitim çalışmaları yapan meslek örgütü ve sendika sayısı*</p> <p>Toplumsal cinsiyet eşitliği hakkında kurum içi oydaşma sağlamak ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin kurum içinde anaakımlaştırılması amacıyla mentorluk hizmeti veren medya kuruluşu sayısı*</p> <p>Toplumsal cinsiyet eşitliği hakkında kurum içi oydaşma sağlamak ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin kurum içinde anaakımlaştırılması amacıyla mentorluk hizmeti veren meslek örgütü ve sendika sayısı*</p> <p>Haber medyası çalışanlarının farklı uzmanlık alanları (siyaset, ekonomi, kültür, dış politika vb.) bazında cinsiyete göre dağılımı**</p> <p>(Pekin Deklerasyonu J: Kadın ve Medya Eylem Planı, İstanbul Sözleşmesi madde 17)</p>	<p>Medya kuruluşları ve bu kuruluşların insan kaynakları birimleri</p> <p>Medya alanındaki meslek örgütleri ve sendikalar</p> <p>Medya kuruluşlarını izleyen STK’lar ve araştırma kuruluşları</p>	<p>Medya kuruluşlarının yıllık faaliyet raporlarının incelenmesi</p> <p>Medya kuruluşlarının insan kaynakları birimleri tarafından yayınlanan belgelerin incelenmesi ve bu birimdeki personel ile mülakat yapılması</p> <p>Medya alanındaki meslek örgütlerinin ve sendikaların raporlarının incelenmesi</p> <p>Medya kuruluşlarını izleyen STK’ların ve araştırma kuruluşlarının raporlarının incelenmesi</p>	Yılda bir

Tablo 24. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakkı/Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Güvenli çalışma koşulları	Eşitlik, ayrımcılık yasağı	<p>Çalışma mekanını toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı düzenleyen medya kuruluşu sayısı*</p> <p>Cinsiyet temelli şiddete ilişkin mentorluk hizmeti veren medya kuruluşu sayısı*</p> <p>(CEDAW Madde 2,CEDAW Madde 11,Pekin Deklerasyonu J: Kadın ve Medya Eylem Planı)</p>	<p>Medya kuruluşları ve bu kuruluşların insan kaynakları birimleri</p> <p>Medya alanındaki meslek örgütleri ve sendikalar</p> <p>Medya kuruluşlarını izleyen STK’lar ve araştırma kuruluşları</p>	<p>Medya kuruluşlarının yıllık faaliyet raporlarının incelenmesi</p> <p>Medya kuruluşlarının insan kaynakları birimleri tarafından yayınlanan belgelerin incelenmesi ve bu birimdeki personel ile mülakat yapılması</p> <p>Medya alanındaki meslek örgütlerinin ve sendikaların raporlarının incelenmesi</p> <p>Medya kuruluşlarını izleyen STK’ların ve araştırma kuruluşlarının raporlarının incelenmesi</p>	Yılda bir
Eşit işe eşit ücret	Eşitlik, ayrımcılık yasağı	<p>Medyanın çeşitli sektörlerinde ve çeşitli pozisyonlarında çalışan kadınlar ve erkekler için farklı şartlarla hazırlanan iş akitlerinin sayısı**</p> <p>CEDAW Madde 2,CEDAW Madde 11,Pekin Deklerasyonu J: Kadın ve Medya Eylem Planı,)</p>	<p>Medya kuruluşları ve bu kuruluşların insan kaynakları birimleri</p> <p>Medya alanındaki meslek örgütleri ve sendikalar</p> <p>Medya kuruluşlarını izleyen STK’lar ve araştırma kuruluşları</p>	<p>Medya kuruluşlarının yıllık faaliyet raporları</p> <p>Medya kuruluşlarının insan kaynakları birimleri tarafından yayınlanan belgelerin incelenmesi ve bu birimdeki personel ile mülakat yapılması</p> <p>Medya alanındaki meslek örgütlerinin ve sendikaların araştırmalarının incelenmesi</p> <p>Medya kuruluşlarını izleyen STK’ların ve araştırma kuruluşlarının raporlarının incelenmesi</p>	Yılda bir

Tablo 24. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakkı/Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Güvenceli çalışma	Eşitlik, ayrımcılık yasağı	<p>Çalışanlarının, cinsiyet kaynaklı güvencesizleşmesini engelleyecek örgütlenme pratiklerine(sendika, dernek, cemiyet v.b.) katılımına izin veren medya kuruluşu sayısı*</p> <p>Çalışanlarına, cinsiyet kaynaklı güvencesizleşmesini engelleyecek sosyal güvenlik haklarını kullandırtan medya kuruluşu sayısı*</p> <p>(CEDAW Madde 11,Pekin Deklerasyonu J: Kadın ve Medya Eylem Planı)</p>	<p>Medya kuruluşları ve bu kuruluşların insan kaynakları birimleri</p> <p>Medya alanındaki meslek örgütleri ve sendikalar</p> <p>Medya kuruluşlarını izleyen STK’lar ve araştırma kuruluşları</p> <p>Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı</p> <p>TÜİK</p>	<p>Medya kuruluşlarının yıllık faaliyet raporları</p> <p>Medya kuruluşlarının insan kaynakları birimleri tarafından yayınlanan belgelerin incelenmesi ve bu birimdeki personel ile mülakat yapılması</p> <p>Medya alanındaki meslek örgütlerinin ve sendikaların araştırmalarının incelenmesi</p> <p>Medya kuruluşlarını izleyen STK’ların ve araştırma kuruluşlarının raporlarının incelenmesi</p> <p>TÜİK işgücü istatistiklerinin incelenmesi</p> <p>Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı istatistiklerinin incelenmesi</p>	Yılda bir

Tablo 24. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakkı/Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Temsil	Eşitlik, ayrımcılık yasağı	<p>Medya çıktılarının hazırlanmasında uzman ve/veya haber kaynağı olarak başvurulan kadın ve erkek sayısı/oranı**</p> <p>TCE'nin anaakımlaştırılmasına duyarlı haber programı sayısı**</p> <p>Haber programlarında TCE'ye duyarlı biçimde temsil edilen kadın sayısı**</p> <p>Medya çıktılarında dengeli ve ayrımcılık yapmayan dil ve görsel kullanımı konusunda kurum içi mentorluk hizmeti veren medya kuruluşu sayısı*</p> <p>Medya çıktılarında dengeli ve ayrımcılık yapmayan dil ve görsel kullanımı konusunda kurum içi eğitim çalışması yapan medya kuruluşu sayısı*</p> <p>Medya çıktılarında dengeli ve ayrımcılık yapmayan dil ve görsel kullanımı konusunda kurum içi mentorluk hizmeti veren medya örgütü ve sendika sayısı*</p> <p>Medya çıktılarında dengeli ve ayrımcılık yapmayan dil ve görsel kullanımı konusunda kurum içi eğitim çalışması yapan medya örgütü ve sendika sayısı*</p> <p>(Pekin Deklerasyonu J: Kadın ve Medya Eylem Planı,)</p>	<p>Medya kuruluşları</p> <p>Medya alanındaki meslek örgütleri ve sendikalar</p> <p>Medya kuruluşlarını izleyen STK'lar ve araştırma kuruluşları</p> <p>Konu ile ilgili akademik ve bilimsel yayınlar</p>	<p>Medya kuruluşlarının yayın ilkelerinin, etik kodlarının açıklandığı belgelerin incelenmesi</p> <p>Medya alanındaki meslek örgütlerinin ve sendikaların raporlarının incelenmesi</p> <p>Medya kuruluşlarını izleyen STK'ların ve araştırma kuruluşlarının raporlarının incelenmesi</p> <p>Konu ile ilgili akademik ve bilimsel yayınların incelenmesi</p>	Yılda bir

Tablo 24. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakkı/Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin medya üretim süreçlerinde anaakımlaştırılması	Eşitlik, ayrımcılık yasağı	Medya çalışanlarının iş yapma rutinlerinde kullanacakları TCE temelli yazılı belgeler, kılavuzlar hazırlayan medya kuruluşu sayısı* Medya çalışanlarının iş yapma rutinlerinde kullanacakları TCE temelli yazılı belgeler, kılavuzlar hazırlayan meslek örgütü ve sendika sayısı* (Pekin Deklerasyonu J: Kadın ve Medya Eylem Planı,)	Medya kuruluşları ve bu kuruluşların insan kaynakları birimleri Medya alanındaki meslek örgütleri ve sendikalar Medya kuruluşlarını izleyen STK’lar ve araştırma kuruluşları	Medya kuruluşlarının yıllık faaliyet raporları Medya kuruluşlarının insan kaynakları birimleri tarafından yayınlanan belgelerin incelenmesi ve bu birimdeki personel ile mülakat yapılması Medya alanındaki meslek örgütlerinin ve sendikaların araştırmalarının incelenmesi Medya kuruluşlarını izleyen STK’ların ve araştırma kuruluşlarının raporlarının incelenmesi	Yılda bir

Tablo 24. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Konu	İlgili İnsan Hakkı/Hakları	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
Erişim	Güçlenme	<p>Kentlerdeki kamusal internet erişim noktalarının sayısı**</p> <p>Kentlerdeki kamusal internet erişim noktalarını kullanan kadın erkek sayısı/ oranı**</p> <p>Yeni medya okuryazarlığına ilişkin ücretsiz eğitim ve sertifika programı veren kurumların sayısı ve bu programlara katılan kadın ve erkek sayısı/ oranı**</p> <p>Tarifelerini, uygulamalarını ve hizmetlerini TCE perspektifiyle yaptığını belirten kurumların sayısı**</p> <p>Medya sektöründe iş kurmak için yatırım teşviklerinden ve hibelerden yararlanan kadın ve erkek sayısı/ oranı**</p> <p>Medya kullanımı ve içeriği dolayısıyla güçlenme konusunda mentorluk hizmeti veren medya kuruluşu sayısı**</p>	<p>TÜBİTAK</p> <p>KOSGEB</p> <p>TİKA</p> <p>Yeni iletişim teknolojileri alanında erişim, içerik ve hizmet sunan teknoloji şirketleri</p> <p>Medya kuruluşları ve bu kuruluşların insan kaynakları birimleri</p>	<p>Yeni iletişim teknolojileri alanında erişim, içerik ve hizmet sunan teknoloji şirketlerinin raporlarının incelenmesi ve çalışanları ile mülakat</p> <p>Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) raporlarının incelenmesi</p> <p>Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) raporlarının incelenmesi</p> <p>Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) raporlarının incelenmesi</p> <p>Medya kuruluşlarının yıllık faaliyet raporları</p> <p>Medya kuruluşlarının insan kaynakları birimleri tarafından yayınlanan belgelerin incelenmesi ve bu birimdeki personel ile mülakat yapılması</p>	Yılda bir

*Uluslararası olarak halen kullanılmakta ve Türkiye’de kullanılması önerilen göstergeler.

**Türkiye için geliştirilen (özgün) göstergeler.

VII. İlgili Tematik Alan için Kavramlar ve Teknik Terimler Listesi

Basın Özgürlüğü: Kitle iletişim araçları yoluyla, hukukî sınırlar içinde ve hiçbir baskı altında kalmadan yayın yapmak ve bu yayınların içeriğinin özgürce belirleyebilmek.

Dönüştürücü Eşitlik: Bu eşitlik anlayışı, toplumsal yapıda, iktidar mekanizmasında kökten bir dönüşüm olmadan cinsiyetler arası eşitliğin gerçek anlamda kurulamayacağı savını geliştirmiştir. Dışsal destekler ve müdahalelerin cinsiyet eşitliğini geçici ve yüzeysel olarak çözebileceğini normların dönüştürülmesinin tam anlamıyla eşitlik arayışına çözüm olabileceğini savunur.

Duyuru: Genellikle resmî nitelikli karar ve eylemlerin medya aracılığıyla kitlesel olarak bilinir kılınmasıdır.

Eleştirel Medya Okuryazarlığı: Medya okuryazarlığının kazandırdığı teknik becerilere ek olarak, medya içeriklerini eleştirel bir yaklaşımla yorumlama ve aynı yaklaşımla medyaya içerik üretme eylemidir.

Farklılık Eşitliği (Fiilî Eşitlik): Bu eşitlik anlayışında, kadın ve erkek, kanunlar önünde yine eşittir. Ancak, dönüştürücü eşitlikten farklı olarak, bu yaklaşım her iki cinsi aynı kabul etmez. Yine ikili bir cinsiyet kategorisi üzerinden işler. Ataerkinin yol açtığı eşitsizlikleri görür ve onların iyileştirilmesine yönelik politikaları zorunlu sayar. Ancak bu iyileştirme, dönüştürücü bir hamleyle değil, kadını koruyan, avantajlı kılan pozitif ayrımcılık, kota uygulamaları gibi mekanizmalarla sağlanmaya çalışılır.

Hak Haberciliği: Olayları, olguları insan hakları bağlamında anlamaya çalışan, soruları bu bağlamda soran ve haberleştiren bir gazetecilik anlayışıdır.

Hukukî Eşitlik (Aynılık Eşitliği): Kanunlar önünde eşitlik anlamına gelir. Cinsiyet kimliklerini kadın ve erkek olmak üzere ikili kategori üzerinden kuran bu eşitlik türü, kadınların fiilî eşitsizliklere maruz kaldığını dikkate almaz. Birinci dalga feminist hareketin kazanımları doğrultusunda bakıldığında, eşitlik konusunda önemli bir aşama olmakla birlikte, zaman içinde eleştiriye maruz kalmıştır.

İfade Özgürlüğü: Bir düşünce, bir kanaat, tutum veya duygunun barışçıl yoldan açığa vurulmasının veya ifade edilmesinin serbest olması anlamına gelmektedir.

İlan: Bir konunun kitlesel ilgi görmesi ve bilinir hâle gelmesi için medyada yer almasıdır. Daha çok ticarî amaçlıdır.

İletişim Hakkı: Hem kişisel, hem de kitlesel olarak başka insanlarla, gruplarla ve toplumun geneliyle görüş alışverişinde bulunabilme hakkıdır. Kişisel ilişkiler kurabilme ve kitle iletişim araçlarına ulaşım bu araçlar için içerik üretebilme hakkını da içerir.

Kamu Spotu: Kamu yararına yapılan, genellikle kitle iletişim araçlarında, ücretsiz olarak yer alan uyarıcı, yönlendirici ve önleyici amaçları olan kısa filmler, sloganlar ve mesajlardır.

Medya Kampanyası: Bir konuda farkındalık yaratılması veya o konunun kitlesel ilgi görmesi için yapılan tanıtım çalışmalarının medyada yürütülen bölümüne verilen addır.

Medya Metni: Kitle iletişim araçlarının içeriklerini oluşturan, söz, yazı ve görüntü içeren her türlü malzemedir.

Medya Okuryazarlığı: Yazılı ve yazılı olmayan, büyük çeşitlilik gösteren formatlardaki (televizyon, video, sinema, reklamlar, internet vs.) mesajlara ulaşma, bunları çözümüleme, değerlendirme ve iletme yeteneği kazanmaktır.

Medyada Tür: Kitle iletişim araçlarının haber verme ve eğlendirme, bilgilendirme işlevlerini yerine getiren programlar, yazılar ve bültenler gibi kategorilere verilen addır.

Rating (Reyting): Bir televizyon veya radyo programını izleyen ya da dinleyen izleyici/dinleyici sayısıdır.

Reklam: Ticarî amaçla, bir ürün veya hizmet hakkında bilgilendirmek ve satışını arttırmak için hazırlanan metin, film, afiş, beste gibi unsurlardır.

Sosyal Sorumluluk: Bir kuruluşun ya da bir bireyin kendi çıkarlarının olduğu kadar toplumun genel çıkarlarının yararına da kararlar alması ve bu kararları yaşama geçirmesini olanaklı kılan bir etik anlayışı benimsemesi

Söylem: İdeolojik gönderimleri olan söz, yazı veya görüntülerdir.

Tekzip: Medyada yer alan bir metinde (yazılı veya görsel) kurum ya da kişiye yönelik karalama, suçlama olduğunda söz konusu bu metinden olumsuz etkilenen tarafın girişimleriyle medyada yayımlanan düzeltidir.

Temsil: Medya içeriklerinde kişi, kurum, topluluk ve olayların sunum biçimidir.

Toplumsal Cinsiyet: Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak, kadın ve erkeklere atfedilen sosyo–kültürel algı ve değerlerdir. Bu algı ve değerler, aile, cemaat, toplum, etnik köken gibi çoklu yapılar ve kültür, dil, eğitim, medya ve din gibi araçlar vasıtasıyla yaratılır ve sürdürülür. Toplumsal cinsiyet, kadınlar ve erkekler arasında devam eden toplumsal ilişkiler sistemini anlatır ve farklı zaman mekân ve kültürlerde değişiklik gösterebilir.

Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılması: Toplumsal cinsiyetle ilişkin, ayrımcılığa dayanmayan bakış açısının toplumsal yaşamın tüm alanlarına ve politikalarına yansıtılmasıdır.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkeklerin eşit muamele görmesi ve eşit olanaklara sahip olmasını vurgular. Toplumsal cinsiyet eşitliği kadınların ve erkeklerin siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelere katkıda bulunma ve onlardan faydalanmada eşit insan haklarına erişimleri için uygun koşulların sağlanmasını öngörür.

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, kurumların, tüm politika, tasarım ve uygulamalarında, toplumsal cinsiyet eşitliği konularını göz önünde bulundurmaları ve söz konusu politikaları yaşama geçirmede kullanılacak kaynakların bu doğrultuda dağıtılmasını öngören bir bütçeleme yaklaşımına sahip olmasıdır.

KAYNAKÇA

Uluslararası Sözleşmeler

- **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi**
http://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf
- **Avrupa Sosyal Şartı ve Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı**
<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/26488.pdf>
- **Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi**
https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc077/kanuntbmmc077/kanuntbmmc07703915.pdf
- **Çocuk Haklarına Dair Sözleşme**
<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/137-160.pdf>
- **Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi**
<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/83-93.pdf>
- **Engelli Hakları Sözleşmesi**
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm>
- **Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi**
https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararasi_belgeler/ayrimcilik/CE-DAW/CEDAW_Sozlesmesi_ve_Ihtiyari_Protokolu.pdf
- **Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi – İstanbul Sözleşmesi**
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120308M1-1.pdf>
- **Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi**
<http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-0589.pdf>

Uluslararası Belgeler

- **BM Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı**
<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf>
- **Binyıl Bildirgesi**
http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/mill_decl_turkce.pdf
- **İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi**
<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>
- **Uluslararası Raporlar**
Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Raporu (Özet Versiyon) <http://www.tr.undp.org/>

content/turkey/tr/home/library/human_development/human-development-report-20161.html

- **Council of Europe, Gender Equality Commission, Handbook on the Implementation of Recommendation CM/Rec(2013)1**
<https://rm.coe.int/1680590558>
- **EIGE Gender and Digital Agenda**
<http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/gender-and-digital-agenda>
- **UNESCO– Gender–Sensitive Indicators for Media: Framework of Indicators to Gauge Gender Sensitivity in Media Operations and Content** <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002178/217831e.pdf>
- **WEF – The Global Gender Gap Report**
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2017.pdf

Ulusal Mevzuat

- **Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 Sayılı Kanun**
<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6284.html>
- **Akıllı İşaretler Uygulama Esas ve İlkeleri**
<https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/87452?AspxAutoDetectCookieSupport=1>
- **Anayasa**
<https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm>
- **Basın Kanunu**
<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5187.html>
- **İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu**
<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6701.html>
- **Radio ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında 6112 Sayılı Kanun**
<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6112.html>
- **2954 Sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu**
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2954.pdf>

Ulusal Veri Kaynakları

- **TÜİK Yazılı Medya İstatistikleri**
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24673>
- **TÜİK Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması**
http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028#

- **Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik**
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/201111102-14.htm>
- **Yükseköğretim Bilgi Yönetimi Sistemi**
<https://istatistik.yok.gov.tr/>

Ulusal Raporlar, Belgeler ve Araştırmalar

- **Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması İzleme Modeli**
<https://www.ceid.info.tr/dosyalar/CEID-Kadına-yonelik-siddetle-mucadele-mekanizmasi-izleme-modeli.pdf>
- **Cinsel Şiddet Alanında Hak Temelli Yayıncılık**
<http://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2016/08/Medya-brosur.pdf>
- **Doğru Kelimeleri Kullanmak: Cinsel Şiddet Üzerine Haber Oluşturmak**
<http://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2018/01/Dogru-Kelimeler-DIGITAL2.pdf>
- **Gazetecinin Doğru Davranış Kuralları**
<http://pmd.org.tr/gazetecinin-dogru-davranis-kurallari/>
- **Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması**
<http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/542950d5369dc32358ee2bba/Ana%20Rapor.pdf>
- **Kadın ve Medya Toplumsal Cinsiyet Eşitlikçi Haber Kılavuzu**
<https://tgc.org.tr/bildirgeler/cinsiyet-esitlikci-haber-kilavuzu.html>
- **KSGM 2008-2012 Stratejik Plan**
<http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/54296c50369dc32358ee2c4f/Ulusal%20Eylem%20Plan%C4%B1n%C4%B1%20g%C3%B6rmek%20i%C3%A7in%20t%C4%B1klay%C4%B1n%C4%B1z.pdf>
- **İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı**
<http://bilgis.org/ilkogretim-medya-okuryazarligi-dersi-ogretmen-el-kitabi-ankara.html>
- **Medyada Kadınların Temsil Biçimleri Araştırması (MEDİZ)**
http://www.bianet.org/files/doc_files/000/000/015/original/mediz_rapor_0806.doc
- **Medyada Çeşitlilik Kılavuzu**
<http://www.tgc.org.tr/bildirgeler/medya-ve-cesitlilik-kilavuzu.html>
- **Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı**
<https://www.medyaokuryazarligi.gov.tr/userfiles/files/MEDYAKitabi.doc>

- **Namlunun Ucundaki Gazeteciler**
https://tgs.org.tr/file/2016/03/Namlunun_ucundaki_gazeteciler.pdf
- **Medya İzleme Raporu:(2016)**
http://www.kaosgldernegi.org/resim/yayin/dl/medya_izleme_raporu_2016.pdf
- **Medya İzleme Raporu: (2015)**
<http://www.kaosgldernegi.org/resim/yayin/dl/2015medyaraporu.pdf>
- **Medya İzleme Raporu: (2014)**
http://www.kaosgldernegi.org/resim/yayin/dl/kaos_gl_2014_medya_raporu.pdf
- **Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Faaliyet Raporu (2016)**
https://www.btk.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fSayfalar%2fFaaliyet_Raporlari%2ffaaliyetraporu-2016_09.02.2018.pdf
- **Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü 2016 Yılı İdare Faaliyet Raporu**
http://www.byegm.gov.tr/uploads/docs/TuM_FAALIYET_2016.pdf
- **Radio ve Televizyon Üst Kurulu 2016 Yılı Faaliyet Raporu**
<https://www.rtuk.gov.tr/faaliyet-raporlari/3696/890/yillik-faaliyet-raporlari.html>
- **Türkiye Radio Televizyon Kurumu 2015 Faaliyet Raporu**
<http://trtkurumsal.trt.net.tr/Uploads/application/pdf/2016-07-01-17.30.10/9265e-b8ad72841419b654345c00d1a30.pdf>
- **Türkiye Radio Televizyon Kurumu 2014 Faaliyet Raporu**
<http://www.trt.net.tr/kurumsal/sayfalar/trtfaaliyet-2014.pdf>
- **Tamer Arda Erşin’in araştırması, “Çalışan Gazetecilerde Stres”**
<https://journo.com.tr/gazeteciler-alarm-veriyor>

Kitaplar

- Ahmet Mithat Efendi (2016). *Fatma Aliye Hanım*, İstanbul: Dergah Yayınlar.
- Alankuş, S. (Der.). (2008a). *İnsan Hakları Haberciliği*, İstanbul: IPS İletişim Vakfı.
- Alankuş, S. (Der.). (2008b). *Kadın Odaklı Habercilik*, İstanbul: IPS İletişim Vakfı.
- Binark, M. ve Bek, M.G. (2007). *Eleştirel Medya Okuryazarlığı*, İstanbul: Kalkedon.
- Galtung, J. (2013). *İnsan Hakları, Başka Bir Açıdan Bakış*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Medya İzleme Grubu (2008). *Medyada Cinsiyetçiliğe Son!*, İstanbul: MEDİZ Yayınları.
- Tahaoğlu, Çiçek ve Akgül, Elif (2018). *Toplumsal Cinsiyet Odaklı Habercilik*, İstanbul: IPS İletişim Vakfı.

- Taşkiran Öncel, N. (2007). *Medya Okuryazarlığına Giriş*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Timisi, N. (1997). *Medyada Cinsiyetçilik*, Ankara: KSGM Yayını.
- Topuz, H. (2003). *Osmanlı'dan 21. Yüzyıl'a Basın Tarihi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Zihnioğlu, Y. (2006). *Kadınsız İnkılap*, İstanbul: Metis Yayınları.

Makaleler

- Binark, M. (2007). Yeni Medya Çalışmaları. İçinde M. Binark (Der.) *Yeni Medya Çalışmaları* (s. 12–17). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Cantek, F.Ş. (2016). Ellili Yıllar Türkiye'sinde Basın. İçinde M. K. Kaynar (Der.) *Türkiye'nin 1950'li Yılları* (s. 423–471). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cantek, F.Ş. (2017). Altmışlı Yıllarda Basın. İçinde M. K. Kaynar (Der.) *Türkiye'nin 1960'lı Yılları* (s. 759–808). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Inceoğlu, Y. (2007). Medyayı Doğru Okumak. İçinde N. Türkoğlu, M. C. Şimşek (Der.) *Medya Okuryazarlığı* (s. 140–155). İstanbul: Kalemus Yayınları.
- Mutlu, E. (2005). Özal ve Özalçılık. İçinde D. B. Kejanlıoğlu, A. Yıldız, (Der.), *Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya* (s. 355–394). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Nalçaoğlu, H. (2005). Medya ve Toplum İlişkisini Anlamak Üzerine Bir Çerçeve. İçinde S. Alankuş (Der.) *Medya ve Toplum* (s. 51–64). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Peltekoğlu, F.B. (1995). Dergiciliğin Gelişimi ve Türkiye'de Kadın Dergileri. *Marmara İletişim Dergisi*, 9(Ocak), 13–24.
- Tuchman, G., Daniels, A.K. & Benet, J. (Eds.). (1978). *Hearth and Home, Images of Women in Mass Media*. New York: Oxford University Press.

Ulusal Bildiriler

- Köse, A. (2010). Türk Basınında Kadın: 2010 Türkiye'sinde Sosyal Haklar Açısından Kadınların Temsili. *Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu*, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Tezler

- Toker, E.M. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasında Medya Okuryazarlığının Rolü*, Başbakanlık Kadının Sorunları ve Statüsü Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara.

İnternet Kaynakları

- Erşin, T.A. (2017). *Gazeteciler Alarm Veriyor: Yüzde 70 Tehlikeli Seviyede Stresli*, <https://journocom.tr/gazeteciler-alarm-veriyor> Erişim Tarihi: 11.12.2017.
- Haberi Kim Yapıyor Portalı (2015). *Küresel Medya İzleme Projesi Ülke Raporları*, <http://whomakesthenews.org/gmmp/gmmp-reports/gmmp-2015-reports> Erişim Tarihi: 24.10.2018.
- Tahaoğlu, Ç. (2014). *Medyanın Künyesi: Kaç Kadın, Kaç Erkek?*, <https://m.bianet.org/bianet/medya/154466-medyanin-kunyesi-kac-kadin-kac-erkek>Erişim Tarihi: 3.10.2017.

EK 1: ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER

Sözleşme Adı	Kısaltma	İmza Tarihi	Yürürlük Tarihi	Türkiye’nin taraf olma durumu ve tarihi
İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi	İHEB	1948	1948	İmza/1949
Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi	CEDAW	1979	1981	İmza/1985
Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi		1966	1976	İmza/2000
Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve Ek Protokolü		1966	1976	İmza/2000 Yürürlük/2003
Çocuk Hakları Sözleşmesi		1989	1990	İmza/1990 Yürürlük/1994
Engelli Hakları Sözleşmesi		2006	2008	İmza/2007 Yürürlük/2009
Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	AİHS	1950	1952	İmza/1950 Yürürlük/1954
Avrupa Sosyal Şartı ve Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı	ASŞ	1961 1996	1965 1996	İmza/1961 Yürürlük/1989 İmza/2004 Yürürlük/2007
Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)		2011	2014	İmza/2011 Yürürlük/2014
Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi		1989	1993	İmza/1992 Yürürlük/1993
Amsterdam Anlaşması		1997	1999	

EK 2: ULUSLARARASI BELGELER

Belgenin Adı	Tarihi	Kaynak
İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi	1948	BM
Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı	1995	BM
Binyıl Bildirgesi	2000	BM
İnsan Hakları Yüksek Komiserliği 2012 Ortak Bildirgesi	2012	BM

EK 3: MEVZUAT LİSTESİ

MEVZUAT	Resmi G. Tarihi Resmi G. Sayı
Kanunlar	
T.C. 1982 Anayasası	9.11.1982, Sayı:17863
Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 Sayılı Kanun	8.3.2012, Sayı: 28239
6701 Sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) Kanunu	20.4.2016, Sayı: 29690
Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında 6112 Sayılı Kanun	3.3.2011, Sayı: 27863
Basın Kanunu	9.6.2004, Sayı: 5187
2954 Sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu	14/11/1983, Sayı: 18221 (2. Mükerrer)
Yönetmelikler/Tüzükler	
Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	3.4.2014, Sayı: 28961
Diğer (Genelge, talimat vs.)	
Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler Genelgesi	4.7.2006, Sayı: 26218
KSGM Politika Dokümanı: Kadın ve Medya	2008

EK 4: TEMATİK ALANDA ÇALIŞAN CİNSİYET TEMELLİ ÖRGÜTLER

Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği
Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği
Cinsomedia
Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği
Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu
Kadının İnsan Hakları ve Yeni Çözümler Derneği
Kadınların Medya İzleme Grubu
Uçan Süpürge

EK 5: TEMATİK ALANDA ÇALIŞAN HAK TEMELLİ ÖRGÜTLER

Basın Konseyi
Parlamento Muhabirleri Derneği
Türkiye Gazeteciler Sendikası
Çağdaş Gazeteciler Derneği
IPS Vakfı Bağımsız İletişim Ağı
Türkiye Gazeteciler Cemiyeti

“Bu yayın Avrupa Birliği’nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği’nin sorumluluğu altındadır. Avrupa Birliği ve T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı’nın görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.”

